

MOT ETT HÅLLBART LIVSMEDELSSYSTEM – EN NULÄGESANALYS OCH UPPFÖLJNINGSMODELL FÖR VÄSTRA GÖTALAND

2026-02-03

Uppdragsinformation

Uppdragsnamn	Analys av livsmedelssektorn
Uppdragsnummer	10384876
Författare	Anders Axelsson, Sofie Andersson
Datum	2025-02-03

Kund

Västra Götalandsregionen

Kontaktperson: Gustav af Wetterstedt, gustav.af.wetterstedt@vgregion.se

Konsult

WSP

WSP Sverige AB

Org nr: 556057-4880

wsp.com

Kontaktperson: Anders Axelsson, anders.axelsson@wsp.com

SAMMANFATTNING

Denna rapport utgör en nulägesanalys av livsmedelssystemet i Västra Götalands län och har tagits fram på uppdrag av Västra Götalandsregionen och Länsstyrelsen Västra Götaland. Syftet är att ge en samlad och faktabaserad bild av livsmedelssystemets struktur, funktion och utvecklingsmöjligheter samt att identifiera områden där det finns behov av ytterligare insatser eller fortsatt utveckling. Rapporten utgör även ett underlag för översynen av den regionala livsmedelsstrategin och innehåller ett förslag på hur utvecklingen inom livsmedelssektorn kan följas upp mer systematiskt över tid.

Analysen bygger på både kvantitativa och kvalitativa metoder. Underlaget omfattar statistik från bland annat SCB, Jordbruksverket och Livsmedelsverket, kompletterat med dokumentstudier och intervjuer. Samtidigt är datatillgången inom flera områden, särskilt vad gäller ekonomi, robusthet, lagerhållning och delar av den regionala logistikstrukturen begränsad. Dessa brister påverkar möjligheten att göra heltäckande analyser och behöver beaktas vid tolkning av resultaten.

Rapporten är tematiskt och sektorsvis uppbyggd och omfattar hela livsmedelssystemet: primärproduktion, livsmedelsindustri, handel och distribution, konsumtion samt offentlig efterfrågan. Tvärgående teman som kompetensförsörjning, logistik, beredskap, hållbarhet samt forskning och innovation analyseras inom respektive sektor och i särskilda tematiska avsnitt. Genomgående lyfts målkonflikter och systemberoenden som centrala inslag i analysen.

Analysen är tematiskt och sektorsvis uppbyggd och omfattar hela livsmedelssystemet i Västra Götaland. Rapporten behandlar primärproduktion, livsmedelsindustri, handel/distribution samt konsumtion och offentlig efterfrågan i separata avsnitt. Tvärgående teman som kompetensförsörjning, logistik, beredskap, hållbarhet samt forskning och innovation analyseras både inom respektive sektor och i särskilda tematiska avsnitt.

Styrkor i Västra Götalands livsmedelssystem inkluderar:

- **En omfattande och diversifierad primärproduktion:** Västra Götaland är en av Sveriges ledande livsmedelsregioner med tydliga geografiska styrkeområden inom både jordbruk, fiske, sjömat och livsmedelsindustri.
- **Bred och specialiserad livsmedelsindustri:** Livsmedelsindustrin i länet kännetecknas av både stora processindustrier och småskaliga, lokalt förankrade företag. Denna mångfald bidrar till innovationskraft, exportmöjligheter och lokal förankring. Industrin spelar en central roll för både Sveriges livsmedelsförsörjning och export.
- **Strategiskt logistiknav:** Göteborgs hamn utgör ett av norra Europas viktigaste logistiknav för import och export av livsmedel och insatsvaror. Västra Götaland har också i övrigt välutvecklade distributionslösningar och en infrastruktur som binder samman produktion, förädling och marknad på både nationell och internationell nivå.
- **Starka innovationsmiljöer och samverkansplattformar:** Västra Götaland har etablerade miljöer för forskning, innovation och utveckling, såsom Agroväst, Livsmedelsacceleratoren och Lokalproducerat i Väst. Länet utmärker sig genom en hög andel nationella Fol-projekt och bred samverkan mellan företag, akademi och offentlig sektor kring hållbarhet, digitalisering och cirkulära lösningar.
- **Växande gastronomisk profil och måltidsturism:** Regionala satsningar på gastronomi, måltidsturism och lokal mat har stärkt Västra Götalands attraktionskraft och bidragit till utvecklingen av besöksnäringen.

Utmaningar och utvecklingsområden som identifieras i analysen är bland annat:

- **Låg lönsamhet och investeringsförmåga i primärproduktionen:** Trots hög produktionskapacitet är lönsamheten i jordbruket, särskilt inom animalieproduktion, lägre än riksgenomsnittet och jämförbara län. Detta begränsar möjligheterna till investeringar i ny teknik, hållbarhet och generationsväxling.
- **Beroende av importerade insatsvaror och arbetskraft:** Livsmedelssystemet är sårbart för störningar i globala leveranskedjor, prisökningar och förändringar i migrationspolitik. Detta gäller särskilt för foder, gödsel, energi och säsongsarbetskraft.
- **Kompetensförsörjning och generationsväxling:** Åldersstrukturen är snedfördelad, särskilt inom primärproduktionen, och återväxten är svag. Det finns utmaningar med att attrahera unga och nya grupper till sektorn, och brist på attraktiva karriärvägar och utbildningsinsatser.
- **Sårbarhet i logistik och distribution:** Systemet är beroende av ett fåtal stora logistiknav, särskilt Göteborgs hamn, och just-in-time-leveranser. Detta skapar sårbarhet vid störningar i transport, IT-system eller energiförsörjning.
- **Målkonflikter och fragmentering:** Ökad produktion, robusthet och hållbarhet kan stå i konflikt med varandra. Det finns risk för fragmentering mellan stora och små aktörer samt mellan olika delar av kedjan, vilket kan försvåra samverkan och omställning.
- **Begränsad regional rådighet över centrala styrmedel:** Flera avgörande faktorer för utvecklingen, såsom importberoende, nationella ramavtal för offentlig upphandling och styrmedel för beredskap, ligger utanför direkt regional kontroll och kräver samverkan på nationell nivå.
- **Behov av utvecklade indikatorer och uppföljningssystem:** Det saknas enhetliga och tillgängliga indikatorer för att systematiskt följa upp regional export och import, robusthet och hållbarhet, vilket försvårar styrning och prioritering. Ett konkret exempel är att det idag saknas indikatorer för regional lagerhållning av livsmedel och insatsvaror, alltså hur mycket buffert som faktiskt finns i länet vid störningar, vilket är centralt för att kunna bedöma försörjningsberedskap och sårbarhet.

Rapporten innehåller ett förslag på uppföljningssystem med indikatorer för konkurrenskraft, kompetensförsörjning, resiliens och hållbarhet. I några fall föreslås indikatorer som bedöms som relevanta men där det kommer behövas ett utvecklingsarbete. Systemet är utformat för att vara praktiskt användbart och möjliggöra regelbunden uppföljning av utvecklingen på regional och, där så är möjligt, kommunal nivå.

Slutligen lämnas rekommendationer för det fortsatta strategiska arbetet, med fokus på att stärka produktionens lönsamhet och robusthet, utveckla kompetensförsörjningen, främja hållbara konsumtionsmönster, stärka beredskapen samt stödja den gröna omställningen. Rapporten är avsedd att fungera som ett underlag för fortsatt dialog och utveckling mellan Västra Götalandsregionen, Länsstyrelsen, kommuner, näringslivet och akademien.

Innehåll

SAMMANFATTNING	3
1. INLEDNING	7
1.1 BAKGRUND TILL UPPDRAGET	7
1.2 SYFTE OCH AVGRÄNSNING	7
1.3 METOD OCH ARBETSSÄTT	8
1.4 BEGREPPSLISTA	8
2. UTGÅNGSPUNKTER	11
3. NULÄGESANALYS	12
3.1 SYSTEMLOGIK OCH ANALYTISK RAM	12
3.2 OMVÄRLDSTRENDER MED STOR PÅVERKAN	17
3.3 PRIMÄRPRODUKTION	18
3.3.1 <i>Struktur och utveckling</i>	21
3.3.2 <i>Ekonomi och lönsamhet</i>	22
3.3.3 <i>Beroenden och sårbarheter</i>	25
3.3.4 <i>Kompetensförsörjning och generationsväxling</i>	27
3.3.5 <i>Klimat och hållbarhet</i>	29
3.3.6 <i>Sammanfattning – utmaningar och möjligheter</i>	32
3.4 LIVSMEDELSINDUSTRI	32
3.4.1 <i>Struktur och specialisering</i>	33
3.4.2 <i>Ekonomisk utveckling och produktivitet</i>	40
3.4.3 <i>Export och marknad</i>	41
3.4.4 <i>Beroenden och sårbarheter</i>	41
3.4.5 <i>Kompetensförsörjning och arbetskraft</i>	42
3.4.6 <i>Sammanfattande utmaningar och möjligheter</i>	45
3.5 HANDEL, DISTRIBUTION OCH LOGISTIK	46
3.5.1 <i>Livsmedelshandel</i>	46
3.5.2 <i>Distribution och logistik</i>	48
3.5.3 <i>Sammanfattade utmaningar och möjligheter</i>	50
3.6 KONSUMTION OCH OFFENTLIG EFTERFRÅGAN	51
3.6.1 <i>Konsumtionsmönster och trender</i>	51
3.6.2 <i>Restaurang- och måltidssektorn</i>	52
3.6.3 <i>Den offentliga efterfrågan</i>	53
3.6.4 <i>Sammanfattning – utmaningar och möjligheter</i>	53
3.7 FORSKNING, INNOVATION OCH UTVECKLINGSMILJÖER	54

3.7.1	<i>Regionens styrkeposition inom Fol</i>	54
3.7.2	<i>Forskningsprofil och projektportfölj</i>	55
4.	UTMANINGAR OCH MÖJLIGHETER	58
4.1	UTMANINGAR OCH MÖJLIGHETER – STRUKTUR OCH KONKURRENSKRAFT	58
4.2	KOMPETENSFÖRSÖRJNING OCH ARBETSKRAFTENS STRUKTUR	60
4.3	RESILIENS OCH BEREDSKAP	62
4.4	KLIMATFÖRÄNDRINGAR OCH GRÖN OMSTÄLLNING	64
4.5	FORSKNING, INNOVATION OCH UTVECKLINGSMILJÖER	66
4.6	STRATEGISK JÄMFÖRELSE: REGIONAL STRATEGI, NATIONELL STRATEGI 2.0 OCH EU:S POLICY	70
5.	FÖRSLAG TILL INSATSER OCH REKOMMENDATIONER	73
5.1	ÖVERGRIPANDE REKOMMENDATIONER	73
5.2	KONKRETA ÅTGÄRDSFÖRSLAG	74
5.3	POLICYFRÅGOR OCH BEHOV AV FORTSATT UTVECKLING	76
5.4	FÖRSLAG TILL UPPFÖLJNINGSSYSTEM	77
6.	SLUTSATSER OCH VÄGAR FRAMÅT	96
6.1	STÖD FÖR STRATEGISK ÖVERSYN OCH PRIORITERING	96
6.2	KOPPLING TILL REGIONENS PRIORITERINGAR	97
7.	REFERENSER	99
8.	BILAGOR	102
8.1	LIVSMEDELSSEKTORNS BRANSCHER	102

1. INLEDNING

1.1 BAKGRUND TILL UPPDRAGET

Västra Götalandsregionen och Länsstyrelsen har under lång tid arbetat för att stärka hållbarhet, konkurrenskraft och beredskap i länets livsmedelssystem, ett arbete som fått ytterligare fokus genom den regionala livsmedelsstrategin.¹

Bakgrunden till följande rapport är ett växande behov av att förstå, följa upp och främja utvecklingen av livsmedelssektorn. Sektorn betraktas i rapporten inte som en linjär kedja utan som ett öppet system med kopplingar till regionala, nationella och globala flöden.

Rapporten riktar sig till beslutsfattare, tjänstepersoner och aktörer inom näringsliv och offentlig sektor och syftar till att utgöra ett konkret underlag för strategiska vägval och prioriteringar. En central del av uppdraget är också att lägga grunden för ett systematiskt uppföljningsarbete, vilket möjliggör kontinuerlig och transparent uppföljning av utvecklingen på regional nivå.

Klimatförändringar, geopolitiska störningar, förändrade konsumtionsmönster och digitalisering är exempel på faktorer som tillsammans bidragit till att livsmedelsfrågan fått större betydelse i både samhällsdebatten och i den regionala utvecklingspolitiken.

Västra Götaland är ett av Sveriges främsta län när det gäller livsmedelsproduktion, men länet är samtidigt beroende av import av insatsvaror, arbetskraft och fungerande logistikflöden. Detta skapar ett strategiskt dilemma: hög produktionskapacitet innebär inte nödvändigtvis hög självförsörjningsgrad eller robusthet vid kris.

Under 2025 reviderades den nationella livsmedelsstrategin (Livsmedelsstrategi 2.0), vilket innebär en förskjutning av fokus mot ökad robusthet och beredskap i livsmedelskedjan, stärkt export samt svensk kvalitet och gastronomi. Hållbarhet och klimat är fortsatt viktiga ramar, men har fått en mer underordnad roll jämfört med tidigare. Den nationella strategin betonar också vikten av mätbara mål, uppföljning och regional kraftsamling.²

Mot denna bakgrund har regionen och länsstyrelsen gett WSP i uppdrag att ta fram en nulägesanalys av livsmedelssystemet i Västra Götaland. Analysen ska ge en faktabaserad bild av nuläget, identifiera strategiska utmaningar och möjligheter samt lägga grunden för ett systematiskt uppföljningsarbete. Uppdraget utgår från såväl nationella som europeiska strategier såsom Livsmedelsstrategi 2.0, EU:s jord-till-bord-strategi och Västra Götalands egen omställningsagenda och syftar till att konkretisera dessa i en västsvensk kontext.

1.2 SYFTE OCH AVGRÄNSNING

Syftet med denna rapport är att ge en samlad, faktabaserad och strategiskt användbar nulägesanalys av livsmedelssystemet i Västra Götalands län. Analysen ska ge en tydlig bild av den nuvarande situationen i hela livsmedelskedjan, från primärproduktion till konsumtion och offentlig efterfrågan, och identifiera områden för förbättring och utveckling. Rapporten ska också lägga grunden för ett uppföljningssystem som möjliggör kontinuerlig och systematisk uppföljning av utvecklingen på regional nivå.

Nulägesanalysen omfattar hela livsmedelssystemet i Västra Götaland men med särskilt fokus på de delar där regionala aktörer har möjlighet att påverka. Analysen kombinerar kvantitativa data och statistik med kvalitativa insikter från dokumentstudier och intervjuer. Särskild vikt läggs vid att synliggöra kritiska

¹ Västra Götalandsregionen och Länsstyrelsen Västra Götaland (2022), [Västra Götalands agenda för omställning till hållbara livsmedelssystem](#)

² Regeringskansliet (2025), [Livsmedelsstrategin 2.0](#)

beroenden, sektorsövergripande kopplingar och regionala hävstänger såsom offentlig upphandling, kompetensförsörjning och innovationsmiljöer som kan stärka systemets funktion och motståndskraft.

Rapporten utgår från ett systemperspektiv snarare än en linjär kedjemodell, och syftar till att synliggöra beroenden, sårbarheter och strategiska möjligheter i livsmedelsförsörjningen. Analysen är tematiskt uppdelad utifrån fyra övergripande frågeställningar:

1. **Struktur och konkurrenskraft** – Vilka styrkor och svagheter präglar systemet?
2. **Kompetensförsörjning** – Hur väl matchar arbetskraften systemets behov?
3. **Resiliens och beredskap** – Hur rustat är systemet för störningar och kriser?
4. **Konsumtion och offentlig efterfrågan** – Hur kan efterfrågan styras mot hållbarhet?

Avgränsningen innebär att rapporten fokuserar på de delar av livsmedelssystemet där regional styrning, samverkan och policyutveckling kan göra störst skillnad, samtidigt som nationella och europeiska ramar beaktas. Analysen omfattar inte detaljerade ekonomiska kalkyler på företagsnivå eller modellbaserade framtidsscenarioer utan syftar till att ge ett robust och användbart kunskapsunderlag för strategiska vägval och prioriteringar i det fortsatta utvecklingsarbetet.

1.3 METOD OCH ARBETSSÄTT

Analysen av livsmedelssystemet i Västra Götaland bygger på ett systemperspektiv, där kvantitativa analyser av officiell statistik kombineras med kvalitativa inslag såsom dokumentstudier, intervjuer och expertbedömningar. Rapporten kombinerar sektorsvisa analyser av primärproduktion, livsmedelsindustri, handel/distribution, konsumtion/offentlig efterfrågan samt forskning och innovation med tematiska fördjupningar kring exempelvis kompetensförsörjning, logistik, beredskap och hållbarhet. Detta möjliggör en helhetsbild av livsmedelssystemets styrkor, utmaningar och utvecklingsmöjligheter i Västra Götaland.

Tre metodologiska utgångspunkter har varit vägledande:

- **Systemperspektiv och öppenhet:** Analysen omfattar både interna och externa faktorer, med särskild vikt vid relationer mellan sektorer och beroenden av nationella och globala flöden.
- **Sektorsdifferentiering:** Rapporten är strukturerad utifrån fem huvudsakliga sektorer där varje sektor behandlas i egna avsnitt med fokus på struktur, utveckling och möjligheter. Analysen omfattar även aspekter av resiliens, klimatomställning och beredskap.
- **Statistikens möjligheter och begränsningar:** Offentlig statistik är ofta aggregerad eller otillräcklig på regional nivå. Därför kombineras flera källor och kompletteras med specialbeställda data och expertbedömningar. Rapporten redovisar tydligt var statistik saknas och var fortsatt metodutveckling behövs.

1.4 BEGREPPSLISTA

Detta avsnitt förklarar centrala begrepp som används i rapporten. Livsmedelssystemet omfattar många olika sektorer och policyområden, vilket innebär att både ekonomiska, logistiska och beredskapsrelaterade termer förekommer. Syftet med begreppslistan är att underlätta läsningen, särskilt för läsare som inte arbetar dagligen med livsmedelsfrågor. Definitionerna är kortfattade och anpassade till hur begreppen används i rapportens analys.

Arbetskraftsberoende / säsongsarbetskraft: Mått på hur beroende en sektor är av tillgången till arbetskraft, inklusive utländsk arbetskraft och säsonganställda. Inom delar av primärproduktionen och livsmedelsindustrin är arbetskraftsberoendet högt, särskilt under vissa delar av året. Beroendet påverkar både produktionens stabilitet och sårbarhet vid förändringar i migration, regelverk eller arbetsmarknadsförutsättningar.

Buffertlager: Varor som lagras för att kunna hantera tillfälliga störningar i leveranser. Det kan vara livsmedel, foder, gödsel, drivmedel eller andra insatsvaror. Buffertlager är ett praktiskt verktyg för både företag och samhälle, men omfattningen bestäms av ekonomiska, logistiska och politiska prioriteringar.

Försörjningstrygghet: Tillgången till livsmedel i vardagliga och stabila förhållanden. Det handlar främst om att marknader, handel, import, transporter och lager fungerar som de ska. Försörjningstrygghet är starkt kopplad till logistik, handel och företagens normala verksamhet och inte till krisberedskap.

Försörjningsberedskap: Samhällets förmåga att upprätthålla livsmedelsförsörjningen vid större störningar, kriser eller konflikter. Det omfattar t.ex. lagerhållning, alternativa transportvägar, tillgång till insatsvaror, energiförsörjning och samordning mellan stat, region och näringsliv. Beredskap är alltså ett krisperspektiv, till skillnad från försörjningstrygghet som gäller normalläge.

Förädlingsvärde: Ett mått på det ekonomiska värde som skapas genom att bearbeta råvaror till produkter. Skillnaden mellan produktionsvärde och kostnaden för insatsvaror. Förädlingsvärdet utgörs av löner, kapitalförslitning och bruttoöverskott (vinst).

Generationsväxling: Överföringen av företag, kompetens och ansvar från en äldre till en yngre generation, särskilt inom primärproduktionen. Begreppet avser både ekonomiska, praktiska och utbildningsmässiga faktorer som avgör om yngre personer kan ta över jordbruk eller andra verksamheter. Brister i generationsväxling påverkar långsiktig livsmedelsproduktion och konkurrenskraft.

Innovationsmiljö / innovationssystem: Strukturer där företag, akademi, offentliga aktörer och rådgivning samarbetar för att utveckla nya produkter, tekniker eller arbetssätt. Exempel är kluster, testbäddar eller utvecklingsprojekt. Innovationsmiljöer är viktiga för att stärka konkurrenskraft, hållbarhet och omställningsförmåga i livsmedelssystemet.

Kompetensförsörjning: Tillgången till rätt kompetens i en bransch eller sektor på både kort och lång sikt. Omfattar rekrytering, utbildning, vidareutbildning, möjligheten att behålla arbetskraft samt förutsättningar för att nya personer ska vilja etablera sig i branschen. Kompetensförsörjning är en central fråga i livsmedelssystemet eftersom flera delar har en ogynnsam åldersstruktur och svårigheter att attrahera nya medarbetare.

Kritiska beroenden: De funktioner, resurser eller flöden som är nödvändiga för att livsmedelssystemet ska fungera. Exempel: import av insatsvaror, energi, arbetskraft, gödsel, transporter eller digitala system. Kritiska beroenden behöver inte vara sårbarheter men blir det om det saknas alternativ.

Livsmedelsindustri: Den del av sektorn där råvaror förädlas till livsmedel, avser både småskalig produktion och storskalig processindustri.

Livsmedelskedja: Ett vanligt begrepp som beskriver stegen från primärproduktion till konsument. Begreppet används brett i offentliga rapporter och olika strategidokument, men kan vara missvisande eftersom livsmedelssystemet i praktiken inte är en enkel kedja. Det består av många parallella, korsande och ibland fragmenterade flöden, där aktörer kan vara både producenter, förädlare, distributörer och tjänsteleverantörer samtidigt. I rapporten används termen av praktiska skäl, men analysen utgår från ett bredare systemperspektiv snarare än en strikt linjär kedjemodell.

Livsmedelssystem: Helheten av alla aktörer, flöden och processer som behövs för att producera, förädla, distribuera och konsumera livsmedel.

Lönsamhet: Ett mått på ett företags ekonomiska bärkraft. Lönsamhet avser i vilken utsträckning intäkterna täcker kostnaderna och genererar överskott för investeringar och utveckling. Inom primärproduktionen är lönsamhet en central faktor för möjligheten att investera i ny teknik, hållbarhetsåtgärder och generationsväxling.

Marknadskoncentration: När en stor del av marknaden kontrolleras av ett fåtal aktörer, exempelvis i delar av livsmedelsindustrin eller dagligvaruhandeln. Hög marknadskoncentration kan påverka konkurrensförhållanden, prisbildning och mindre aktörers möjlighet att nå marknaden.

Primärproduktion: Den första delen av livsmedelskedjan, där råvaror produceras, exempelvis lantbruk, fiske, vattenbruk och animalieproduktion.

Produktionsvärde: Det totala ekonomiska värdet av det som produceras inom en viss sektor, ofta uttryckt som kronor per år.

Resiliens: Systemets förmåga att både hantera störningar och återhämta sig efteråt, ofta genom anpassning eller förändring. Medan robusthet beskriver "stå emot", handlar resiliens om "stå emot och komma tillbaka". Ett resilient system kan omorganisera sig, ändra arbetsätt och lära av kriser. Det är därför ett mer dynamiskt begrepp än robusthet.

Robusthet: Systemets förmåga att fortsätta fungera när det utsätts för störningar. Robusthet handlar om kapacitet, diversitet och strukturell stabilitet. Exempel: flera möjliga leverantörer, variation i produktionstyper, lokala resurser eller tekniska lösningar som minskar beroenden. Robusthet minskar effekterna av störningar, men säger inte nödvändigtvis något om återhämtning.

Rörelsemarginal: Ett mått på ett företags lönsamhet, det vill säga, hur stor del av omsättningen som blir kvar när löpande kostnader är betalda.

Självförsörjningsgrad: Mått på hur stor del av konsumtionen i ett geografiskt område (t.ex. ett land, ett län eller en kommun) som täcks av inhemsk produktion. Begreppet säger inget om lager, logistik eller förmågan att klara störningar. En hög självförsörjningsgrad innebär alltså inte automatiskt god beredskap.

Sysselsättning: Antalet personer som arbetar inom en sektor eller bransch. Begreppet omfattar både anställda (personer som arbetar i företag eller organisationer) och företagare (inklusive egenföretagare och medhjälpande familjemedlemmar). Sysselsättning används för att beskriva en sektors arbetskraftsvolym och betydelse för regional och lokal arbetsmarknad.

Sårbarhet: De delar av livsmedelssystemet som riskerar att påverkas negativt vid störningar. Det kan handla om beroenden av importerade insatsvaror, enstaka logistiknav, brist på arbetskraft, koncentration av produktion eller begränsad redundans. Sårbarhet är inte samma sak som risk utan beskriver var systemet är känsligt, inte sannolikheten för störningar.

Uppföljningssystem / indikatorramverk: Ett strukturerat system av nyckeltal som följer utvecklingen inom exempelvis konkurrenskraft, kompetensförsörjning, robusthet eller hållbarhet över tid. Uppföljningssystem används för att göra utvecklingen mätbar och jämförbar, och är ett stöd för beslut, styrning och prioriteringar.

2. UTGÅNGSPUNKTER

Västra Götalands agenda för omställning till hållbara livsmedelssystem utgör den gemensamma plattformen och den regionala strategin för utvecklingen av livsmedelssektorn i länet.³ Agendan har tagits fram i bred samverkan mellan Västra Götalandsregionen, Länsstyrelsen och centrala aktörer inom näringsliv, forskning och offentlig sektor. Den fungerar som vägledande dokument för hur länet ska möta både nationella och europeiska mål och samtidigt ta vara på Västra Götalands egna styrkor och möjligheter.

Agendan har tre prioriterade områden:

- **Hållbara konsumtionsmönster** – med fokus på minskat matsvinn, ökad andel vegetariskt, spårbarhet och offentlig sektor som drivkraft för hållbar konsumtion.
- **Hållbara produktionssystem** – där innovation, resurseffektivitet, fossilfrihet och cirkulära flöden står i centrum.
- **Effektivt innovationsfrämjande** – med satsningar på test- och demonstrationsmiljöer, export, digitalisering samt kompetensförsörjning och generationsväxling.

Det som utmärker livsmedelssektorn i Västra Götaland är dess storlek och bredd. Länet är en av Sveriges mest betydelsefulla livsmedelsregioner, med tydliga geografiska styrkeområden och koncentrationer inom både primärproduktion och livsmedelsindustri. Länet kännetecknas av specialiserad produktion och betydande export.

Den offentliga sektorn har en viktig roll i att stimulera utvecklingen, bland annat genom upphandling och stöd till innovationsarbete. Det finns också ett växande intresse och ökade satsningar från regionala aktörer på måltidsturism och gastronomiska upplevelser, vilket stärker länets attraktionskraft och bidrar till besöksnäringens utveckling.

Samtidigt finns utmaningar kopplade till beroende av importerade insatsvaror, arbetskraft och logistikflöden, samt behov av ökad robusthet, lönsamhet och kompetensförsörjning.

Agendan lyfter särskilt fram samverkan, innovation och långsiktiga satsningar som avgörande för att möta framtidens krav. Den understryker också vikten av att arbeta systematiskt med uppföljning och indikatorer, samt att integrera hållbarhet, beredskap och regional attraktionskraft i hela systemet.

De tre prioriterade områdena i Västra Götalands livsmedelsstrategi, hållbara konsumtionsmönster, hållbara produktionssystem och ett effektivt innovationsfrämjande, utgör grunden även för den här rapportens analys och rekommendationer. I rapporten konkretiserar vi dessa strategiska mål genom att använda dem som analytisk ram för nulägesanalysen, identifieringen av utvecklingsbehov och utformningen av förslag till insatser och uppföljning.

Genom att utgå från dessa prioriteringar skapar vi en tydlig röd tråd från strategi till praktik: rapporten visar hur de långsiktiga målen för Västra Götalands län kan omsättas i konkreta åtgärder och indikatorer. På så sätt fungerar rapporten som en brygga mellan den övergripande strategin och den aktuella analysen av styrkor, svagheter och utvecklingsmöjligheter i länets livsmedelssektor.

³ Västra Götalandsregionen och Länsstyrelsen (2022), [Västra Götalands agenda för omställning till hållbara livsmedelssystem](#)

3. NULÄGESANALYS

Detta kapitel ger en samlad och tematiskt uppdelad nulägesanalys av livsmedelssystemet i Västra Götaland. Analysen tar sin utgångspunkt i de mål och prioriteringar som formulerats i Västra Götalands agenda för omställning till hållbara livsmedelssystem och syftar till att ge en faktabaserad och nyanserad bild av sektorns struktur, styrkor, svagheter och utvecklingsmöjligheter.

Kapitlet inleds med en genomgång av den analytiska ramen och de teoretiska utgångspunkterna för analysen. Därefter följer en översiktlig omvärldsanalys som belyser de viktigaste externa drivkrafterna och megatrenderna som påverkar livsmedelssystemet i Västra Götaland såsom klimatförändringar, digitalisering, globalisering, urbanisering och förändrade hållbarhetskrav.

Den huvudsakliga delen av kapitlet består av sektorsvisa analyser, där primärproduktion, livsmedelsindustri, distribution och logistik, konsumtion och offentlig efterfrågan samt forskning och innovation behandlas var för sig. Varje sektorsavsnitt avslutas med en kort sammanfattning av de viktigaste utmaningarna och möjligheterna, vilket skapar en tydlig brygga till de rekommendationer och förslag till insatser som presenteras i nästa kapitel.

Syftet är att ge ett robust kunskapsunderlag för strategiska vägval och prioriteringar i det fortsatta utvecklingsarbetet för ett hållbart, konkurrenskraftigt och robust livsmedelssystem i Västra Götaland.

3.1 SYSTEMLOGIK OCH ANALYTISK RAM

Livsmedelssystemet i Västra Götaland är, liksom i övriga Sverige, inte ett slutet eller isolerat regionalt system. Tvärtom utgör det en del av ett nationellt och globalt sammanlänkat nätverk av aktörer, flöden och beroenden. Produktion, förädling, handel och konsumtion av livsmedel sker i ett system där råvaror, insatsvaror, kunskap och kapital rör sig över både regionala och nationella gränser. Detta innebär att utvecklingen i Västra Götaland påverkas av – och påverkar – händelser och trender på nationell och internationell nivå.

Samtidigt har de regionala aktörerna en viktig roll att spela. Det är på den regionala nivån som många av de praktiska förutsättningarna för produktion, innovation, logistik och konsumtion formas. Regionala styrkeområden, specialiseringar och samverkansstrukturer kan både förstärka och mildra effekterna av nationella och globala förändringar. Därför är det avgörande att förstå Västra Götalands livsmedelssystem i sitt vidare sammanhang, men också att analysera vilka möjligheter och utmaningar som är särskilt relevanta för länets aktörer.

I detta avsnitt analyseras livsmedelssystemets struktur och logik utifrån detta breda perspektiv, med fokus på hur regionala förutsättningar samspelar med nationella och globala flöden och beroenden.

Systemperspektiv och sektorslogik

Varje del av livsmedelssystemet har sina egna förutsättningar, drivkrafter och utmaningar.

Primärproduktionen är platsbunden och beroende av naturresurser, klimat och tillgång till mark.

Livsmedelsindustrin präglas av krav på effektivitet, kvalitet och innovation. Handel och logistik domineras av stora aktörer och centraliserade flöden, vilket ger effektivitet men också sårbarhet vid störningar.

Konsumtionen påverkas av hushållens val, offentlig upphandling och nationella styrmedel.

Systemets robusthet och utvecklingskraft avgörs inte bara av den interna kapaciteten, utan också av hur väl det hanterar sina beroenden, till exempel import av insatsvaror, arbetskraft och energi, samt hur effektivt det mobiliserar sina strategiska resurser. Offentlig sektor, innovationsmiljöer och samverkan mellan aktörer är exempel på hävstänger som kan stärka systemet.

Funktionell översikt och strategisk betydelse

Tabell 1 nedan sammanfattar de viktigaste delarna av Västra Götalands livsmedelssystem, deras funktion, sårbarheter och strategiska relevans:⁴

Tabell 1. Funktionell översikt över livsmedelssystemets delsektorer

Delsektor	Funktion i systemet	Systemberoenden och sårbarheter	Strategisk relevans
Primärproduktion	Producerar råvaror med stark koppling till platsbundna resurser.	Beroende av importerade insatsvaror, säsongsarbetskraft, klimatförutsättningar.	Avgörande för resiliens och kompetensförsörjning; låg lönsamhet och utmaningar med generationsväxling.
Livsmedelsindustri	Förädlar råvaror till konsumentfärdiga produkter; driver innovation och export.	Beroende av stabil råvarutillgång, energi och logistik.	Viktig för konkurrenskraft och omställning; kräver riktade insatser för småskaliga producenter.
Handel/distribution	Möjliggör tillgänglighet och logistik; påverkar sortiment och prisbildning.	Centraliserade strukturer ger maktkoncentration; sårbar vid störningar.	Nyckel för försörjningssäkerhet; begränsad regional kontroll över logistikflöden.
Konsumtion	Formar efterfrågan genom hushållens val och offentlig upphandling.	Priskänslighet påverkar hållbarhetsambitioner; styrmedel ofta nationella ramavtal.	Påverkanspunkt för omställning; offentlig sektor kan styra efterfrågan men dess andel av den totala konsumtionen är begränsad.

Källa: WSP. Tabellen bygger på en syntes av flera källor i rapportens nulägesanalys, inklusive statistik från Jordbruksverket (EAA, SILO, statistikdatabas), SCB (BAS, miljö- och växtskyddsstatistik), Livsmedelsverket, MSB samt publicerade analyser från Sweco (2025), Länsstyrelsen (2024) och Västra Götalandsregionen (2022).

- **Primärproduktionen** i Västra Götaland utmärker sig nationellt genom en omfattande och specialiserad produktion, särskilt inom spannmål, animalieproduktion och sjömat. Samtidigt är primärproduktionen beroende av importerade insatsvaror (såsom foder, gödsel och energi) och arbetskraft, vilket innebär en sårbarhet vid störningar i globala leveranskedjor och förändringar i migrationspolitik. Många av dessa faktorer ligger utanför direkt regional kontroll, eftersom styrmedel och ekonomiska incitament ofta beslutas på nationell eller EU-nivå.
- **Livsmedelsindustrin** i länet är bred och diversifierad, med styrkepositioner inom bland annat fiskberedning, mejeri och charkuteri. Industrin är beroende av stabil tillgång på råvaror och fungerande logistik, och är känslig för variationer i dessa flöden. Störningar i exempelvis Göteborgs hamn eller i transportinfrastrukturen kan snabbt få konsekvenser för hela värdekedjan.
- **Handel och distribution** kännetecknas av effektiva men centraliserade flöden. Detta ger effektivitet och stordriftsfördelar, men innebär också att störningar i större nav snabbt kan få regionala effekter. Den regionala möjligheten att påverka dessa strukturer är begränsad, men det finns potential att utveckla alternativa distributionskanaler och stärka beredskapen genom samverkan.
- **Konsumtionen** påverkas både av hushållens val och av offentlig sektors upphandling. Regionala aktörer har viss möjlighet att främja hållbarhet och lokal produktion, särskilt genom strategisk offentlig upphandling och informationsinsatser. Det är dock viktigt att notera att offentlig sektor

⁴ Forskning och innovation (Fol) betraktas inte som en egen sektor inom livsmedelssystemet och ingår därför inte i tabellen ovan. Fol utgör dock en central drivkraft för utveckling och behandlas därför i ett särskilt avsnitt (3.7) i rapporten.

endast står för en mindre del av den totala konsumtionen, och att huvuddelen av efterfrågan styrs av nationella och globala marknadskrafter samt hushållens priskänslighet.

Sammanfattningsvis kännetecknas Västra Götalands livsmedelssystem av både styrkor och sårbarheter. Regional påverkan är störst inom områden som offentlig upphandling, kompetensförsörjning och innovationssystem, medan andra faktorer – såsom importberoende och nationella styrmedel – kräver samverkan på nationell nivå.

Styrbarhet och regional påverkan

Utvecklingen och robustheten i Västra Götalands livsmedelssystem avgörs inte enbart av interna resurser och kapacitet, utan också av hur väl systemet hanterar sina beroenden, till exempel import av insatsvaror, tillgång till arbetskraft och energi samt av förmågan att mobilisera strategiska resurser och samarbeten. Offentlig sektor, innovationsmiljöer och samverkan mellan olika aktörer fungerar här som viktiga hävstänger för att stärka systemet.

I analysen läggs särskild vikt vid att identifiera:

- **Kritiska beroenden och sårbarheter** (t.ex. importberoende, logistik, arbetskraft)
- **Strategiska styrkor och möjligheter** (t.ex. geografiska styrkeområden, innovationsmiljöer, offentlig upphandling)
- **Områden där regional påverkan är möjlig** och där insatser kan göra störst skillnad

Tabell 2 nedan visar var Västra Götalandsregionen och andra regionala aktörer har möjlighet att påverka livsmedelssystemet. Det är dock viktigt att understryka att styrbarheten varierar kraftigt mellan olika delar av systemet:

Tabell 2. Styrbarhet – en översikt

Delområde	Typ av styrbarhet (regional nivå)	Regional påverkan (exempel)	Kommentarer
Primärproduktion	Mycket begränsad. Styrs huvudsakligen av nationella/EU-beslut (CAP, fiskekvoter, världsmarknad)	Viss påverkan via rådgivning, utbildning, innovationsstöd och beredskapsplanering.	Ekonomiska styrmedel och regler beslutas på nationell/EU-nivå. Regional påverkan är indirekt och liten.
Livsmedelsindustri	Indirekt, främst via samverkan och innovationsstöd.	Innovationsmiljöer, utbildningssamarbeten, stöd till SME.	Regional påverkan sker främst genom stödande insatser, ej styrning.
Handel/distribution	Svag, men möjlig via samverkan och beredskap.	Alternativa logistiklösningar, beredskapsplanering, digitala kanaler.	Strukturen styrs av nationella och globala aktörer. Regional påverkan är begränsad.
Konsumtion	Begränsad. Offentlig sektor har viss möjlighet att påverka via upphandling, men står för en liten del av total konsumtion.	Upphandling (främst kommunal), informationskampanjer, testbäddar för hållbar konsumtion.	Kommunerna har störst påverkan via offentlig upphandling. Huvuddelen av konsumtionen styrs av hushåll och nationella marknadskrafter.

Källa: WSP:S bedömning baserad på genomgång av relevanta statistikkällor (Jordbruksverket, SCB), myndighetsrapporter (Livsmedelsverket, MSB, Länsstyrelsen) samt tidigare analyser av livsmedelssystemet (Sweco 2025; Västra Götalandsregionen & Länsstyrelsen 2022).

- **Primärproduktion** påverkas i mycket liten utsträckning av regionala insatser, eftersom ekonomiska styrmedel, regler och stöd huvudsakligen beslutas på nationell och EU-nivå (t.ex. CAP, fiskekvoter, världsmarknad). Regional påverkan sker främst indirekt, genom rådgivning, utbildning och innovationsstöd.
- **Livsmedelsindustrin** kan påverkas indirekt via regionala innovationsmiljöer, utbildningssamarbeten och stöd till små och medelstora företag, men de avgörande strukturella förutsättningarna styrs av nationella och globala marknader.
- **Handel och distribution** domineras av stora nationella och internationella aktörer. Regional påverkan är svag, men det finns viss möjlighet att arbeta med alternativa logistiklösningar och beredningsplanering.
- **Konsumtion påverkas** till viss del av offentlig upphandling och informationsinsatser, men offentlig sektor står för en liten del av den totala konsumtionen. Kommunerna har här störst möjlighet att påverka genom sina upphandlingar, medan regionens roll är mer begränsad. Huvuddelen av konsumtionen styrs av hushållens val och nationella marknadskrafter.

Sammantaget är regional styrbarhet störst inom områden som offentlig upphandling (främst kommunal), kompetensförsörjning och innovationssystem, medan andra faktorer – såsom importberoende och nationella styrmedel – ligger utanför direkt regional kontroll och kräver samverkan på nationell nivå.

Regional självförsörjning – ett kritiskt perspektiv

Frågan om regional självförsörjningsgrad har fått ökad uppmärksamhet i både nationell och regional livsmedelspolitik under senare år. I Västra Götaland, liksom i övriga landet, diskuteras självförsörjningsgrad ofta som ett mått på livsmedelssystemets robusthet och motståndskraft vid störningar. Samtidigt är det ett komplext begrepp som kräver ett systemperspektiv för att förstås och användas på ett meningsfullt sätt.

En hög självförsörjningsgrad innebär inte automatiskt ökad krisberedskap eller tryggad livsmedelsförsörjning. Självförsörjningsgraden påverkas av flera faktorer, exempelvis beroendet av importerade insatsvaror, förädlingskapacitet, fungerande logistik och marknadens integration med omvärlden.

I Västra Götaland, liksom i många andra län, förädlas delar av de producerade råvarorna utanför länet, särskilt för vissa produktgrupper som spannmål och grönsaker. För andra råvaror sker förädlingen i hög grad inom länet. Exakt omfattning varierar mellan olika sektorer och är svår att kvantifiera på länsnivå.⁵

I svensk och europeisk policy diskuteras därför självförsörjningsgrad ofta i relation till andra mål, såsom ökad resiliens, diversifiering av försörjningsvägar och förmåga att hantera störningar i globala värdekedjor. Det är viktigt att betona att produktionskapacitet i sig inte är tillräckligt för att skapa robusthet – det krävs även redundans, flexibilitet och fungerande samverkan mellan systemets olika delar.

I denna rapport kommer självförsörjningsgrad att analyseras återkommande, både som indikator och som diskussionspunkt i relation till robusthet, beredskap och regional utveckling. Målet är att belysa såväl möjligheter som begränsningar med begreppet och att visa hur Västra Götaland kan arbeta strategiskt med självförsörjningsfrågan i ett öppet och integrerat livsmedelssystem.

Policy och uppföljning – lärdomar från Jordbruksverkets förslag

I en ny rapport från Jordbruksverket föreslås att de nationella målen för livsmedelsproduktionen konkretiseras och följs upp med marknadsbalanser för jordbruks- och trädgårdsprodukter samt produktionsstatistik för fiske och vattenbruk.

Myndigheten föreslår också mål om ökad försörjningsgrad per produktgrupp samt understryker att målen måste åtföljas av ändamålsenliga styrmedel. Utvecklingen drivs huvudsakligen av efterfrågan och

⁵ Sweco (2025), [Kartläggning av värdekedjan för livsmedel i Västra Götaland](#)

marknadsaktörer, men staten behöver skapa förutsättningar genom sina verktyg för stöttning och styrning. Dessa principer ger ett ramverk som regioner kan "hänga på" för en konsekvent uppföljning och för att undvika målkonflikter.⁶

Översatt till regional nivå i Västra Götaland innebär detta att uppföljningen av självförsörjning bör kopplas till sådant som faktiskt kan påverkas regionalt (t.ex. tillgång till förädlingskapacitet, fungerande logistikflöden och förmåga att nyttja restströmmar), samtidigt som nationellt definierade mått (försörjningsgrad per produktgrupp) följs för jämförbarhet över tid och med andra regioner.

En aktuell regional kartläggning visar att Västra Götaland rymmer hela värdekedjor inom kött/mjolk/ägg, frukt/grönt och spannmål/oljeväxter, men också att avgörande länkar saknas. Specifikt pekas det ut brister i förädlande mellansteg (t.ex. tvättning, rensning, skalning och malning) för grönsaker och spannmål samt ineffektiv logistik för småskaliga producenter. Rapporten bedömer även att det finns stor potential att öka den lokala primärproduktionen, i synnerhet av grönsaker och spannmål, vilket direkt kan stärka försörjningsgraden regionalt och nationellt.

I rapporten lyfts också att restströmmar i kedjan (t.ex. vassle från mejeri, biprodukter från slakt, och restflöden från bagerier) kan uppgraderas till livsmedel, foder eller biogas, i linje med ekopyramidens principer, men att detta kräver koordinerade lösningar för insamling, processering och marknader. Sammantaget illustrerar kartläggningen att självförsörjning inte bara är en fråga om volym i primärledet, utan om kapacitet och robusthet i hela värdekedjan. Det förstärker behovet av att kombinera kvantitativa mål (försörjningsgrad) med kapacitets- och flaskhalsmått (förädling, logistik, cirkularitet).⁷

Regional självförsörjningsgrad – mål, risker och marknadens logik

Att sätta en hög regional självförsörjningsgrad som mål kan vid första anblick framstå som attraktivt, särskilt i tider av oro kring försörjningsförmåga och krisberedskap. Men det finns flera risker och begränsningar med att göra detta till ett överordnat regionalt mål:

- **Risk för suboptimering:** Om varje län strävar efter hög självförsörjningsgrad för alla livsmedel kan det leda till ineffektiv resursanvändning, dubblade investeringar och förlorade stordriftsfördelar. Sveriges livsmedelssystem har under lång tid utvecklats genom arbetsdelning och specialisering, där vissa regioner har naturliga förutsättningar för viss produktion och förädling, medan andra har andra styrkor. Att bryta denna logik kan försvaga både konkurrenskraft och hållbarhet på nationell nivå.
- **Ekonomiska incitament och marknadslogik:** Att vissa förädlingsled eller produktionsgrenar saknas regionalt är ofta ett uttryck för just denna arbetsdelning och specialisering. Ny förädling eller produktion kommer bara att etableras om det finns ekonomiska incitament, det vill säga om företag ser en marknad och möjlighet till lönsamhet. En marknadsdriven utveckling förutsätter att investeringar sker där de har bäst förutsättningar, inte nödvändigtvis inom varje läns gränser.
- **Robusthet kräver samverkan, inte isolering:** Robusthet och resiliens i livsmedelssystemet handlar inte om att varje region ska vara självförsörjande på allt, utan om att det finns fungerande samverkan, diversifierade försörjningsvägar och förmåga att hantera störningar – både inom och mellan regioner. Det är därför nationella och europeiska policyer ofta betonar redundans, flexibilitet och samarbete snarare än strikt regional självförsörjning.

WSP bedömer att en sådan målsättning kan vara relevant för vissa produktgrupper där det finns särskilda sårbarheter eller strategiska behov, men att det finns risk för suboptimering om varje län skulle eftersträva hög självförsörjningsgrad inom samtliga områden. Att vissa produktions- och förädlingsled saknas regionalt kan också vara ett uttryck för en ändamålsenlig arbetsdelning och specialisering som vuxit fram över tid, där

⁶ Jordbruksverket (2025), [Förslag på mål och uppföljningsmetoder för svensk livsmedelsproduktion](#)

⁷ Sweco (2025), [Kartläggning av värdekedjan för livsmedel i Västra Götaland](#)

marknadens incitament och företagens lönsamhetsbedömningar styrt utvecklingen. Vi återkommer till frågorna kopplade till regional självförsörjning i avsnitt 4.

3.2 OMVÄRLDSTRENDER MED STOR PÅVERKAN

Livsmedelssystemet i Västra Götaland påverkas av flera starka omvärldstrender och förändringskrafter. Dessa trender formar förutsättningarna för produktion, förädling, distribution och konsumtion och ställer nya krav på robusthet, omställningsförmåga och samverkan mellan aktörer.

De omvärldstrender som beskrivs här utgör ramen för de utmaningar och möjligheter som analyseras vidare i rapporten. De påverkar såväl robusthet och konkurrenskraft som möjligheterna till hållbar omställning och regional utveckling. Ordningen mellan trenderna i detta avsnitt speglar en bedömning av deras nuvarande och potentiella påverkan på regionens livsmedelssystem, men kan behöva omprövas i takt med att omvärlden förändras.

Klimatförändringar – en växande utmaning

Klimatförändringarna utgör en av de mest genomgripande utmaningarna på sikt. Västra Götaland har redan upplevt perioder av torra, översvämningar och förändrade odlingsförutsättningar, vilket påverkat både jordbruk och livsmedelsindustri. Samtidigt är det de långsiktiga förändringarna, stigande medeltemperatur, förändrade nederbördsmonster och ökad risk för extremväder som väntas få störst konsekvenser framöver. Jordbruket och industrin behöver därför både anpassa sig till nya förutsättningar och investera i klimatsäkrad teknik och infrastruktur. Klimatförändringarna innebär också ökade krav på vattenhushållning, riskhantering och utveckling av klimatsmarta produkter, vilket kan skapa både utmaningar och möjligheter för regionens aktörer.⁸

Geopolitik och globalisering – ökad sårbarhet och nya marknader

Den ökade globaliseringen och de senaste årens geopolitiska händelser, såsom pandemin, kriget i Ukraina och förändrade handelsrelationer har tydliggjort livsmedelssystemets sårbarhet för störningar i internationella värdekedjor. Västra Götaland är en av Sveriges mest exportintensiva regioner⁹ inom livsmedel, men är samtidigt beroende av importerade insatsvaror, arbetskraft och fungerande logistikflöden. Göteborgs hamn spelar en central roll både för export och import, vilket innebär att störningar snabbt kan få spridningseffekter i hela systemet. Samtidigt öppnar globaliseringen för nya marknader och möjligheter till specialisering, men ställer också krav på ökad flexibilitet och beredskap.¹⁰

Hållbarhetskrav och regelverk – drivkrafter och begränsningar

Hållbarhetskrav fortsätter att vara en viktig fråga i hela livsmedelskedjan, även om tyngdpunkten i den nationella strategin har förskjutits mot robusthet, export och svensk kvalitet. På europeisk nivå, genom Agenda 2030 och EU:s gröna giv, drivs omställningen mot fossilfrihet, cirkulära flöden och ökad andel växtbaserade och ekologiska produkter. I Sverige har lagkrav och politiska styrmedel länge varit viktiga drivkrafter, men även marknadens och konsumenternas krav på låg klimatpåverkan, djurvälstånd och ursprungsmärkning har fått ökad betydelse. Samtidigt är hushållens priskänslighet en begränsande faktor, särskilt i tider av ekonomisk oro. Det är därför viktigt att väga samman lagkrav, marknadskrav och ekonomiska realiteter när hållbarhetsarbetet utvecklas. I den nationella politiken betonas nu i högre grad

⁸ Länsstyrelsen Västra Götaland (2024), [Klimat- och sårbarhetsanalys 2024](#)

⁹ Jordbruksverket (2010), [Matlandet ur ett regionalt perspektiv, Rapport 2010:13](#), särskilt s. 19–20 och Figur 2.2. Rapporten visar att Bohuslän, Dalsland och Göteborgsområdet har en hög koncentration av livsmedelsexporterande företag. Notera att statistiken avser FA-regioner och att mer aktuell och detaljerad regional exportstatistik saknas. Det är dock rimligt att baserat på länets omfattande livsmedelsproduktion och industriella förädling att Västra Götaland fortsatt är en betydande exportregion.

¹⁰Se exempelvis Livsmedelsverket, [Livsmedelsberedskap - vad är det?](#) och Business Sweden (2021), [Analys av exportpotentialen utifrån livsmedelssegment](#)

frågor om beredskap och konkurrenskraft, men hållbarhet och klimat utgör fortsatt viktiga ramar för utvecklingen av livsmedelssystemet i Västra Götaland.¹¹

Digitalisering och teknikutveckling – möjligheter och risker

Digitalisering och teknikutveckling förändrar snabbt produktionsmetoder, logistik och konsumtionsmönster. Automatisering, precisionsodling, e-handel och digital upphandling skapar nya möjligheter till effektivisering och spårbarhet, men ställer också nya krav på kompetens och investeringar. Större företag har ofta bättre förutsättningar att dra nytta av digitaliseringens möjligheter, medan mindre aktörer riskerar att halka efter. Samtidigt innebär digitaliseringen nya risker, såsom ökad sårbarhet för IT-avbrott och cyberhot.¹²

Urbanisering och förändrade konsumtionsmönster

Urbanisering förändrar balansen mellan stad och land, men det är snarare avståndet mellan produktions- och konsumtionsområden än urbaniseringen i sig som utgör en utmaning för livsmedelssystemet. Konsumtionen koncentreras till städer, vilket ökar behovet av effektiva distributionslösningar och nya former av lokal produktion. Samtidigt riskerar landsbygden att tappa kompetens och produktionskapacitet, och skillnaderna mellan stad och land kan förstärkas om inte strategier aktivt överbryggat klyftan. Det är också viktigt att notera att hushållens konsumtionsval påverkas av både utbud och pris, och att offentlig sektor, särskilt kommunerna, har en viss möjlighet att påverka genom upphandling och informationsinsatser, även om deras andel av total konsumtion är begränsad.¹³

Sammanfattning och prioritering

Sammantaget är det klimatförändringar, geopolitik/globalisering och hållbarhetskrav som bedöms ha störst och mest omedelbar påverkan på Västra Götalands livsmedelssystem. Digitalisering och urbanisering är också viktiga, men deras effekter är mer beroende av hur snabbt och brett de implementeras samt av aktörernas förmåga att anpassa sig. Det är därför viktigt att kontinuerligt följa utvecklingen inom samtliga områden och att anpassa strategier och insatser utifrån både aktuella och framtida utmaningar.

3.3 PRIMÄRPRODUKTION

Primärproduktionen utgör själva fundamentet för livsmedelssystemet, där råvaror produceras med direkt koppling till platsbundna resurser, klimat- och mark- och vattenförhållanden. I Västra Götaland är primärproduktionen både omfattande och diversifierad, med starka inslag av vegetabilie- och animalieproduktion samt en betydande roll för fisket och de blå näringarna. Länets geografiska variation, från kust- och skärgårdsområden till bördiga jordbruksmarker och skogslandskap, skapar förutsättningar för en mångsidig produktion och ett brett spektrum av råvaror.

Samtidigt står primärproduktionen inför komplexa utmaningar. Den är beroende av importerade insatsvaror, säsongsarbetskraft och globala prisrörelser, vilket gör sektorn sårbar vid störningar. Lönsamheten är ofta pressad, särskilt bland småskaliga aktörer, och generationsväxlingen är otillräcklig.

För kust- och fiskerinäringen tillkommer utmaningar kopplade till hållbar förvaltning av fiskbeståndet, regelverk och klimatförändringar. Dessa faktorer påverkar både konkurrenskraften och möjligheten till en långsiktigt hållbar omställning.

¹¹Regeringskansliet (2025), [Livsmedelsstrategin 2.0](#); EU-Commission (2019), [The European Green Deal](#), Jordbruksverket (2025), [Förslag på mål och uppföljningsmetoder för svensk livsmedelsproduktion](#)

¹² Se exempelvis Jordbruksverket (2023), [Uppföljning och utvärdering av livsmedelsstrategin – Årsrapport 2023](#) och Blue Institute för PiiA Insight (2020), [Digitaliseringens konsekvenser på råvaru- och processindustrin](#)

¹³Se exempelvis Hela Sverige ska leva, [Landsbygdsbarometern 2024](#)

Västra Götalands roll i svensk livsmedelsproduktion

För att förstå Västra Götalands betydelse för svensk livsmedelsförsörjning är det viktigt att sätta primärproduktionens omfattning i ett nationellt perspektiv. Jordbruksmarkens utbredning och regionens andel av den totala spannmålsproduktionen ger en konkret bild av länets roll som en av landets viktigaste livsmedelsregioner.

År 2024 fanns 18 procent av Sveriges jordbruksmark i Västra Götaland. Det kan jämföras med de två andra större livsmedelsregionerna, Skåne och Östergötland, som samma år svarade för 16 respektive 8 procent av jordbruksmarken.¹⁴ Under samma år svarade Västra Götaland för 20 procent av den totala spannmålsproduktionen, vilket kan jämföras med Skåne (27 procent) och Östergötland (11 procent).

I de tre länen domineras spannmålsproduktionen av höstvetete följt av vårkorn och havre. Västra Götaland skiljer sig dock från de båda andra länen genom att produktionen av havre och korn utgör en betydligt större andel av den totala produktionen.¹⁵

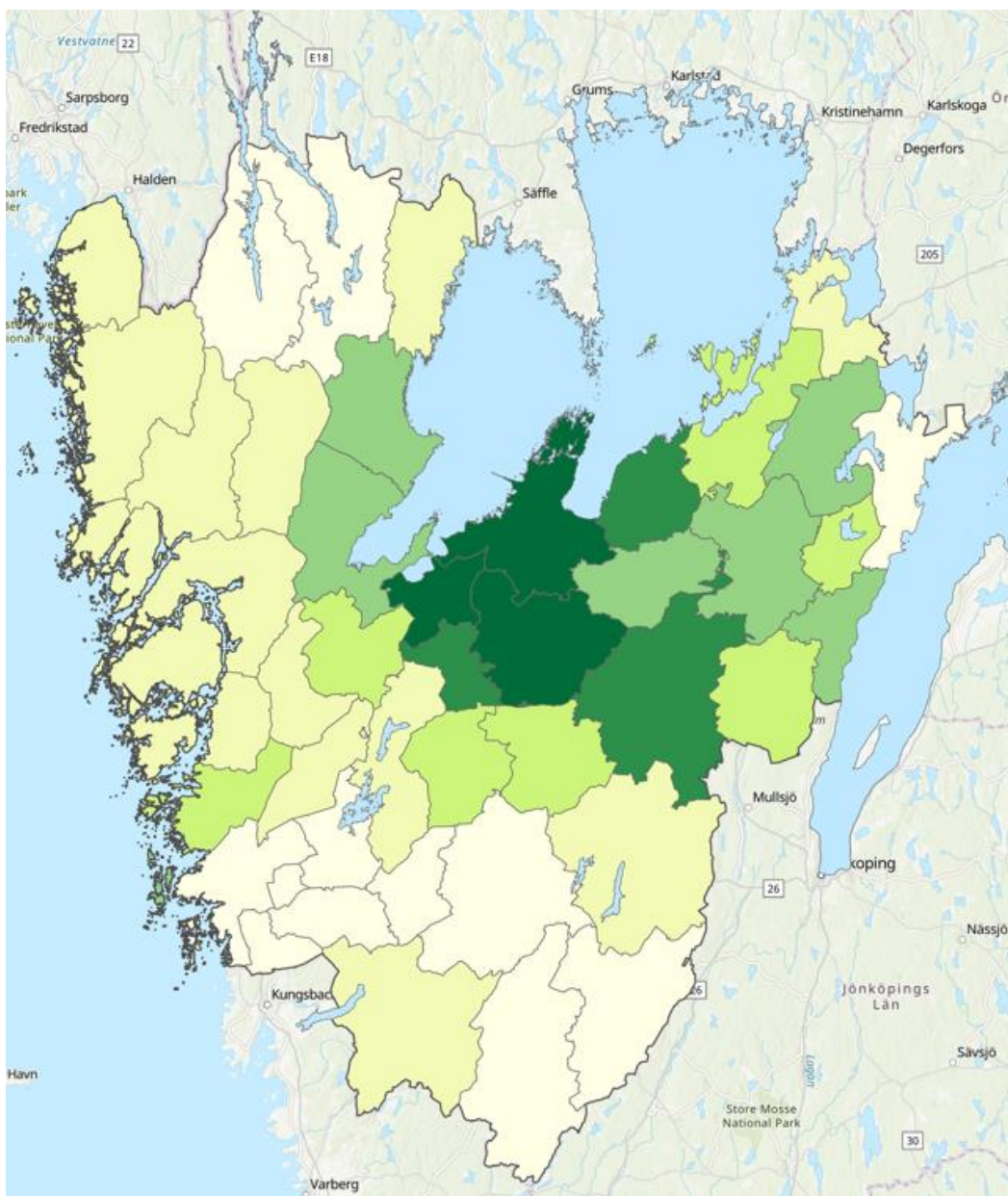
Västra Götaland utmärker sig också genom omfattande djurhållning inom mjölkproduktion (18 procent), nötkött (18 procent), griskött (22 procent) och kycklingkött (26 procent).¹⁶

¹⁴Jordbruksverket, statistikdatabas. Jordbruksmark avser sådan åkermark och betesmark som ingår i fastighet, som är taxerad som lantbruksenhet enligt Jordbruksverkets definition. Åkermark: Mark som används för odling av grödor, inklusive växtföljd, permanenta grödor, energigrödor, permanent gräsmark och träda. Betesmark: Mark som används för bete av djur.

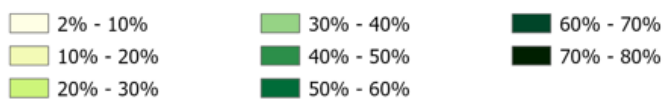
¹⁵Jordbruksverket, statistikdatabas.

¹⁶Jordbruksverket, statistikdatabas.

Figur 1. Andelen jordbruksmark efter kommun i Västra Götalands län. År 2024

Andel jordbruksmark

Källa: Jordbruksverket. Bearbetning: WSP

Not: Avser jordbruksmark som andel av total landareal i respektive kommun. Jordbruksmark = åkermark + betesmark.

Fiske och sjömat – en regional styrka

Fiske och sjömat utgör en viktig del av livsmedelssystemet i Västra Götaland. Sektorns betydelse är dock starkt koncentrerad till vissa kustkommuner, framför allt i Bohuslän och kring Göteborg. Här finns Sveriges

största fiskeflotta¹⁷ och en betydande andel av landets sysselsatta inom fiske, fiskodling och fiskberedning.¹⁸ Sotenäs kommun är särskilt framträdande, med en stor andel av både sysselsättning och förädlingsverksamhet kopplad till sjömat. Omkring vart tredje svenskt jobb inom fiskberedningsindustrin återfinns i Sotenäs kommun. I kommunen pågår också stora satsningar på landbaserad fiskodling.¹⁹ Göteborgs hamn fungerar som det viktigaste logistiknavet för import och export av fisk och skaldjur.

Det är framför allt arter som sill, makrill, torsk, räka, kräfta och musslor som fiskas och bereds i regionen. Bohuslän är särskilt känt för sin produktion av räkor och kräftor, medan Göteborgsområdet har en central roll för både import, export och vidareförädling av sjömat. Det är dock viktigt att understryka att denna styrka inte gäller hela länet, utan är geografiskt koncentrerad till ett fåtal kommuner längs kusten. Inom övriga delar av Västra Götaland har fiske och sjömat en mer begränsad betydelse för näringsliv och sysselsättning.

Sektorn är dessutom beroende av nationella och EU-gemensamma regler, såsom fiskekvoter och förvaltningssystem, vilket innebär att den regionala styrbarheten är begränsad. Tillgången på råvara styrs i hög grad av internationella avtal och biologiska förutsättningar, och sektorn är känslig för förändringar i ekosystem, miljöpolitik och marknadsvillkor.

En del av den fångade fisken och skaldjuren förädlas inom länet men det förekommer också att råvaror transporteras till andra delar av landet eller utomlands för vidare förädling. Sektorn är dessutom beroende av importerade insatsvaror och i viss mån, utländsk arbetskraft inom fiskberedningsindustrin, särskilt vid större anläggningar och under högsäsong. Detta kan skapa sårbarhet vid störningar i globala flöden. Trots dessa utmaningar har Bohuslän och Göteborgsområdet en stark position inom svensk fiske- och sjömatindustri, med flera ledande företag och exportprodukter.

3.3.1 Struktur och utveckling

Inom länet är jordbruksproduktionen särskilt koncentrerad till Skaraborg. Här återfinns 57 procent av länets åkermark, vilket gör området till länets, och ett av landets, viktigaste jordbruksdistrikt. Även inom djurhållningen är området dominerande. Nästan 55 procent av länets mjölkkor finns i Skaraborg och över 40 procent av länets kalvar, kvigor, tjurar och stutar. Området står för över 77 procent av länets slaktgrisar och 74 procent av smågrisarna. Vidare har Skaraborg över 65 procent av länets höns och samtliga slaktkycklingar samt alla värpkycklingar. Även inom får- och lammproduktion är Skaraborg störst, med över en tredjedel av länets baggar, tackor och lamm.²⁰ I termer av antal sysselsatta återfanns år 2023 närmare 39 procent av samtliga sysselsatta i primärproduktionen i länet i Skaraborg.²¹

Denna koncentration av både växtodling och djurhållning gör Skaraborg till ett geografiskt kluster för primärproduktion, med stor betydelse för hela länets och Sveriges livsmedelsförsörjning. Och som redan nämnts är fisket och förädling av sjömat starkt geografiskt koncentrerat till Sotenäs och Göteborgsområdet.

Den sedan länge pågående strukturomvandlingen av primärproduktionen fortsätter. Mellan 2010 och 2025 har enligt Jordbruksverkets statistik antalet jordbruksföretag i Sverige minskat med 4 procent. I Västra Götaland har minskningen varit något svagare, 3 procent under samma period.²² Antalet jordbrukare (företagare) i Västra Götaland har mellan 2010 och 2023 minskat från omkring 13 200 till 9 800 personer.

¹⁷ Havs- och vattenmyndigheten (2025). [Det yrkesmässiga fisket i havet 2024](#)

¹⁸ Enligt SCB:s arbetsmarknadsstatistik (BAS) finns omkring 37 procent av alla sysselsatta inom fiske och fiskodling och 52 procent av alla sysselsatta inom fiskberedningsindustrin i Västra Götalands län

¹⁹ Fyrbodlas kommunalförbund, [Miljarder satsas på landbaserad fiskodling](#).

²⁰ Jordbruksverket, statistikdatabas.

²¹ SCB, BAS

²² Jordbruksverket, statistikdatabas

Under samma period har det totala antalet sysselsatta i jordbruket minskat från 33 700 till drygt 28 900 personer.²³

Samtidigt har produktionsenheterna blivit färre men större. Andelen företag med mer än 100 hektar jordbruksmark har ökat från 9 till 13 procent mellan 2010 och 2024. Trots denna rationalisering är småskaligheten fortfarande utmärkande – den genomsnittliga brukningsarealen i länet är 49 hektar, vilket är lägre än rikssnittet (53,8 ha) och betydligt lägre än i Skåne (68,9 ha) och Östergötland (81,8 ha).²⁴

3.3.2 Ekonomi och lönsamhet

Primärproduktionens ekonomiska utveckling är en avgörande förutsättning för hela livsmedelssystemets funktion och långsiktiga robusthet. Lönsamhet, produktivitet och investeringsförmåga påverkar inte bara enskilda företags utvecklingskraft utan formar också systemets samlade kapacitet att möta ökade krav på klimatanpassning, teknisk omställning, beredskap och försörjningsförmåga.

I en sektor som präglas av små marginaler, hög kapitalbindning och stark exponering mot globala marknader blir ekonomiska nyckeltal centrala indikatorer²⁵ på om företagen har förmåga att modernisera sina verksamheter, locka nästa generations företagare och hantera framtida störningar. En fördjupad analys av den ekonomiska utvecklingen i primärproduktionen är därför nödvändig för att förstå både dagens strukturella utmaningar och vilka handlingsutrymmen som faktiskt finns regionalt.

Jordbrukssektorns totala produktionsvärde uppgick 2023 till 81,1 miljarder kronor²⁶ varav Västra Götaland svarade för omkring 16 procent, Skåne för 23 procent och Östergötland för 8 procent.²⁷ Inom animalieproduktionen är Västra Götaland det län som producerar störst ekonomiskt värde av animaliska produkter i Sverige²⁸. År 2023 skapades 18 procent av värdet i Västra Götaland följt av Skåne (15 procent) och Kalmar (11 procent)²⁹. Det gäller särskilt mjölkproduktion, där länet har ett stort antal specialiserade mjölkgårdar och till antalet flest mjölkkor³⁰. Även produktionen av nötkött, griskött och ägg är omfattande.

Som framgått ovan blir företagen färre men större. Enligt nationell statistik från Jordbruksverket står de större gårdarna också för en växande andel av produktionsvärdet,³¹ ett mönster som sannolikt även gäller för Västra Götaland. Denna struktur har direkt betydelse för livsmedelssystemets förmåga till innovation, omställning och konkurrenskraft.

Större företag tenderar att vara mer kapitalintensiva och har bättre förutsättningar att investera i ny teknik samt delta i forsknings- och utvecklingssatsningar, medan mindre företag ofta bidrar med flexibilitet, lokal förankring och mångfald i produktionssystemet. Med primärproduktionens företagsstruktur med många mindre företag riskerar småskaligheten därmed att övergå från att vara en potentiell styrka till att bli en strukturell utmaning för sektorns långsiktiga konkurrenskraft.

²³ Jordbruksverket, statistikdatabas. Sysselsatta i jordbruket avser enligt Jordbruksverkets definition: Företagare + Övriga familjemedlemmar till företagaren + Övriga stadigvarande sysselsatta + Andra tillfälligt sysselsatta. Jordbruksverkets definition på sysselsatta skiljer sig från den som SCB tillämpar i den registerbaserade arbetsmarknadsstatistiken. Jordbruksverket räknar alla som arbetar på jordbruksföretaget, oavsett om det är huvudsyssla eller extrajobb. Det inkluderar företagaren själv, familjemedlemmar, andra fast anställda och även tillfälligt anställda. SCB räknar bara de personer som har sitt huvudsakliga arbete och inkomst från jordbruket som sysselsatta i branschen. Det innebär att Jordbruksverkets siffror alltid blir högre, eftersom de även tar med deltidsarbetande och tillfälliga insatser.

²⁴ Jordbruksverket, statistikdatabas

²⁵ Jordbruksverket (2024), [EAA – Ekonomisk kalkyl för jordbrukssektorn 2024](#)

²⁶ Jordbruksverket (2023), [EAA – Ekonomisk kalkyl för jordbrukssektorn 2023](#)

²⁷ Länens andelar av det samlade produktionsvärdet kommer från en regional nedbrytning av EAA-kalkylen som Jordbruksverket har tillhandahållit.

²⁸ [Jordbruksverket \(2023\) EAA – Ekonomisk kalkyl för jordbrukssektorn 2023](#)

²⁹ Länens andelar av det samlade produktionsvärdet kommer från en regional nedbrytning av EAA-kalkylen som Jordbruksverket har tillhandahållit.

³⁰ [Jordbruksverkets databas \(2024\), Tabell Antal djur och jordbruksföretag med djur efter län.](#)

³¹ [EAA – Ekonomisk kalkyl för jordbrukssektorn. Jordbrukets intäkter efter region och driftsinriktning 2023 - Jordbruksverket.se](#)

Trots en ökad koncentration till färre och större jordbruksenheter etableras nya företag. År 2023 startades det drygt 180 nya företag inom primärsektorn i Västra Götalands län, vilket var 18 procent av antalet i riket totalt. Västra Götalands län har under flera år stått för den största andelen nystartade företag inom primärproduktionen i Sverige, med en stabil nivå strax under 20 procent sedan början av 2010-talet. Motsvarande andel i Skåne har legat runt 16 procent och i Östergötland omkring 6 procent. Majoriteten av dessa nyetableringar sker inom delbranschen *Service till jordbruk samt bearbetning av skördade växter*, vilket är ett mönster som återfinns både nationellt och i andra jordbruksintensiva län.

Samtidigt har antalet konkurser³² inom jordbrukssektorn i Västra Götaland varit lägre än i Skåne under samma tidsperiod, vilket kan tyda på en relativt stabil företagsmiljö. Under perioden 2014 till 2024 gick 33 företag inom primärproduktionen i Västra Götaland gått i konkurs. Det är tredje högst i landet efter Skåne med 51 och Stockholm med 39 konkurser.

Den höga etableringstakten, relativt övriga län, antyder att Västra Götaland har en dynamisk och entreprenörsdriven struktur inom primärproduktionen. Detta kan ses som ett uttryck för länets förmåga att attrahera nya aktörer och upprätthålla en viss motståndskraft, trots utmaningar kopplade till småskalighet och teknisk omställning.

Det är dock viktigt att notera att en del av nyetableringarna kan vara kopplade till generationsväxling inom primärproduktionen, där nya företag bildas i samband med ägarskiftet eller omstruktureringar av befintliga verksamheter. Detta innebär att statistiken över nystartade företag inte nödvändigtvis speglar enbart entreprenörskap eller expansion, utan också förändringar i ägarstruktur och bolagsform. Sammantaget tyder dock både den höga etableringstakten och den relativt låga konkursnivån på att Västra Götaland har en viss motståndskraft och förnyelseförmåga inom primärproduktionen, även om bakomliggande orsaker kan variera.

Statistiska utmaningar

Lönsamheten i primärproduktionen betraktas ofta som låg, särskilt inom animaliesektorn. Samtidigt varierar bilden av lönsamhetsnivåerna avsevärt beroende på vilken statistikälla som används. Enligt Jordbruksverkets EAA-statistik (Ekonomisk kalkyl för jordbrukssektorn) uppgick rörelsemarginalen³³ i primärproduktionen i Västra Götaland 2023 till fyra procent, en nivå som ligger betydligt under både riksgenomsnittet och nivån i exempelvis Skåne (31 procent) och Östergötland (15 procent). Dessa siffror ligger i linje med den generella bild som framträder i Jordbruksverkets uppföljningar av livsmedelsstrategin, där man konstaterar att lönsamheten i primärproduktionen under lång tid utvecklats svagare än i övriga delar av livsmedelskedjan.³⁴

Samtidigt pekar statistik från SCB:s Företagens ekonomi i en annan riktning: där framgår att rörelsemarginalen i primärproduktionen 2022 var högre i Västra Götaland (27,5 %) än i Skåne (14,7 %), och sett över längre tid tenderar VGR att ligga över Skåne. Även SCB:s mått på arbetsproduktivitet visar att sektorn i Västra Götaland uppvisar en högre produktivitet än Skåne enligt denna datakälla. Detta innebär att två centrala statistikällor, EAA och Företagens ekonomi, ger delvis motstridiga resultat både vad gäller lönsamhetens nivå och utveckling.

En viktig förklaring är att de två statistikällorna mäter olika saker och bygger på olika metodik. Jordbruksverket lyfter i sin uppföljningsrapport att all ekonomisk statistik för primärproduktionen har betydande begränsningar, oavsett källa. EAA är en sektorskalkyl som syftar till att spegla värde och kostnader i själva jordbruksproduktionen, och bygger i flera delar på schabloner, sektorsantaganden och

³² Antalet nystartade företag och konkurser baseras på specialbeställd statistik från Tillväxtanalys.

³³ Rörelsemarginal visar hur stor del av företagets omsättning som blir kvar efter att alla rörelsekostnader (t.ex. löner, material, hyror) har dragits av, men innan räntor och skatt. Den visar alltså hur lönsam själva verksamheten är.

³⁴ Uppgifterna är beräknade utifrån specialbeställd statistik från Jordbruksverket.

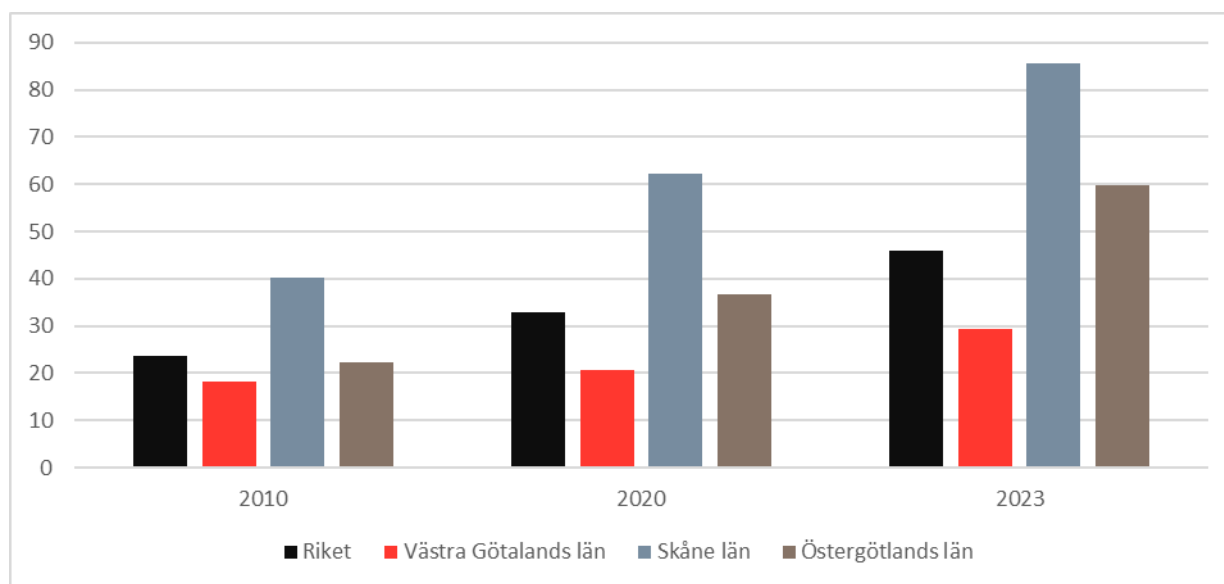
modellbaserade fördelningar av kostnader och intäkter. Det innebär att värden kan över- eller underskattas på regional nivå och att skillnader mellan län ofta ska tolkas med stor försiktighet

Samtidigt bygger SCB:s Företagens ekonomi på företagens bokföring, vilket enligt Jordbruksverket har andra begränsningar: resultaten inkluderar även sekundära verksamheter, tillgångar värderas enligt skatteregler, subventioner hanteras annorlunda än i EAA, och framför allt saknas kostnaden för eget arbete i enskilda firmor. Det senare innebär att företag i primärproduktionen systematiskt får för högt resultat- och produktivetsmått jämfört med branscher där lönekostnader redovisas fullt ut. Jordbruksverket uttrycker tydligt att detta leder till att nyckeltal – inklusive rörelsemarginal – framstår som högre i primärproduktionen än de hade gjort om eget arbete bokförts som kostnad.³⁵

Osäkerheterna gäller inte bara nivån utan även utvecklingen över tid. Både EAA och SCB bygger på modeller och antaganden – men olika sådana. För regionala jämförelser blir detta särskilt problematiskt: små skillnader i datagrund eller fördelningsmetoder får stort genomslag när statistiken bryts ner på länsnivå. Jordbruksverket betonar därför att lönsamhetsmått bör ”tolkas med försiktighet”, och att flera indikatorer bör användas parallellt snarare än att enskilda resultat tolkas som exakta nivåmått.

Mot denna bakgrund är det rimligt att komplettera rörelsemarginal och nettomarginal med andra mått, exempelvis arbetsproduktivitet och förädlingsvärde per årsverke. Men även här skiljer sig resultaten åt mellan EAA och SCB. Enligt EAA utvecklas arbetsproduktiviteten långsammare i Västra Götaland än i riket, medan SCB:s mått anger en högre produktivitet än i flera andra regioner. Återigen speglar detta metodskillnader snarare än entydiga skillnader i faktisk effektivitet.³⁶

Figur 2. Arbetsproduktivitet (10-tusentals kronor) i primärproduktionen. År 2010, 2020 och 2023.

Källa: Jordbruksverket, EAA. Bearbetning: WSP

Trots att den regionala EAA-statistiken är behäftad med osäkerheter ger måttet arbetsproduktivitet – definierat som förädlingsvärde per årsverke – en relevant kompletterande bild av utvecklingen i primärproduktionen. Figur 2 bör därför tolkas som en indikator snarare än ett exakt mått, men den visar robusta mönster över tid och tydliga skillnader mellan länen. Detta är metodologiskt i linje med Jordbruksverkets nationella uppföljning av livsmedelsstrategin.

³⁵ Jordbruksverket (2019), [Utvärdering och uppföljning av livsmedelsstrategin – Årsrapport 2019](#)

³⁶ Ett årsverke motsvarar en persons heltidsarbete under ett år.

Sammanfattningsvis innebär dessa metodologiska utmaningar att lönsamhetsstatistik för primärproduktionen, särskilt på regional nivå, måste tolkas som indikativa mönster snarare än exakta mått.

Kombinationen av:

- stora skillnader i företagsform (hög andel enskilda firmor),
- EAA:s schabloniserade kostnadsfördelning,
- SCB:s redovisning utan kostnad för egen arbetsinsats,
- samt skillnader i hur subventioner och sekundära verksamheter ingår

gör att jämförelser mellan regioner och mellan datakällor är förenade med betydande osäkerhet.

Jordbruksverket påpekar att detta är en av de centrala utmaningarna i uppföljningen av livsmedelsstrategin och att resultaten därför bör kompletteras med kvalitativa analyser och fler perspektiv på produktivitet, struktur och långsiktig konkurrenskraft.

Även om de exakta nivåerna bör tolkas med viss försiktighet på grund av metodologiska begränsningar i den regionala statistiken, är den övergripande slutsatsen robust: primärproduktionen präglas av låg lönsamhet. Detta är ett nationellt mönster, inte enbart ett regionalt. Därför gäller också det bredare sambandet: att svag lönsamhet försvårar investeringar i ny teknik, klimatanpassningsåtgärder och kompetensutveckling oberoende av statistiska avvikelser mellan län. Regionala skillnader kan vara osäkra, men strukturfrågan är tydlig.

3.3.3 Beroenden och sårbarheter

En grundläggande förutsättning för att producera livsmedel är en fungerande import av insatsvaror – särskilt foder, gödsel, energi och maskiner.³⁷ Dessa resurser är avgörande för att upprätthålla dagens produktionsnivåer samtidigt som de är känsliga för störningar i globala värdekedjor. Geopolitiska kriser, handelsrestriktioner, valutaförändringar eller energipriser kan snabbt påverka tillgång och kostnad för dessa insatsvaror, vilket i sin tur påverkar den regionala försörjningsförmågan.

Jordbruksverket konstaterar att för många nödvändiga insatsvaror finns det liten eller ingen produktion i Sverige, och att även övriga EU är beroende av import för sin försörjning.³⁸ Detta gäller särskilt för konstgödsel, foderkomponenter och drivmedel, resurser som är centrala för både växtodling och animalieproduktion. I den senaste EAA-prognosen (Ekonomisk kalkyl för jordbrukssektorn) framgår att kostnaderna för insatsvaror och tjänster uppgår till över 55 miljarder kronor årligen, vilket gör dem till en av de största utgiftsposterna i jordbruket.³⁹

Trots att beroendet av importerade insatsvaror ofta lyfts fram som en sårbarhet, i både nationella och regionala analyser, saknas det i dagsläget statistik på länsnivå som visar hur stort importberoendet faktiskt är för Sveriges regioner. Utan tillgång till robusta data riskerar både analys och policy att bygga på antaganden som inte fångar den faktiska sårbarheten i systemet.

Samtidigt är det just i frånvaron av statistik som behovet av regional resiliens blir tydligt: om vi inte vet hur beroendet ser ut, är det också svårt att planera för störningar. Av metodologiska skäl har vi valt att avstå från att göra en regional uppskattning av importberoendet i Västra Götaland. I stället fokuserar analysen på att identifiera strukturella sårbarheter och strategiska möjligheter till ökad robusthet, med utgångspunkt i nationella mönster och regionala produktionsförutsättningar.

Beroendet av säsongsarbetskraft är också påtagligt. År 2023 gick 5 procent av den samlade lönesumman i primärproduktionen i Västra Götaland till personer som inte var folkbokförda i Sverige.⁴⁰ Detta gör sektorn

³⁷ MSB (2018), [Livsmedelsproduktion ur ett beredskapsperspektiv](#)

³⁸ Jordbruksverket (2025), [Livsmedelsförsörjningen i siffror](#)

³⁹ Jordbruksverket (2024), [EAA – Ekonomisk kalkyl för jordbrukssektorn](#)

⁴⁰ Specialbeställd statistik från SCB

känslig för förändringar i migrationspolitik, arbetsvillkor och internationella kriser, något som blev särskilt tydligt under pandemin och i samband med kriget i Ukraina. Branschstudier visar att många företag inom jordbruket har organiserat sin verksamhet utifrån tillgången till tillfällig arbetskraft, vilket har blivit en del av affärsmodellen, särskilt i arbetsintensiva delbranscher med små marginaler.

Inom fisket och sjömatsektorn är beroendet av fungerande logistik, exportkanaler och internationella regelverk särskilt tydligt. Göteborgs hamn fungerar som nav för både import och export av fisk och skaldjur, och eventuella störningar i transportinfrastruktur eller förändringar i handelsregler kan snabbt få spridningseffekter nationellt.

Självförsörjningsgrad – ett mått med begränsningar

Som diskuterades i avsnitt 3.1 används ofta självförsörjningsgrad som ett mått på livsmedelssystemets robusthet, men har betydande begränsningar, särskilt i ett öppet och integrerat system som regional livsmedelsproduktion. Självförsörjningsgrad inte är synonymt med försörjningstrygghet. Ett system kan ha hög självförsörjningsgrad men ändå vara sårbart om det saknar lagerhållning, diversifierade flöden eller förädlingskapacitet.

I en nyligen publicerad rapport konstaterar Livsmedelsverket att Sverige är teoretiskt självförsörjande men samtidigt nettoimportör av livsmedel. Enligt Livsmedelsverkets beräkningar producerar Sverige livsmedel motsvarande cirka 3 530 kcal per person och dag, vilket innebär att vi i teorin skulle kunna försörja ca 14 miljoner människor med energi under normala förhållanden.

Vid höjd beredskap är det fysiologiska energibehovet cirka 2 627 kcal per person och dag, vilket Sverige klarar av att täcka – men endast under förutsättning att produktionen kan upprätthållas och att logistiken fungerar.⁴¹

Västra Götaland tillsammans med Skåne svarar för över 50 procent av Sveriges livsmedelsproduktion räknat i kalorier, vilket gör länet till en nationell nyckelregion. Samtidigt är beroendet mellan länen ömsesidigt – Västra Götaland är beroende av insatsvaror, arbetskraft och marknader utanför länet, och kan inte ensamt upprätthålla hela produktionskedjan.

Jordbruksverket lyfter i en kartläggning av Sveriges livsmedelsberedskap att primärproducenters förmåga att leverera under höjd beredskap varierar kraftigt – och att detta i hög grad beror på produktionsinriktning, omställningsförmåga och tillgång till fungerande logistik. I kris kan flaskhalsar uppstå i transportledet, särskilt om distributionssystemen är centraliserade eller beroende av enstaka aktörer.⁴²

Just transportinfrastrukturens funktion är en avgörande faktor för livsmedelssystemets robusthet – inte bara i vardaglig logistik, utan också vid kris och höjd beredskap. I ett öppet system som Västra Götalands, där mycket av produktionen är beroende av externa flöden för insatsvaror, förädling och konsumtion, blir tillgången till fungerande transportvägar och alternativa distributionslösningar en strategisk fråga.^{43 44}

Diversifiering av produktionsformer och distributionsvägar kan också bidra till att minska sårbarheten, särskilt för små aktörer. Lokal förädling är en strategisk nyckel – både för att öka kontrollen över värdekedjan och för att minska beroendet av externa anläggningar. Flera nationella initiativ, såsom *Greppa Näringens* nya rådgivning om beredskap, visar att dessa faktorer nu prioriteras även på policy-nivå.^{45 46 47}

⁴¹ Livsmedelsverket och Jordbruksverket (2025), [Livsmedelsförsörjningen i siffror](#)

⁴² Jordbruksverket, [Sveriges livsmedelsberedskap](#)

⁴³ Trafikanalys (2024), [Yttrande över betänkande SOU 2024:8 Livsmedelsberedskap för en ny tid](#)

⁴⁴ Statskontoret (2023), [En stärkt livsmedelsberedskap i kommuner och regioner](#)

⁴⁵ Greppa Näringen (2025), [Nu tar även Greppa Näringen upp beredskapsaspekter](#)

⁴⁶ Statens Veterinärmedicinska anstalt (2024), [Beredskap i primärproduktionen](#)

⁴⁷ Livsmedelsverket (2024), [Bedömning av förslagen i Kraftsamling – Beredskapssektorn, Livsmedelsförsörjning och dricksvatten](#)

Livsmedelsverket har också pekat på att kommuner och regioner behöver ha ett uttryckligt ansvar för att medverka i planering och förberedelse av totalförsvaret – inklusive livsmedelsförsörjning och logistik. Man efterfrågar tydligare reglering av hur lokal och regional nivå ska skapa förutsättningar för totalförsvaret, vilket inkluderar anpassning av transportinfrastruktur och distributionskapacitet.⁴⁸

Markanvändning och beredskap

Mark i träda utgör en viktig, men ofta underskattad, komponent i länets beredskapsförmåga. I dagsläget ligger en del av åkermarken tillfälligt obrukad, antingen av ekonomiska skäl, som del av växtföljden eller genom miljöstöd. Även om dessa arealer inte används i den löpande produktionen innebär de en potentiell produktionsreserv som kan mobiliseras relativt snabbt vid störningar i livsmedelsförsörjningen. Vid exempelvis importstörningar, logistiska avbrott eller kraftiga prisförändringar kan mark i träda tas i drift både för kommersiell produktion och för hushållens egen försörjning.

Denna latent kapacitet gör trädan till en strategisk resurs i ett livsmedelssystem som i allt högre grad är beroende av just-in-time-flöden, internationella insatsvaror och säsongsarbetskraft. I kombination med den begränsade lagerhållning som råder inom såväl privat som offentlig sektor skapar trädan ett slags säkerhetsmarginal i systemet, ett flexibelt utrymme som kan hjälpa till att mildra effekterna av plötsliga avbrott. Samtidigt är det viktigt att betona att stärkt livsmedelssäkerhet inte bara handlar om att ta mer mark i bruk, utan också om att öka produktionsförmågan på den mark som redan odlas genom förbättrade odlingsmetoder, teknik och resurseffektivitet.

En mer detaljerad beskrivning av omfattningen av mark i träda och dess utveckling över tid återfinns i avsnitt 4.2, där jordbruksmarkens sammansättning och förändring diskuteras. Detta ger ytterligare stöd för att betrakta trädan som en integrerad del av regionens robusthets- och beredskapsanalys.

3.3.4 Kompetensförsörjning och generationsväxling

Kompetensförsörjningen är en av de största utmaningarna för primärproduktionen. Åldersstrukturen är kraftigt snedfördelad – omkring 44 procent av de sysselsatta är mellan 60 och 74 år, och återväxten är svag. Få unga väljer att ta över eller starta nya jordbruksföretag, vilket bidrar till ett växande generationsglapp. Utmaningen förstärks av faktorer som låga lönsamhetsnivåer, höga investeringskostnader och begränsad tillgång till service och utbildning, vilket sammantaget minskar attraktiviteten för nya aktörer inom sektorn.

År 2024 fanns det omkring 50 000 lantbrukare (företagare) i hela landet varav cirka 10 000 i Västra Götaland. Andelen lantbrukare som är 40 år eller yngre är i genomsnitt 10 procent i både riket och i Västra Götaland.⁴⁹ Enligt Jordbruksverkets statistik sysselsatte primärproduktionen i Västra Götaland nästan 29 000 personer på hel- och deltid år 2023. Antalet sysselsatta minskar generellt inom primärproduktionen. I Västra Götaland har antalet sysselsatta minskat med nio procent under de senaste tio åren.

Utbildningsnivån är generellt låg. Majoriteten av de sysselsatta har förgymnasial eller gymnasial utbildning som högsta nivå.⁵⁰ Könsfördelningen i primärproduktionen är den mest ojämna i hela livsmedelssektorn. Enligt SCB:s arbetsmarknadsstatistik är cirka 76 procent av de sysselsatta är män och enligt Jordbruksverkets statistik är 85 procent av lantbruksföretagarna i Västra Götaland män. Detta speglar traditionella strukturer men också ett behov av att bredda rekryteringsbasen och öka sektorns sociala hållbarhet.

⁴⁸ Livsmedelsverket (2024), [SOU 2024:65 – Kommuners och regioners grundläggande beredskap inför kris och krig](#)

⁴⁹ Specialbeställd statistik från Jordbruksverket.

⁵⁰ Källa: SCB, BAS. De sysselsatta inom primärproduktionen i Västra Götaland har relativt länet i stort en lägre utbildningsnivå. Omkring 55 procent har en gymnasieexamen som högsta utbildning och 23 procent har enbart förgymnasial utbildning. Andelen som har en eftergymnasial utbildning som är tre år eller längre är 8 procent, vilket går att jämföra med 30 procent på länets totala arbetsmarknad och 43 procent på rikets totala arbetsmarknad. Det är vanligast att ha en naturbruksutbildning på gymnasialnivå alternativt en grundskoleutbildning.

Tabell 3. De 10 vanligast förekommande utbildningarna inom primärproduktion av livsmedel i Västra Götalands län. År 2022.

Utbildningsgrupp	Antal i delsektor	Andel i delsektor %	Antal hela arbetsmarknaden	Andel % hela arbetsmarknaden
Naturbruksutbildning, gymnasial nivå	1 875	23%	10 844	1%
Grundskoleutbildning och motsvarande utbildning	1 507	18%	75 137	8%
Folkskoleutbildning och motsvarande utbildning	475	6%	15 941	2%
Övrig utb. Inom lant- och skogsbruk, djursjukvård, eftergymnasial	398	5%	2 409	0%
Industriutbildning, gymnasial nivå	362	4%	29 475	3%
Fordonsutbildning, gymnasial nivå	313	4%	18 392	2%
Byggutbildning, gymnasial nivå	253	3%	25 966	3%
Gymnasieingenjörsutbildning	244	3%	16 714	2%
Samhällsvetenskaplig el. humanistisk utbildning, gymnasial	214	3%	58 418	6%

Källa: SCB. Bearbetning: WSP

Utbildningar med inriktning mot lantbruk, djurhållning och växtodling har svårt att attrahera tillräckligt många elever. Det finns också en brist på attraktiva karriärvägar och ekonomiska incitament för unga att ta över eller starta jordbruksverksamhet. För att möta detta krävs riktade insatser inom utbildning, rådgivning, finansiering och innovationsstöd.

Tabell 4. De tio vanligast förekommande yrken inom primärproduktion av livsmedel i Västra Götalands län. År 2023.

Yrke	Antal i delsektor	Andel i delsektor %	Antal hela arbetsmarknaden	Andel % hela arbetsmarknaden
Uppfödare och skötare av lantbrukets husdjur	2 124	26%	3 112	0%
Växtodlare och djuruppfödare, blandad drift	1 921	24%	3 503	0%
Odlare av jordbruksväxter, frukt- och bär	1 245	15%	2 044	0%
Uppgift saknas	996	12%	76 013	8%
Fiskare	334	4%	459	0%
Förare av jordbruks- och skogsmaskiner	184	2%	743	0%
Bärplockare och plantörer m.fl.	133	2%	517	0%
Trädgårdsodlare	60	1%	454	0%
Specialister och rådgivare inom lantbruk m.m.	59	1%	181	0%
Anläggningsmaskinförare m.fl.	49	1%	3 942	0%

Källa: SCB. Bearbetning: WSP

Diskussionen om framtidens kompetensbehov inom primärproduktionen präglas ofta av ett fokus på ny digital teknik, där automatisering, drönare och AI lyfts fram som självklara inslag i morgondagens lantbruk. Men denna bild riskerar att bli förenklad och exkluderande. I praktiken kommer flera konventionella kompetenser att vara fortsatt avgörande, inte minst i en regional kontext som Västra Götaland, där småskalighet, platsbundenhet och diversifiering präglar företagsstrukturen.

Praktisk agronomisk kunskap om jordarter, växtföljd, gödsling och skadedjur är fortsatt central för att hantera klimatvariationer, jordhälsa och biologisk mångfald. Djurskötsel och stallhantering, inklusive foderplanering, djurvälstånd och hygien, är oundgängliga inom mjölk- och köttproduktion, även vid ökad automatisering. Maskin- och verkstadskunskap är viktigt för att underhålla och anpassa utrustning, särskilt i mindre företag med begränsad extern service.

Företagsekonomisk kompetens inom bokföring, kalkylering och myndighetskontakter är avgörande för att hantera lönsamhet, stödansökningar och strategisk utveckling. Samverkansförmåga och lokal förankring – att kunna samarbeta med andra producenter, rådgivare och kommuner – är viktigt för att bygga robusta värdekedjor och möta efterfrågan på lokalproducerat.

Mycket av sektorns kompetens bygger på tyst kunskap och praktisk erfarenhet, som ofta överförs informellt mellan generationer och mellan företagare. Denna kunskap riskerar att gå förlorad vid generationsskiften, särskilt när ägarskiften uteblir eller när unga saknar ekonomiska incitament och attraktiva karriärvägar för att ta över eller starta jordbruksverksamhet.

Bristen på formella utbildningsvägar och mentorskap, i kombination med låg lönsamhet och osäker framtid, försvårar rekryteringen av nya företagare och medarbetare till sektorn. Detta innebär att kompetensförsörjningen utgör en av de mest akuta utmaningarna för primärproduktionen i Västra Götaland, med potentiella konsekvenser för både robusthet och långsiktig utvecklingskraft.

Som redan nämnts är primärproduktionen också beroende av utländsk säsongsarbetskraft. Detta gör sektorn känslig för förändringar i migrationspolitik, arbetsvillkor och internationella kriser, vilket aktualiserades under pandemin och kriget i Ukraina.

Samtidigt är beroendet av säsongsarbetskraft inte enbart ett uttryck för sårbarhet, utan också för en strukturell anpassning inom sektorn. Många företag inom primärproduktionen har under lång tid organiserat sin verksamhet utifrån tillgången till tillfällig arbetskraft, ofta med lägre lönekostnader och hög flexibilitet. Detta har blivit en del av affärsmodellen – särskilt i arbetsintensiva delbranscher där marginalerna är små och konkurrensen hård.

Från branschens sida lyfts ibland att svenska ungdomar inte söker dessa jobb, vilket skapar ett rekryteringsgap som fylls av utländsk arbetskraft. Men detta väcker också frågor om arbetsvillkor, attraktivitet och långsiktig hållbarhet i kompetensförsörjningen. Om sektorn ska bli mer resilient och attraktiv för framtida arbetskraft – oavsett ursprung – krävs insatser för att förbättra arbetsmiljö, villkor och status, samt för att skapa utbildningsvägar och karriärmöjligheter som gör sektorn till ett realistiskt alternativ för fler.⁵¹

3.3.5 Klimat och hållbarhet

Klimatförändringar påverkar redan idag odlingsförutsättningarna i Västra Götaland. Länet har under de senaste åren upplevt både perioder av torra och översvämningar, vilket har lett till variationer i skördenivåer och ökat behov av investeringar i bevattning, dränering och klimatanpassad teknik.

Klimatförändringarna väntas få betydande konsekvenser för jordbruket i Västra Götaland. Medeltemperaturen i länet beräknas stiga med 2,7–4,4 °C till seklets slut, vilket leder till en längre

⁵¹ SLU (Zachrisson m.fl., 2016), [Utländsk arbetskraft i svenskt lantbruk-attityder, möjligheter och utmaningar!](#)

vegetationsperiod och möjligheter till tidigare vårbruk, högre skördar och odling av nya grödor. Samtidigt ökar risken för skadedjur, skadeinsekter och svampsjukdomar, vilket kan påverka avkastningen negativt.

Nederbörden förväntas öka, särskilt vintertid, och antalet skyfall blir fler. Detta ökar risken för översvämningar, särskilt i slättlandskapen och kring Vänern, där stora arealer åkermark kan drabbas om invallningar brister. Skyfall och kraftiga regn kan förstöra grödor, orsaka erosion och leda till näringsförluster från jordbruksmark till vattendrag. Samtidigt minskar markfuktigheten under sommaren, vilket ökar behovet av bevattning och kan leda till vattenbrist, särskilt för större lantbruk med stora vattenbehov.

Torka och vattenbrist kan också orsaka foderbrist för djur, särskilt på betesmarker, och värmeböljor påverkar djurens hälsa och produktion negativt. Jordbruket är dessutom beroende av importerade insatsvaror, vilket gör sektorn sårbar för störningar i globala leverantörskedjor och prissvängningar.

Sammantaget innebär klimatförändringarna både nya möjligheter och ökade risker för jordbruket i Västra Götaland. Anpassningsförmågan bedöms som relativt god, men är starkt beroende av ekonomiska resurser och samverkan. Viktiga åtgärder är investeringar i bevattningsresurser, underhåll av dikessystem, riskstrategier för grödval och ett regionalt helhetsgrepp kring försörjningskedjor och sårbarhetsreducerande åtgärder.⁵²

Vattenanvändning

Enligt SCB:s statistik använde jordbruket totalt 102 miljoner kubikmeter vatten år 2020, vilket är en ökning med 36 procent jämfört med 2015 (då användningen var 75 miljoner m³). Ökningen beror främst på ökat behov av bevattning under torra år. Jordbrukets vattenanvändning utgör cirka 4 procent av Sveriges totala sötvattenanvändning. Bevattning står för 72 procent av jordbrukets vattenanvändning 2020, medan dricksvatten till djur står för 28 procent. Bevattningsbehovet varierar kraftigt mellan år och regioner.⁵³

Jordbruksverket uppskattar att det svenska jordbrukets totala vattenförbrukning uppgår till cirka 102 miljoner m³ per år. Skåne dominerar stort när det gäller jordbrukets vattenanvändning. År 2020 svarade Skåne för 45 procent av hela jordbrukets vattenanvändning. Jordbruket i Västra Götaland svarade för 8 procent. Jordbrukets vattenanvändning i Västra Götaland sker främst inom djurhållning (61 procent) och i mindre grad för bevattning (39 procent).⁵⁴ Sammantaget innebär detta att jordbruket i Västra Götaland använder förhållandevis lite vatten jämfört med andra regioner, och länets goda tillgång på vatten ger generellt goda förutsättningar för att möta framtida behov.

Jordbrukets utsläpp av växthusgaser

År 2023 släppte jordbrukssektorn i Sverige ut närmare 6,2 miljoner ton CO₂-ekvivalenter, vilket utgör omkring 14 procent av Sveriges totala territoriella utsläpp. Västra Götaland beräknas stå för 17,6 procent av jordbrukets utsläpp av CO₂-ekvivalenter år 2023. Utsläppen från jordbruket i länet har också ökat mellan 2010 och 2023 (5 procent). De största utsläppskällorna är djurhållning (metan) och användning av gödsel och konstgödsel (lustgas).⁵⁵

Användning av växtskyddsmedel

Användningen av kemiska växtskyddsmedel i Västra Götaland, liksom i övriga Sverige, är en balansgång mellan behovet av säkra och stabila skördar och ambitionen att minska miljö- och hälsorisker. Växtskyddsmedel bidrar till att minska skördeförluster och möjliggör en effektiv och konkurrenskraftig produktion, särskilt i intensiva odlingsystem och för grödor med högt ekonomiskt värde.

⁵² Länsstyrelsen Västra Götaland, [Klimat- och sårbarhetsanalys 2024](#)

⁵³ SCB (2022), [Vattenanvändningen i Sverige 2020](#)

⁵⁴ SCB, statistikdatabas

⁵⁵ [SMHI emissionsdatabas](#)

Samtidigt innebär användningen risker för biologisk mångfald, vattenkvalitet och utveckling av resistens hos ogräs och skadegörare. I områden med hög användning, som Skåne och delar av Västra Götaland, är utmaningarna särskilt tydliga. Samhällets och konsumenternas krav på minskad kemikalieanvändning driver på utvecklingen av alternativa metoder och integrerat växtskydd.

Statistiken visar att användningen i Sverige har planat ut efter en lång period av minskning och att doserna per hektar är lägre än i många andra europeiska länder. Glyfosat lyfts särskilt fram eftersom det är det mest använda totalbekämpningsmedlet och används på en betydande andel av åkerarealen, framför allt för att bryta vall och stubb.

Glyfosat har varit föremål för särskild debatt på grund av dess miljöeffekter och roll i moderna odlingsystem. Sammantaget är utmaningen framåt att kombinera produktionssäkerhet och konkurrenskraft med minskad miljöpåverkan och ökad hållbarhet – något som kräver både teknisk utveckling, förändrade odlingsystem och fortsatt dialog mellan lantbruk, rådgivning och samhälle.

Användningen av kemiska växtskyddsmedel i jordbruket varierar tydligt mellan regioner. I Västra Götaland behandlades 44 procent av åkerarealen med ogräsmedel, vilket är i nivå med riksgenomsnittet men betydligt lägre än i Skåne (66 %) och något lägre än i Östergötland (49 %). För svampmedel och insektsmedel är andelarna i Västra Götaland (19 % respektive 3 %) lägre än i riket (22 % och 8 %) och markant lägre än i Skåne (47 % och 24 %). Andelen företag som använder växtskyddsmedel är dock högre i Västra Götaland (41 %) än i riket (30 %) och Östergötland (34 %), men klart lägre än i Skåne (61 %).

Glyfosat används på cirka 13 procent av åkerarealen i Västra Götaland, vilket är något under riksgenomsnittet men högre än i Östergötland. Sammantaget speglar användningen i Västra Götaland en intensiv men ändå något mindre bekämpningsmedelsberoende odling än i Skåne, och ligger nära eller något under riksgenomsnittet för de flesta indikatorer.⁵⁶

Ekologisk produktion

Ekologisk produktion har under de senaste decennierna fått en allt viktigare roll i diskussionen om hållbart jordbruk och livsmedelsförsörjning. Intresset för ekologiska livsmedel drivs av både miljömässiga, hälsomässiga och marknadsmässiga faktorer.

Ekologiska odlingsystem syftar till att minimera användningen av kemiska bekämpningsmedel och handelsgödsel, vilket kan bidra till ökad biologisk mångfald, förbättrad jordhälsa och minskad påverkan på vattenmiljöer. Samtidigt innebär ekologisk produktion ofta lägre skördenivåer och högre produktionskostnader, vilket kan påverka lönsamheten och kräva större arealer för att uppnå samma volymer som i konventionell odling.

Utvecklingen av ekologisk produktion påverkas av flera faktorer: konsumenternas betalningsvilja, offentliga upphandlingskrav, politiska styrmedel och lantbrukarnas egna erfarenheter och förutsättningar. Under senare år har andelen ekologisk jordbruksmark i Sverige planat ut eller till och med minskat något, vilket speglar både marknadens och lantbrukets utmaningar. Samtidigt kvarstår de miljömässiga fördelarna, särskilt när det gäller minskad kemikalieanvändning och bevarande av ekosystemtjänster.

I Västra Götaland har ekologisk produktion en stark ställning jämfört med riksgenomsnittet, men även här syns en viss avmattning i tillväxten. Det är därför relevant att följa utvecklingen av ekologisk areal och produktion, och att analysera vilka möjligheter och hinder som finns för en fortsatt omställning mot mer hållbara odlingsystem.

Västra Götaland är ett av de län som har störst ekologisk areal i landet. År 2024 brukades 21,5 procent av jordbruksmarken ekologiskt, vilket är över rikssnittet (16,6 procent). Den ekologiska arealen har minskat

⁵⁶ SCB (2022), [Växtskyddsmedel i jord- och trädgårdsbruket 2021](#)

något under senare år, en trend som även syns nationellt, men andelen är större idag än vad den var år 2010.⁵⁷

Ekologisk produktion innebär både miljömässiga fördelar och utmaningar. Skördenivåerna är generellt lägre än i konventionell odling, vilket kan påverka lönsamheten och kräva större arealer för samma produktion. Samtidigt bidrar ekologiska system till ökad biologisk mångfald och minskad användning av kemiska insatsvaror.

3.3.6 Sammanfattning – utmaningar och möjligheter

Primärproduktionen i Västra Götaland utgör en av länets största tillgångar och är avgörande för såväl regional som nationell livsmedelsförsörjning. Länet har en stark position inom både jordbruk och sjömat med tydliga kluster och hög specialisering. Samtidigt står primärproduktionen inför flera komplexa utmaningar: låg lönsamhet, beroende av importerade insatsvaror och arbetskraft, generationsväxling och kompetensförsörjning, samt ökade krav på klimatanpassning och hållbarhet. Sårbarheten för externa störningar, såsom globala leveranskedjor, prisfluktuationer och förändrade regelverk, understryker behovet av ökad robusthet och strategisk samverkan.

Utvecklingen mot färre men större gårdar har ökat effektiviteten, men innebär också risker för minskad mångfald och lokal förankring. Samtidigt finns en fortsatt hög andel små och medelstora företag, vilket ger flexibilitet men också utmaningar för investeringar och innovation. Klimatförändringar och hållbarhetskrav kräver nya lösningar och långsiktiga satsningar, inte minst för att stärka resiliensen i hela systemet.

För att ta tillvara Västra Götalands unika styrkor och möta framtidens krav krävs samordnade insatser där offentlig sektor, näringsliv och forskning gemensamt utvecklar strategier för ökad konkurrenskraft, hållbarhet och beredskap. En avgörande fråga är att skapa attraktiva villkor för nästa generations företagare och att säkra kompetensöverföring och innovation i hela kedjan.

Primärproduktionens utveckling är nära sammanflätad med livsmedelsindustrins förutsättningar. Förädlingsledet i Västra Götaland är både brett och dynamiskt, med starka kluster inom bland annat fiskberedning, mejeri och charkuteri. Hur primärproduktionen utvecklas vad gäller volymer, kvalitet, hållbarhet och innovationskraft påverkar direkt industrins konkurrenskraft, exportmöjligheter och förmåga att möta nya marknadskrav. I nästa kapitel analyseras därför livsmedelsindustrins struktur, utmaningar och möjligheter, samt dess roll som motor för regional tillväxt och omställning mot ett mer hållbart

3.4 LIVSMEDELSINDUSTRI

Västra Götalands livsmedelsindustri är en av de mest betydande i Sverige, både sett till sysselsättning, förädlingsvärde och export. Länet har en bred och varierad industristruktur, med allt från stora processindustrier med internationell närvaro till småskaliga, hantverksmässiga producenter med stark lokal förankring. Västra Götaland står för cirka 22 procent av livsmedelsindustrins totala förädlingsvärde i riket, 19 procent av produktionsvärdet och 20 procent av sysselsättningen.⁵⁸

Västra Götaland utmärker sig särskilt inom fiskberedning, där drygt hälften av alla sysselsatta i branschen i riket arbetar i länet. Den höga koncentrationen speglar länets starka koppling till sjömat i primärproduktionen, särskilt i kustkommunerna. Även inom mejerivaru- och glasstillverkning har Västra Götaland en framträdande roll, med 20 procent av rikets sysselsatta inom denna delbransch och hela 45 procent av sysselsättningen inom ostproduktion.⁵⁹

⁵⁷ Jordbruksverket, statistikdatabas

⁵⁸ SCB, Företagens ekonomi (FEK) samt BAS

⁵⁹ SCB, BAS

Bageri- och mjölproduktindustri är också betydande, med cirka 2 300 sysselsatta i länet, vilket motsvarar 18 procent av rikets sysselsättning inom denna bransch. För spannmålsförädling är bilden mer blandad: Västra Götaland har 13 procent av rikets sysselsatta inom tillverkning av kvarnprodukter och stärkelse, medan Skåne står för över 30 procent.⁶⁰

Skillnaderna mellan Västra Götaland och Skåne när det gäller sysselsättning inom spannmålsförädling och bageri/mjölprodukter kan till stor del förklaras av förekomsten av några särskilt stora företag och anläggningar i respektive region. I Skåne finns flera av landets största kvarnar och stärkelsefabriker, vilket ger en hög koncentration av sysselsatta inom dessa branscher. I Västra Götaland är bageri- och mjölproduktindustri mer spridd, med både större och många mindre företag, vilket bidrar till en hög andel sysselsatta inom denna kategori.

När det gäller köttindustrin finns över 40 procent av landets sysselsatta inom kreatursslakteri i Västra Götaland. Även charkuterier och annan köttvaruindustri är väl representerade, med 24 procent av rikets sysselsatta. Däremot är andelen sysselsatta inom styckning av kött lägre i länet, endast 7 procent av rikets totala sysselsättning inom detta område.⁶¹

3.4.1 Struktur och specialisering

Det finns inom flera branscher en tydlig koppling mellan primärproduktionen och förädlingsledet i flera delar av Västra Götaland. Som syns i Figur 3 finns det i Skaraborg en stor koncentration av företag inom spannmålsproduktion medan Sotenäs kommun utmärker sig genom sin inriktning mot sjömat. Runt Göteborgsområdet återfinns ett brett spektrum av livsmedelsproducerande företag med olika specialiseringar, vilket bidrar till en dynamisk och innovativ livsmedelssektor.

Förädlingskapaciteten är dock inte nödvändigtvis geografiskt samordnad med primärproduktionen. En kartläggning gjord av Swecos indikerar, utifrån intervjuer och analyser, att förädlingsföretagen i Västra Götaland ofta köper in råvaror från andra delar av Sverige och via import, särskilt grönsaker och spannmål.

Rapporten ger dock ingen exakt kvantifiering av dessa flöden. Det innebär att det sannolikt finns betydande inflöden av råvaror till länet, samtidigt som en del av den lokala primärproduktionen exporteras eller förädlas utanför länet. Restströmmar från livsmedelsindustrin hanteras delvis inom länet, men en del skickas utanför länet för exempelvis biogasproduktion eller vidare förädling. Sammantaget pekar detta på en integrerad och dynamisk förädlingskedja, där både råvaror och restprodukter rör sig över regionala gränser, även om exakta volymer inte redovisas i rapporten.⁶²

Interregional handel (modellskattade varuflöden)

För att komplettera den kvalitativa bilden har vi analyserat modellskattade interregionala varuflöden av både jordbruksprodukter och förädlade livsmedel på länsnivå. Dessa data ger en översiktlig indikation på Västra Götalands roll och beroenden i det nationella livsmedelssystemet, men det är viktigt att understryka att de bygger på aggregerade skattningar och att detaljerad information om enskilda produktgrupper saknas. Resultaten bör därför tolkas med försiktighet.⁶³

⁶⁰ SCB, BAS

⁶¹ SCB, BAS

⁶² Sweco (2025), [Kartläggning av värdekedjan för livsmedel i Västra Götaland](#)

⁶³ De modellskattade varuflödena bygger på en ny modell för interregional handel framtagen av Christer Anderstig inom ramen för utvecklingen av Raps-modellen. Modellen för interregional handel utgår från en gravitationsmodell där handelsflöden mellan län skattas utifrån tillgång, användning och avstånd, med indata från bland annat Trafikverkets Samgodsmoell och nationell/regional statistik. Resultaten är RAS-balanserade för att stämma med observerad produktion och användning på länsnivå. Det är dock viktigt att betona att data är aggregerade till breda produktgrupper och att det saknas detaljerad information om enskilda varuslag. Osäkerheten är särskilt stor vad gäller fördelningen mellan olika produktkategorier och de exakta volymerna. Flödena bör därför tolkas som grova skattningar av övergripande mönster, inte som exakta mått på faktiska transporter eller handelsrelationer.

Analysen visar att Västra Götaland har omfattande handelsflöden med övriga Sverige, både vad gäller jordbruksråvaror och förädlade livsmedel. För jordbruksprodukter indikerar modellen att länet, trots sin stora primärproduktion, har ett betydande nettounderskott, det vill säga att importen av jordbruksråvaror från andra län överstiger exporten. De största inflödena kommer från Skåne och Halland, medan utflödena främst går till Halland, Stockholm och Södermanland. Detta speglar dels Västra Götalands roll som förädlingsregion, dels de starka logistik- och produktionsfunktionerna i angränsande län.

När det gäller förädlade livsmedel framträder Västra Götaland i stället som en tydlig exportregion, med ett betydande nettoöverskott gentemot de flesta andra län. De största exportdestinationerna är Stockholms län, Skåne och Halland, medan importen domineras av Skåne och Halland. Nettoflödena är särskilt positiva mot Stockholm, vilket speglar huvudstadens roll som konsumtionscentrum.

Jordbruksprodukter:

- Total export från Västra Götaland till andra län: ca 2 374 ton
- Total import till Västra Götaland från andra län: ca 6 964 ton
- Nettoflöde (export – import): –4 590 ton (nettounderskott)

Största inflöden:

- Skåne län: 3 231 ton
- Hallands län: 2 894 ton
- Kalmar län: 277 ton
- Östergötlands län: 256 ton

Största utflöden:

- Hallands län: 724 ton
- Stockholms län: 237 ton
- Södermanlands län: 276 ton
- Jönköpings län: 194 ton

Förädlade livsmedel:

- Total export från Västra Götaland till andra län: ca 16 000 ton
- Total import till Västra Götaland från andra län: ca 13 000 ton
- Nettoflöde (export – import): +3 000 ton (nettoöverskott)

Största exportdestinationer:

- Stockholms län: 4 085 ton
- Skåne län: 2 919 ton
- Hallands län: 1 276 ton
- Östergötlands län: 1 004 ton

Största importkällor:

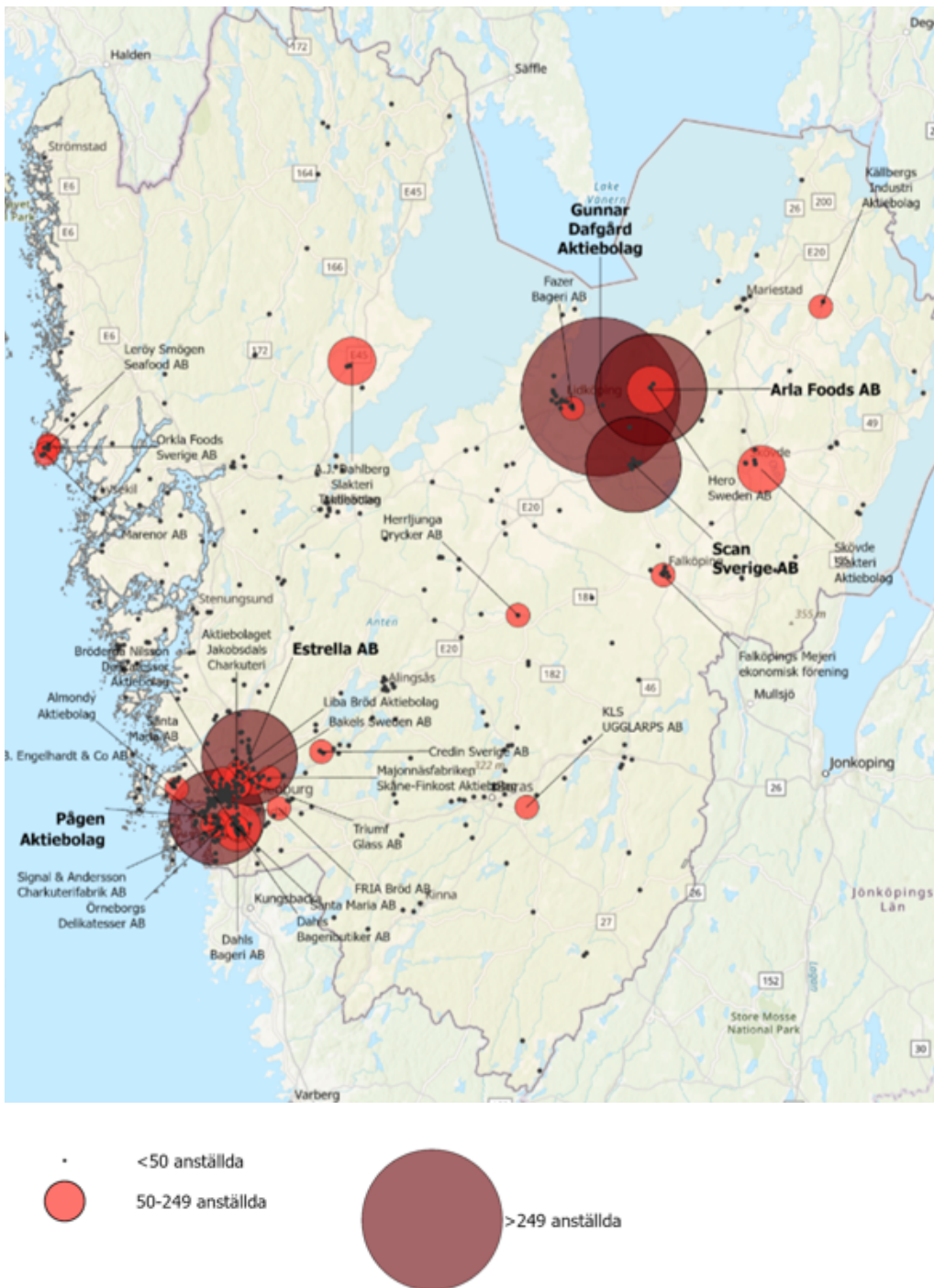
- Skåne län: 4 644 ton
- Hallands län: 1 347 ton
- Östergötlands län: 692 ton
- Stockholms län: 1 942 ton

Nettoflöden:

- Mot Stockholms län: +2 143 ton
- Mot Skåne län: –1 725 ton
- Mot Hallands län: –71 ton

Sammanfattningsvis pekar både de kvalitativa och kvantitativa analyserna på att Västra Götaland har en integrerad och dynamisk roll i det nationella livsmedelssystemet, med omfattande utbyte av både råvaror och förädlade produkter över länsgränserna. Den regionala försörjningsförmågan och robustheten påverkas därmed inte bara av den egna produktionen, utan också av tillgången till och samarbetet med andra regioner.

Figur 3. Arbetsställen i Västra Götalands livsmedelsindustri. År 2023.

Källa: Bisnode. Bearbetning: WSP

Not: Swedish Match har uteslutits ur kartan.

Livsmedelsindustrin i Västra Götaland präglas av att det både finns stora, kapitalintensiva aktörer och mindre men lokalt förankrade företag. Nästan 90 procent av de cirka 840 livsmedelsindustriföretagen i länet har färre än 10 anställda, vilket understryker betydelsen av småföretagandet för branschen.

De större företagen dominerar inom lagad mat och färdigrätter, mejeri, spannmålsförädling, tobakstillverkning och sjömat.

Den duala strukturen, med ett fåtal stora företag och ett stort antal småskaliga producenter, ger industrin både styrka och utmaningar. De stora aktörerna driver ofta teknikutveckling, export och storskalig produktion, medan de små och medelstora företagen bidrar med lokal förankring, produktmångfald och flexibilitet.

Livsmedelsindustrin i Västra Götaland omfattar både ett fåtal stora, kapitalintensiva företag och ett stort antal små och medelstora aktörer. Nästan 90 procent av de cirka 840 livsmedelsindustriföretagen i länet har färre än 10 anställda, vilket visar på småföretagens betydelse för branschens bredd och lokala förankring.⁶⁴ Samtidigt är det de större företagen som dominerar inom segment som lagad mat och färdigrätter, mejeri, spannmålsförädling, tobakstillverkning och sjömat, där storskalighet och export är framträdande.

Denna struktur innebär att de stora företagen ofta driver teknikutveckling och har resurser för export och effektiv produktion, medan de mindre företagen bidrar med produktmångfald, flexibilitet och lokal närvaro. Kombinationen av olika företagsstorlekar skapar en dynamisk branschmiljö där aktörerna kompletterar varandra.

Regional specialisering

För att identifiera vilka delbranscher inom livsmedelsindustrin som Västra Götaland särskilt utmärker sig inom har ett specialiseringsindex baserat på sysselsättningsdata beräknats. Indexet jämför andelen sysselsatta i en viss delbransch i Västra Götaland med motsvarande andel på riksnivå. Ett värde över 1 indikerar att länet har en högre koncentration av sysselsatta inom delbranschen än genomsnittet i landet, vilket kan tolkas som ett tecken på regional specialisering. Detta ger en översiktlig bild av vilka delbranscher som utmärker sig och var det finns särskilda förutsättningar för vidare utveckling.

Indexet visar att Västra Götaland har en tydlig specialisering inom fiskberedningsindustri (3,0), tobaksindustri (1,9) samt annan livsmedelsframställning (1,8).⁶⁵

I Figur 4 kombineras specialiseringsindexet (X-axeln) med sysselsättningsutvecklingen (Y-axeln). Detta delar in delbranscherna i fyra grupper:

- **Starka branscher (hög specialisering, stark tillväxt):** Här finns regionens verkliga motorer – branscher där näringslivet både är starkt specialiserat och där sysselsättningen växer. Dessa branscher bidrar med nya jobb, kapital och innovationskraft.
- **Tillväxtbranscher (låg specialisering, stark tillväxt):** Branscher som växer snabbt men där regionen ännu inte är särskilt specialiserad. De kan bli framtida styrkeområden om tillväxten fortsätter och fler företag etablerar sig.
- **Mogna branscher (hög specialisering, svag tillväxt):** Här är regionen fortfarande starkt specialiserad, men sysselsättningen minskar eller står still. Dessa branscher riskerar att tappa betydelse om utvecklingen fortsätter, men kan fortfarande vara viktiga för export och kompetensförsörjning.

⁶⁴ SCB, Företagens ekonomi

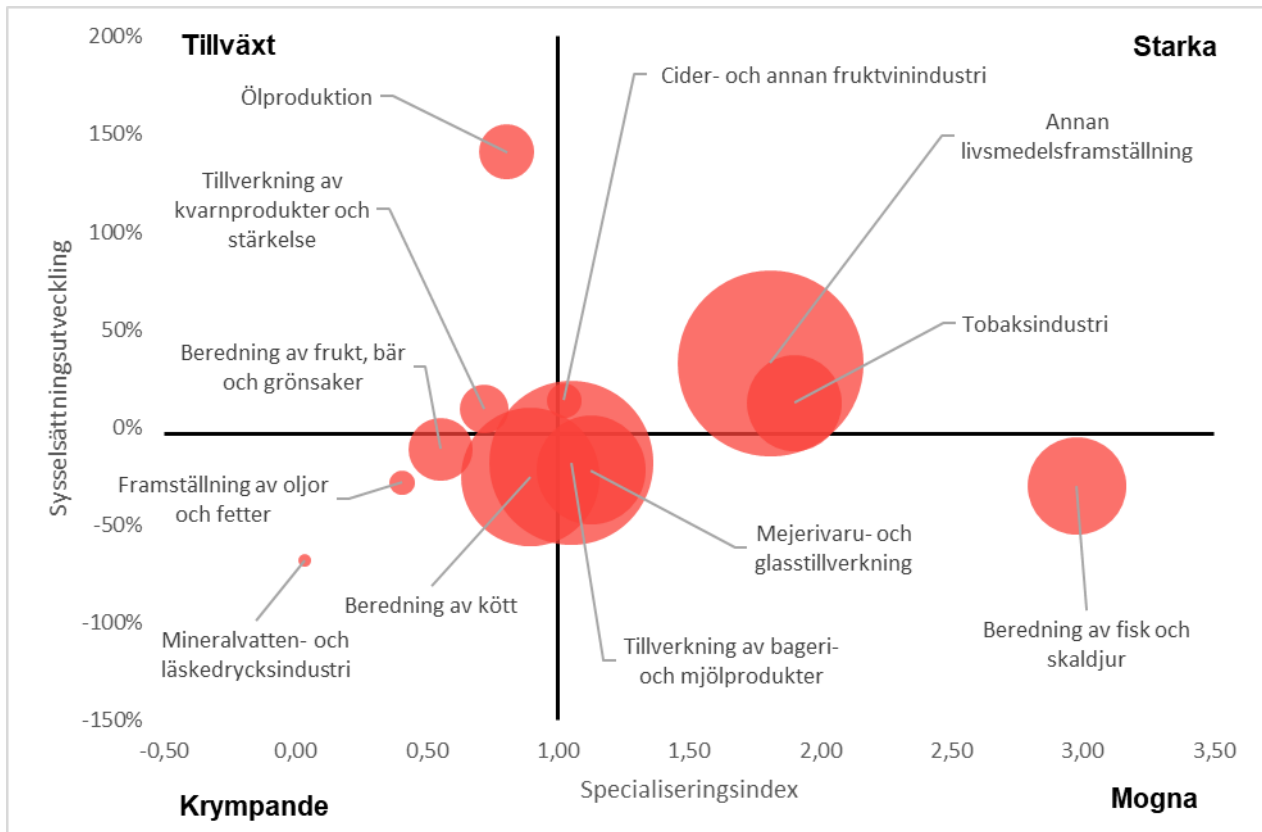
⁶⁵ I branschgruppen *Annan livsmedelsframställning* ingår företag som t.ex. Gunnar Dafgård AB, Orkla Foods Sverige AB, Bakels Sweden AB, Örneborgs Delikatesser AB och Majonnäsfabriken Skåne-Finkost Aktiebolag

betydelse om utvecklingen fortsätter, men kan fortfarande vara viktiga för export och kompetensförsörjning.

- **Krympande branscher (låg specialisering, svag tillväxt):** Branscher med låg specialisering och minskande sysselsättning. Dessa har liten betydelse för regionens framtida tillväxt och kan behöva omställningsinsatser.

Storleken på bollarna i diagrammet bestäms av antalet sysselsatta i varje delbransch.

Figur 4. Specialiseringsgrad 2023 (X-axeln) och tillväxt i sysselsättningen 2013–2023 (Y-axeln) för livsmedelsindustrins delbranscher i Västra Götaland.

Källa: SCB. Beräkningar: WSP

Delbranscherna är aggregat och rymmer fler branscher på en mer detaljerad nivå. Även på den mer detaljerade nivån kan branscher vara mer eller mindre specialiserade. För att ytterligare tydliggöra bilden av Västra Götalands styrkeområden presenteras i Tabell 5 ett specialiseringsindex på den mer detaljerade nivån. Här framgår det att Västra Götaland, förutom inom fiskberedning (3,0), har en stark specialisering inom branscher som lagad mat (2,9), ostindustri (2,6) och kreatursslakterier (2,5).⁶⁶ Sammantaget visar detta på en bred och diversifierad förädlingsstruktur som i många fall speglar länets primärproduktion.

Även om det är tydligt att livsmedelsindustrin i Västra Götaland har en bred närvaro, och att alla centrala förädlingsled finns representerade i länet, är både antalet sysselsatta och specialiseringsgraden låg i vissa branscher som kvarnindustri och fjäderfäslakterier.

⁶⁶ Som framgår av Tabell 1 är Västra Götaland år 2023 också starkt specialiserade i bransch 10.860 industri för homogeniserade livsmedelspreparat inklusive dietmat. Den starka regionala specialiseringen förklaras till stor del av Sempers fabrik i Götene som under lång tid varit en av Sveriges största och mest specialiserade anläggningar inom denna bransch. År 2024 beslutade dock ägaren Hero Group att fabriken i Götene skulle läggas ner och produktionen i stället ska koncentreras till Danmark och Spanien.

Det är inte konstigt att råvaror producerade i Västra Götaland förädlas i andra län eller länder. Detta speglar en historiskt betingad och ekonomiskt rationell arbetsdelning, där olika delar av förädlingskedjan lokaliseras utifrån faktorer som logistik, marknadstillgång, teknisk specialisering och stordriftsfördelar.

Exempelvis kan spannmål från Västra Götaland med fördel förädlas i Skåne, där kvarnverksamheten är starkt koncentrerad. På liknande sätt kan fjäderfäslakt och styckning ske i län med större anläggningar eller bättre tillgång till arbetskraft, även om primärproduktionen sker i Västra Götaland.

Att identifiera branscher med lägre regional närvaro är därför inte en fråga om brist, utan om att förstå hur livsmedelssystemet är organiserat. En effektiv livsmedelsförsörjning bygger på samverkan mellan regioner, där varje del bidrar med sina styrkor. Samtidigt kan det vara strategiskt att stärka vissa förädlingsled lokalt, särskilt om det finns potential att öka självförsörjning, skapa arbetstillfällen eller minska transportberoende.

Tabell 5. Antalet sysselsatta i Västra Götalands livsmedelsindustri och specialisering mot riket efter bransch. År 2023.

SNI	SNI klartext	Delbransch	Sysselsatta 2023	Specialiseringsindex
10.860	industri för homogeniserade livsmedelspreparat inklusive dietmat	Annan livsmedelsframställning	206	4,0
10.200	fiskberedningsindustri	Beredning av fisk och skaldjur	824	3,0
10.850	industri för lagad mat och färdigrätter	Annan livsmedelsframställning	1489	2,9
10.511	ostindustri	Mejerivaru- och glasstillverkning	549	2,6
10.111	kreaturslakterier	Beredning av kött	345	2,5
10.420	matfetsindustri	Framställning av oljor och fetter	55	2,4
10.310	potatisindustri	Beredning av frukt, bär och grönsaker	225	2,1
12.000	tobaksindustri	Tobaksindustri	780	1,9
10.840	industri för senap, ketchup, kryddor och andra smaksättningsmedel	Annan livsmedelsframställning	520	1,8
10.890	övrig livsmedelsindustri	Annan livsmedelsframställning	316	1,6
10.520	glassindustri	Mejerivaru- och glasstillverkning	188	1,5
10.130	charkuterier och annan industri för köttvaror	Beredning av kött	967	1,4
10.710	bagerier	Tillverkning av bageri- och mjölprodukter	2198	1,1
10.620	stärkelseindustri	Tillverkning av kvarnprodukter och stärkelse	61	1,1
11.030	cider- och annan fruktvinindustri	Cider- och annan fruktvinindustri	100	1,0
10.822	choklad- och chokladkonfektyrindustri	Annan livsmedelsframställning	220	0,8
11.050	ölbryggerier	Ölproduktion	253	0,8
10.821	sockerkonfektyrindustri	Annan livsmedelsframställning	93	0,8
10.830	kaffe- och teindustri	Annan livsmedelsframställning	90	0,7
10.722	industri för kex och konserverade bakverk	Tillverkning av bageri- och mjölprodukter	80	0,7
10.612	industri för frukostflingor, mixer och andra livsmedelsberedningar av kvarnprodukter	Tillverkning av kvarnprodukter och stärkelse	113	0,7
10.611	kvarnar	Tillverkning av kvarnprodukter och stärkelse	28	0,5
10.519	annan mejerivaruindustri	Mejerivaru- och glasstillverkning	287	0,5
10.112	köttstyckerier	Beredning av kött	272	0,4
10.390	annan frukt-, bär- och grönsaksindustri	Beredning av frukt, bär och grönsaker	96	0,3
10.320	juice- och saftindustri	Beredning av frukt, bär och grönsaker	21	0,2
10.120	fjäderfäslakterier	Beredning av kött	46	0,1
10.721	knäckebrödsindustri	Tillverkning av bageri- och mjölprodukter	9	0,1
11.070	mineralvatten- och läskedrycksindustri	Mineralvatten- och läskedrycksindustri	12	0,0
10-11		Livsmedelsindustrin totalt	1 0443	1,1

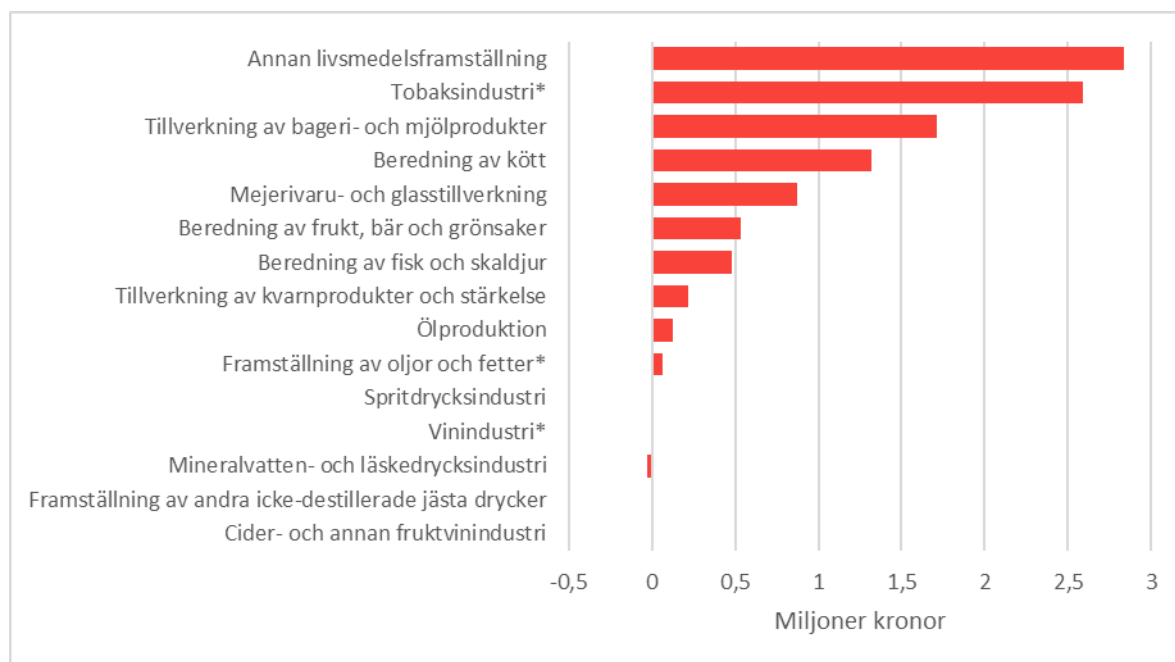
Källa: SCB, BAS. Beräkningar: WSP

3.4.2 Ekonomisk utveckling och produktivitet

Det samlade förädlingsvärdet i Västra Götalands livsmedelsindustri uppgick till 11,5 miljarder kronor år 2022. Med förädlingsvärde avses det ekonomiska värde som skapas genom att råvaror och insatsvaror bearbetas till färdiga produkter, alltså skillnaden mellan företagets omsättning och kostnader för inköp av varor och tjänster. Förädlingsvärdet är ett centralt mått på industrins bidrag till den regionala ekonomin.

Livsmedelsindustrins förädlingsvärde motsvarade 27 procent av det totala värdet i hela livsmedelssektorn i länet. Med hela livsmedelssektorn avses summan av primärproduktion (jordbruk och fiske), livsmedelsindustri, handel samt restaurang och storkök. Endast livsmedelshandeln stod för en större andel (34 procent). Under det senaste decenniet har förädlingsvärdet i livsmedelsindustrin i Västra Götaland ökat med 11 procent, vilket visar på en stabil tillväxt.⁶⁷

Figur 5. Förädlingsvärde (fasta priser) i Västra Götalands livsmedelsindustri. År 2022.

Källa: Specialbeställd statistik från SCB, Företagens ekonomi. Beräkningar WSP.

Not: För några delbranscher är 2022 års värden belagda med sekretess, för dessa har så i tid närliggande värden som möjligt istället använts. För Tobaksindustri 2021, för Framställning av oljor och fetter 2015, för Vinindustri 2021. För Framställning av andra icke-destillerade jäsna drycker samt Cider och annan fruktvinframställning finns inga värden utan sekretess, men verksamhet finns i länet.

På delbranschnivå är det främst Annan livsmedelsframställning, Tobaksindustrin och Tillverkning av bageri- och mjölprodukter som bidrar mest till tillväxten i förädlingsvärdet under perioden 2012 - 2022. Däremot har delbranscher som Mineralvatten- och läskedrycksindustrin samt Beredning av fisk och skaldjur haft en negativ utveckling.

Produktivitetsutveckling

I termer av produktivitet (förädlingsvärde per sysselsatt) är livsmedelsindustrin den mest produktiva delen i den samlade livsmedelssektorn. Det gäller generellt och även i Västra Götaland. Produktiviteten i livsmedelsindustrin i länet har ökat med 12 procent under de senaste tio åren, främst tack vare automatisering och teknikutveckling. Det kan dock noteras att under samma period har den genomsnittliga produktivitetstillväxten i tillverkningsindustrin i länet ökat med nästan 50 procent. Samtidigt står utvecklingen i

⁶⁷ SCB, Företagens ekonomi

Västra Götaland i stark kontrast till Skåne län där livsmedelsindustrins produktivitetstillväxt i stället har minskat med 21 procent under samma period.

De mest produktiva delbranscherna år 2022 var tobaksindustrin, tillverkning av kvarnprodukter och stärkelse samt beredning av frukt, bär och grönsaker. I andra änden av skalan återfinns mineralvatten- och läskedrycksindustrin, ölproduktion samt beredning av fisk och skaldjur, vilka också haft störst negativ produktivitetstillväxt under det senaste decenniet.

Trots att förädlingsvärdet har ökat i Västra Götalands livsmedelsindustri kvarstår lönsamhet som en utmaning för många företag. Under perioden 2012–2021 hade branschen i länet en genomsnittlig rörelsemarginal på nio procent per år, vilket är betydligt högre än riksgenomsnittet på 3,3 procent enligt SCB. Det innebär att företagen i Västra Götaland i genomsnitt har varit mer lönsamma än livsmedelsindustrin i övriga landet.^{68 69}

Samtidigt är det viktigt att sätta dessa siffror i ett större sammanhang. Livsmedelsindustrins lönsamhet är generellt lägre än för övrig tillverkningsindustri, vilket kan begränsa möjligheterna till investeringar och utveckling. Branschen är dessutom känslig för ökade kostnader, konjunkturförändringar och nya eller förändrade regelverk, vilket gör att lönsamheten snabbt kan påverkas negativt.⁷⁰

3.4.3 Export och marknad

Den svenska livsmedelsindustrin har under de senaste åren haft en positiv utveckling vad gäller utlandsexport⁷¹ och har etablerat en stark internationell position inom områden som hållbarhet, livsmedelssäkerhet och innovativa nischprodukter. En viktig konkurrensfördel är den höga kvalitet som genomsyrar hela värdekedjan, från utsäde till förädling, förpackning och marknadsföring.

Trots denna framgång finns det strukturella utmaningar. Branschen domineras av små företag, vilket begränsar möjligheterna att skala upp exporten. Den internationella konkurrensen är dessutom hård, och framgångsrik export kräver att företagen kan möta en tydlig efterfrågan, snabbt anpassa sig till förändrade konsumentpreferenser och kommunicera sina unika värden.

I Västra Götaland är 23 procent av livsmedelsindustriföretagen exporterande företag⁷². Företagen med högre exportvärden (över 100 000 tkr) utgjorde 5 procent av livsmedelsindustriföretagen och kännetecknas i stor utsträckning av att ha många anställda och hög omsättning.

Med tanke på den starka koncentrationen av livsmedelsindustri och flera stora företag inom sektorn, samt faktorer som närhet till hamn, står Västra Götaland sannolikt för en betydande del av Sveriges export av förädlade livsmedel. Utöver den direkta varuexporten bidrar även livsmedelssektorn indirekt till regionens attraktionskraft för turism, exempelvis genom måltidsupplevelser och lokal gastronomi, även om detta inte ingår i den officiella exportstatistiken.

3.4.4 Beroenden och sårbarheter

Livsmedelsindustrins robusthet påverkas inte enbart av den egna produktionskapaciteten, utan också av beroendet av fungerande logistik, tillgång till insatsvaror och möjligheten att upprätthålla flöden vid störningar.

Livsmedelsindustrin är beroende av en stabil och högkvalitativ tillgång på råvaror från både regional och nationell primärproduktion. Förädlingsledet är särskilt känsligt för variationer i volym och kvalitet på

⁶⁸ SCB, Företagens ekonomi (FEK)

⁶⁹ SCB (2024), [Sämre lönsamhet i livsmedelsbranscher trots högre matpriser](#)

⁷⁰ Konkurrensverket (2025), [Lönsamheten i livsmedelsindustrin, dagligvaruhandeln och dess grossister – en ekonomisk analys](#)

⁷¹ [SCB - 2025](#)

⁷² Bisnode-data tillhandahållen av Västra Götalandsregionen för detta uppdrag.

spannmål, mjölk, kött och sjömat. För att industrin ska fungera effektivt krävs dessutom välfungerande logistiklösningar. Göteborgs hamn och ett omfattande nät av järnvägar och vägar utgör centrala noder för både import av insatsvaror och export av färdiga produkter. Eventuella störningar i råvaruförsörjningen eller logistiken kan snabbt få konsekvenser för hela värdekedjan.

Livsmedelsindustrin är beroende av både regional och nationell primärproduktion, men också av importerade råvaror, förpackningsmaterial, tillsatser och energi. Störningar i internationella leveranskedjor, transportinfrastruktur eller energiförsörjning kan snabbt få spridningseffekter i hela värdekedjan. Detta blev tydligt under pandemin och vid globala handelsstörningar, då brist på containrar och försenade leveranser påverkade både råvaruförsörjning och exportmöjligheter.

Allt detta kan tyckas tala för att ökad regional självförsörjningsgrad bör vara ett mål. Men som diskuterats i avsnitt 3.3.3 är ökad självförsörjningsgrad ett mått med betydande begränsningar, särskilt i ett öppet och integrerat system som det regionala livsmedelssystemet i Västra Götaland. En hög självförsörjningsgrad innebär inte automatiskt försörjningstrygghet om det saknas lagerhållning, diversifierade distributionsvägar eller lokal förädlingskapacitet.

Precis som för primärproduktionen är tillgången till fungerande transportvägar och alternativa distributionslösningar avgörande för industrins motståndskraft. Lokal förädling och diversifiering av produktionsformer kan bidra till att minska sårbarheten, särskilt för små och medelstora företag. Det finns också ett behov av att utveckla regional lagerhållning och samverkansstrukturer för att stärka beredskapen vid kris.

Sammantaget visar både primärproduktionens och industrins beroenden att robusthet och försörjningstrygghet i livsmedelssystemet kräver mer än bara hög produktionskapacitet. Försörjningstrygghet handlar om att samhället ska kunna upprätthålla tillgången till livsmedel även vid störningar, kriser eller avbrott i ordinarie flöden. Det innebär att systemet behöver vara flexibelt och motståndskraftigt, med inslag av redundans (flera alternativa vägar och aktörer), lagerhållning och fungerande logistik i hela kedjan – från råvara till konsument.

Som diskuterats tidigare i avsnitt 3.1 och 3.3.3 är det varken realistiskt eller effektivt att varje län ska ha hela värdekedjan för alla livsmedel. Sveriges livsmedelssystem bygger på arbetsdelning och specialisering, där olika regioner bidrar med olika styrkor och där samverkan mellan län är avgörande för både konkurrenskraft och robusthet. Att sträva efter redundans och flexibilitet handlar därför inte om att varje del ska finnas överallt, utan om att det ska finnas alternativa lösningar och samarbeten som gör systemet mindre sårbart vid störningar.

3.4.5 Kompetensförsörjning och arbetskraft

Kompetensförsörjningen är en av livsmedelsindustrins största utmaningar. Enligt Livsmedelsföretagen är det svårt för företagen att hitta kompetens på samtliga utbildningsnivåer.⁷³ Även om undersökningen är nationell kan den antas spegla Västra Götalands verklighet väl då många av landets livsmedelsindustriföretag finns i länet.

Som beskrivits ovan omfattar livsmedelsindustrin i Västra Götaland ett brett spektrum av verksamheter, från storskalig automatiserad processindustri, till småskalig hantverksbaserad tillverkning av exempelvis bröd, öl och chark- och sjömatprodukter. Denna mångfald innebär att kompetensbehoven varierar kraftigt mellan olika delbranscher och företag.

I den storskaliga livsmedelsindustrin dominerar tekniskt avancerade produktionsmiljöer med behov av kompetens inom automation, processteknik, kvalitetssäkring, logistik och livsmedelssäkerhet. Här är

⁷³ Livsmedelsföretagen (2023), [Var ska livsmedelsindustrin hitta 20 000 nya medarbetare?](#)

arbetsuppgifterna ofta specialiserade och kopplade till standardiserade produktionsflöden, där digitalisering och spårbarhet spelar en allt större roll. Det innebär samtidigt att företagen inom livsmedelsindustrin i hög grad konkurrerar om samma kompetenser som andra branscher inom tillverkningsindustrin efterfrågar.

Den småskaliga delen av industrin bygger i högre grad på hantverkskunnande, mångsidighet och lokal förankring. Här är arbetsuppgifterna ofta breda och integrerade, med behov av praktisk erfarenhet, produktutveckling, affärsutveckling och direkt kundkontakt. Många av dessa företag har begränsade resurser för kompetensutveckling, vilket kan försvåra omställning till nya krav på hållbarhet, certifiering och digitalisering.

År 2023 sysselsatte livsmedelsindustrin i Västra Götaland omkring 10 800 personer. Könsfördelningen är relativt jämn med 60 procent män och 40 procent kvinnor. Även åldersfördelningen är relativt balanserad, cirka 45 procent är mellan 20 och 39 år och 53 procent i åldern 40 till 64 år. Endast en liten andel är 65 år eller äldre. I branscher som i högre grad präglas av småskalig och hantverksmässig produktion är andelen äldre dock högre, vilket pekar på utmaningar kring generationsväxling.⁷⁴

I Tabell 6. Antal och andel sysselsatta efter de tio vanligaste utbildningsgrupperna i Västra Götalands livsmedelsindustri. År 2023. syns de vanligaste utbildningsgrupperna i Västra Götalands livsmedelsindustri. På en grov nivå är det vanligast att ha utbildat sig inom en allmän utbildning (grundskola, folkskola och gymnasiets breda program: samhällsvetenskaplig/humanistisk, naturvetenskap och teknik) eller inom teknik och tillverkning.

Tabell 6. Antal och andel sysselsatta efter de tio vanligaste utbildningsgrupperna i Västra Götalands livsmedelsindustri. År 2023.

Utbildningsgrupp	Antal i delsektor	Andel i delsektor %	Antal hela arbetsmarknaden	Andel % hela arbetsmarknaden
Grundskoleutbildning och motsvarande utbildning	1 523	14%	75 137	8%
Samhällsvetenskaplig el. humanistisk utbildning, gymnasial	1 083	10%	58 418	6%
Handel- och administrationsutbildning, gymnasial nivå	678	6%	34 170	4%
Restaurang- och livsmedelsutbildning, gymnasial nivå	660	6%	18 310	2%
Folkskoleutbildning och motsvarande utbildning	469	4%	15 941	2%
Industriutbildning, gymnasial nivå	453	4%	29 475	3%
Data-, el- och energiteknisk utbildning, gymnasial nivå	406	4%	28 782	3%
Ekonomisk utbildning, gymnasial nivå	330	3%	21 883	2%
Okänd utbildning	275	3%	12 486	1%
Gymnasial utbildning, ospecificerad	251	2%	10 670	1%

Källa: SCB. Beräkningar: WSP

Som syns i Tabell 7. Antal och andel sysselsatta efter yrke i Västra Götalands livsmedelsindustri. År 2023. domineras yrkesstrukturen av process- och maskinoperatörer tillsammans med hantverksyrken inom livsmedel - såsom slaktare, styckare, bagare och konditorer. Även yrken med krav på högskolekompetens inom ekonomi och förvaltning är förekommande och utgörs till största del av företags säljare.

⁷⁴ SCB, BAS

Tabell 7. Antal och andel sysselsatta efter yrke i Västra Götalands livsmedelsindustri. År 2023.

Yrke	Antal i delsektor	Andel i delsektor %	Antal hela arbetsmarknaden	Andel % hela arbetsmarknaden
Övriga maskinoperatörer inom livsmedelsindustri m.m.	828	8%	1 217	0%
Maskinoperatörer, påfyllning, packning och märkning	781	7%	1 092	0%
Maskinoperatörer, kvarn-, bageri- och konfektyrindustri	770	7%	969	0%
Maskinoperatörer, kött- och fiskberedningsindustri	731	7%	933	0%
Uppgift saknas	670	6%	76 013	8%
Lager- och terminalpersonal	452	4%	20 892	2%
Slaktare och styckare m.fl.	435	4%	538	0%
Maskinoperatörer, mejeri	428	4%	529	0%
Företagssäljare	424	4%	16 226	2%
Bagare och konditorer	352	3%	718	0%

Källa: SCB. Beräkningar: WSP

Även om yrken som kräver fördjupad högskolekompetens utgör en mindre andel av sysselsättningen, har de betydelse för vissa delar av industrins utveckling, exempelvis inom teknik, digitalisering och hållbarhetsarbete. Samtidigt är det viktigt att betona att livsmedelsindustrin i hög grad bygger på praktisk yrkeskompetens, hantverkskunnande och erfarenhetsbaserad kunskap.

Enligt Livsmedelsföretagens rapport *Var ska livsmedelsindustrin hitta 20 000 nya medarbetare? (2023)* upplever många företag i branschen svårigheter att rekrytera personal med teknisk och digital kompetens, särskilt inom processteknik, automation och underhåll. Behovet av högskoleutbildade inom dessa områden väntas öka, och konkurrensen om denna arbetskraft är hård eftersom även andra industribranscher efterfrågar liknande kompetens. Bristen på specialiserad teknisk kompetens lyfts fram som en utmaning för industrins fortsatta utveckling och omställning mot mer automatiserade och hållbara produktionsprocesser.⁷⁵

Kompetensbrist, oavsett nivå, kan på sikt hämma omställningen mot mer automatiserade och hållbara produktionsprocesser. Därför är det avgörande att arbeta brett med kompetensförsörjning – både vad gäller yrkesutbildningar, vidareutbildning och möjligheten att ta del av rådgivning och stöd från branschaktörer.

Konsekvenserna av att inte ha tillgång till rätt kompetens leder på kort sikt till sämre lönsamhet och uteblivna produktionsökningar. På lång sikt leder det till minskad konkurrenskraft när livsmedelsindustrin inte ges förutsättningar att automatisera och digitalisera verksamheten i den takt som krävs för att till exempel kunna möta hållbarhetskrav eller produktutveckling.

Utöver formell utbildning och intern kompetensutveckling spelar rådgivning från olika stödaktörer en viktig roll för branschens utveckling och omställningsförmåga. I Västra Götaland finns ett brett utbud av rådgivningstjänster, till exempel genom Agroväst, Livsmedelsacceleratoren, Lokalproducerat i Väst, RISE och Hushållningssällskapet. Dessa aktörer erbjuder stöd inom områden som produktutveckling, hållbarhet, digitalisering, certifiering, affärsutveckling och export. Rådgivningen riktar sig både till små och stora företag

⁷⁵ Livsmedelsindustrin (2023), [Var ska livsmedelsindustrin hitta 20 000 nya medarbetare?](#)

och kan vara avgörande för att sprida ny kunskap, stärka innovationskraften och underlätta anpassning till nya krav och marknader.

Sammantaget innebär detta att kompetensförsörjningen i livsmedelsindustrin inte bara handlar om tillgång till utbildad arbetskraft, utan också om möjligheten att ta del av kvalificerad rådgivning och stöd från regionala och nationella aktörer. För att möta framtidens behov krävs därför både flexibla utbildningsvägar, riktade insatser för kompetensutveckling och ett fortsatt starkt rådgivningsstöd till företagen i hela värdekedjan.

3.4.6 Sammanfattande utmaningar och möjligheter

Livsmedelsindustrin i Västra Götaland kännetecknas av en stor bredd, där både större processindustrier och många små och medelstora företag bidrar till sysselsättning, förädlingsvärde och export. Särskilt framträdande är branscher som fiskberedning, ost, chark, färdigmat och bageri, samt regionens roll för vidareexport av sjömat.

Utmaningar:

Trots denna styrkeposition står industrin inför flera betydande utmaningar:

- **Lönsamhet:** Många företag har låg lönsamhet och är känsliga för kostnadsökningar, särskilt inom energi och insatsvaror.
- **Beroenden:** Industrin är beroende av importerade råvaror, insatsvaror och fungerande logistikflöden, vilket gör sektorn sårbar för störningar i globala leveranskedjor och transportinfrastruktur.
- **Kompetensförsörjning:** Det finns en växande utmaning att rekrytera både teknisk och digital kompetens samt att säkra generationsväxling, särskilt inom småskalig och hantverksmässig produktion. Här spelar även rådgivning och stöd från aktörer som Agroväst, Livsmedelsacceleratoren och Lokalproducerat i Väst en viktig roll för att stärka företagens utvecklingsförmåga och anpassning till nya krav.
- **Konkurrens och hållbarhetskrav:** Hård konkurrens på exportmarknaden och ökade krav på hållbarhet från både konsumenter och exportmarknader ställer ytterligare krav på omställning och innovation.

Möjligheter:

Samtidigt finns betydande möjligheter:

- **Innovationskraft och samverkan:** Regionen har en hög innovationsförmåga och nära samverkan mellan företag, akademi och offentlig sektor (se avsnitt 3.7).
- **Råvarutillgång och logistik:** God tillgång till råvaror, närhet till exportmarknader och en offentlig sektor som kan fungera som drivkraft för hållbar utveckling och innovation.
- **Utvecklingspotential:** Det finns stor potential att utveckla nya produkter, stärka hållbarhetsprofilen och öka exporten, särskilt inom segment som premiumprodukter, cirkulära lösningar och digitaliserade processer.

Sammanfattning:

De utmaningar och möjligheter som präglar livsmedelsindustrin visar tydligt att sektorns framtida utveckling är beroende av förmågan att möta nya krav på hållbarhet, digitalisering och kompetens – men också av att stärka samverkan, rådgivning och innovationskraft i hela värdekedjan. Det är inte realistiskt eller önskvärt att varje län har hela värdekedjan för alla produkter; i stället bygger robusthet och konkurrenskraft på arbetsdelning, specialisering och fungerande samarbete mellan regioner och aktörer.

3.5 HANDEL, DISTRIBUTION OCH LOGISTIK

Handel, distribution och logistik utgör de funktioner som förbinder länets produktion och förädling med konsumenter, offentlig sektor och exportmarknader. I Västra Götaland är dessa led särskilt betydelsefulla, dels genom länets roll som nationellt logistiknav, dels genom den stora volymen av både inhemska och importerade livsmedel som passerar länet. Göteborgs hamn är Skandinaviens största och fungerar som porten för såväl import av råvaror och insatsvaror som export av förädlade livsmedel och sjömat.

Livsmedelshandeln i länet är omfattande och speglar befolkningsstorleken, med en hög koncentration av butiker och grossister i de större städerna. Samtidigt finns en växande mångfald av alternativa distributionskanaler, såsom gårdsbutiker, REKO-ringar och digitala plattformar, som bidrar till att stärka kopplingen mellan producenter och konsumenter.

Detta kapitel belyser strukturen och utvecklingen inom livsmedelshandel, distribution och logistik i Västra Götaland, med fokus på sysselsättning, produktivitet, marknadskoncentration, alternativa kanaler, lagerhållning och försörjningsberedskap. Avsnittet analyserar också de särskilda utmaningar och möjligheter som präglar länets roll som logistiskt nav för svensk och nordisk livsmedelsförsörjning.

3.5.1 Livsmedelshandel

3.5.1.1 Struktur och betydelse

Livsmedelshandeln i Västra Götaland är omfattande och står i nära proportion till länets befolkningsstorlek – fler invånare innebär fler butiker och fler anställda. År 2023 hade Västra Götaland 16,7 procent av både Sveriges befolkning och de sysselsatta inom livsmedelshandeln.

Totalt arbetade knappt 25 000 personer inom livsmedelshandeln i länet under 2023.⁷⁶ Dagligvaruhandeln (matbutiker, stormarknader etc.) stod för den största andelen, med nästan 19 500 sysselsatta, en ökning med 14 procent sedan 2013. Inom partihandeln⁷⁷ var motsvarande siffra drygt 5 500 personer, vilket innebär en ökning med 6 procent under samma period.

Utvecklingen i Västra Götaland har därmed följt rikstrenden: mellan 2013 och 2023 ökade sysselsättningen i dagligvaruhandeln med livsmedel i riket med 16 procent, och i partihandeln med 5 procent.

3.5.1.2 Ekonomisk utveckling och produktivitet

Det samlade förädlingsvärdet i Västra Götalands dagligvaruhandel uppgick till knappt 9,6 miljarder kronor år 2022, vilket är en ökning med 34 procent sedan 2012. Ökningen är den elfte högsta bland landets län. Förädlingsvärdet i partihandeln uppgick till dryga 4,7 miljarder kronor och har sedan 2012 ökat med 22 procent. Det är den nionde största ökningen bland landets län.

Under samma period ökade produktiviteten i dagligvaruhandeln med 9 procent, medan den i partihandeln minskade med hela 48 procent. Produktivitetsnivåerna uppgick därmed till 670 000 kronor per sysselsatt i dagligvaruhandeln och 815 000 kronor per sysselsatt i partihandeln. Jämfört med övriga län placerar sig Västra Götaland på sextonde plats när det gäller produktivitetsutveckling i dagligvaruhandeln, och näst sist i partihandeln.⁷⁸

⁷⁶ SCB, BAS

⁷⁷ Partihandel med livsmedel avser företag som säljer livsmedel i stora volymer till andra företag, exempelvis butiker, restauranger eller storkök – inte direkt till konsument. Partihandeln fungerar som en mellanhand mellan producenter/importörer och dagligvaruhandeln. Exempel på företag inom partihandel med säte i Västra Götaland är Menigo Foodservice AB som har ett stort distributionslager i Partille utanför Göteborg och levererar livsmedel, drycker och restaurangutrustning till restauranger, storkök och butiker men som inte säljer direkt till konsumenter. Ett annat exempel är Martin & Servera AB med lager i bland annat Hisings Backa.

⁷⁸ SCB, Företagens ekonomi (FEK)

Orsakerna till dessa skillnader är inte klarlagda i tillgänglig statistik. Statistik visar utvecklingen, men de bakomliggande orsakerna är ofta komplexa och kan variera mellan företag och regioner.

För dagligvaruhandeln lyfts ofta ökad användning av digitala verktyg och automatiserade processer inom lagerhantering, logistik och kassasystem som viktiga faktorer bakom produktivitetsökningen. Exempel på detta är självscanning, självutcheckning i butik och dataanalys för optimering av sortiment, lagerhållning och kampanjer. När det gäller partihandeln kan minskad produktivitet bero på flera faktorer, såsom förändrad marknadsstruktur, ökad konkurrens, prispress eller förändringar i varuflöden och logistik, men det saknas detaljerade analyser på regional nivå.

Tillsammans med ett förändrat konsumentbeteende, inte minst genom ökad användning av e-handel med hemleverans eller upphämtning i butik, har en effektivare orderplockning och minskning av personalkostnader möjliggjorts. Sammantaget har detta lett till en ökad produktivitet i livsmedelshandeln, då färre anställda kan hantera större varuflöden.⁷⁹

3.5.1.3 Lönsamhet

I Västra Götalands dagligvaruhandel låg den genomsnittliga rörelsemarginalen på cirka 3,4 procent mellan åren 2012 och 2022. Under de flesta av dessa år var marginalen stabil, strax över 4 procent, men 2022 sjönk den kraftigt till knappt minus 7 procent. Det året hade samtliga svenska län negativ rörelsemarginal i detaljhandeln, men Västra Götaland uppvisade näst minst negativ utveckling. För partihandeln i länet var den genomsnittliga rörelsemarginalen 2,9 procent under samma period. Trots att marginalerna är relativt låga har de varit stabila över tid. Dagligvaruhandeln kännetecknas av hög omsättning och snabb kapitalomsättningshastighet, vilket innebär att även låga marginaler kan ge god avkastning till ägarna.

Enligt Konkurrensverket har dagligvaruhandeln och dess grossister också på riksnivå haft en stabil lönsamhet över tid. Den samlade rörelsemarginalen för dagligvaruhandeln och dess huvudsakliga grossister beräknas till 3,6 procent år 2023, en nivå som är högre än tidigare redovisats.⁸⁰

3.5.1.4 Marknadskoncentration och alternativa kanaler

Den svenska dagligvaruhandeln är starkt koncentrerad till ett fåtal stora aktörer. ICA, Coop, Axfood och Lidl står tillsammans för över 95 procent av marknadsandelarna i dagligvaruhandeln.⁸¹ Den starka kedjekoncentrationen möjliggör stordriftsfördelar i inköp, logistik och marknadsföring, samt centraliserade inköpssystem som pressar priser och effektiviserar varuflöden.

Samtidigt innebär denna struktur utmaningar för mindre butiker, särskilt på landsbygden. Dessa har ofta svårare att uppnå samma effektiviseringar och skalfördelar, vilket kan påverka deras lönsamhet och långsiktiga överlevnad. Många av dessa butiker är dock nischade med ett annat värdeerbjudande än de större aktörerna.

Under senare år har intresset för alternativa distributionskanaler såsom gårdsbutiker och REKO-ringar ökat. Dessa kanaler erbjuder fördelar i form av närhet till producenten, färskhet, transparens och lokal förankring. De bidrar också till en starkt efterfrågad på lokala produkter.⁸²

3.5.1.5 Kompetensförsörjning och arbetskraft

Livsmedelshandeln är den delsektor inom Västra Götalands livsmedelssektor som sysselsätter flest kvinnor, drygt 55 procent av de anställda år 2023 var kvinnor. Andelen utrikesfödda i livsmedelshandeln ligger på

⁷⁹ Svensk Dagligvaruhandel (2024), [Dagligvaruindex, Årsrapport 2024](#)

⁸⁰ Konkurrensverket (2025), [Lönsamheten i livsmedelsindustrin, dagligvaruhandeln och dess grossister – en ekonomisk analys](#)

⁸¹ [Dagligvarukartan 2025](#)

⁸² Konkurrensverket (2024), [Alternativa distributionsformer på livsmedelsmarknaden](#)

cirka 20 procent, vilket är den lägsta andelen inom den samlade sektorn, förutom primärproduktionen, och motsvarar andelen utrikesfödda på arbetsmarknaden i länet som helhet.

Branschen erbjuder ofta instegsjobb och spelar en viktig roll för personer som är nya på arbetsmarknaden. Det krävs sällan formell utbildning eller tidigare erfarenhet, och flexibla arbetstider gör det möjligt att kombinera arbete med exempelvis studier eller andra deltidsjobb. Detta återspeglas i både ålders- och utbildningsstrukturen: strax under 60 procent av de sysselsatta inom livsmedelshandeln i Västra Götaland är mellan 20 och 39 år. Gymnasieexamen är den vanligaste högsta utbildningsnivån (cirka 60 procent), medan 18 procent har förgymnasial utbildning och 22 procent har eftergymnasial examen. Denna struktur är likartad i hela landet.

Till skillnad från primärproduktionen och livsmedelsindustrin, där kompetensförsörjningen ofta handlar om att attrahera och behålla specialiserad arbetskraft och hantera generationsväxling, präglas livsmedelshandeln av andra utmaningar. Här är det snarare tillgången på arbetskraft för enklare och mer flexibla tjänster som är avgörande, och branschen fungerar som en viktig inkörsport till arbetsmarknaden för unga och nyanlända. Kompetensbristen i handeln handlar därför mindre om teknisk eller yrkesspecifik kompetens och mer om att säkerställa tillräcklig bemanning, särskilt i tider av hög personalomsättning och förändrade arbetsvillkor.

3.5.2 Distribution och logistik

Maten som konsumeras är ytterst beroende av fungerande logistik. Det gäller inte enbart sista ledet till konsumenten utan också från primärproducent till förädlare, olika insatsvaror för livsmedelsproduktion mellan förädlare och en slutgiltig produkt till handel, restaurang eller offentliga kök. En del av logistikledet är också möjligheten att upprätthålla lager.

3.5.2.1 Logistikflöden, infrastruktur och sårbarheter

Sveriges export av jordbruksvaror och livsmedel har de senaste 10 åren ökat från drygt 75 miljarder kronor 2015 till drygt 140 miljarder kronor 2024, en ökning med 87 procent. Under samma period ökade importen av jordbruksvaror och livsmedel från 130 miljarder kronor 2015 till knappt 229 miljarder kronor 2024, en ökning med närmare 74 procent. Sverige är således nettoimportör av jordbruksprodukter och livsmedel.

År 2024 var underskottet i handelsnettot drygt 88 miljarder kronor. Till en del beror underskottet i handelsnettot på att många produkter vi konsumerar inte produceras i Sverige, till exempel tropiska och subtropiska frukter, kaffe, te, kakao, många fiskprodukter, ris, sojabönor, många vegetabiliska oljor och vin.⁸³

Det finns i nuläget ingen regional handelsstatistik som redovisar export och import av livsmedel på länsnivå men det är rimligt att anta att utrikeshandeln med livsmedel i Västra Götaland, med en av landets största livsmedelsproduktion, landets största fiskeflotta och Skandinavien's största hamn står för en betydande del av Sveriges export av jordbruksvaror, särskilt inom spannmål, mejeri och sjömat.

Göteborgs hamn spelar en central roll för import och export av livsmedel och andra bulkvaror och är klassad som en del av EU:s TEN-T-nätverk, vilket ger tillgång till EU-finansiering och prioritering i infrastrukturplanering. Här hanteras stora volymer container- och bulktransporter, och hamnen fungerar som porten till global handel.

Den viktigaste vägförbindelsen genom länet är E6, som löper längs västkusten och utgör ryggraden för tunga transporter. E20 förbinder Göteborg med Stockholm och är en annan central länk för livsmedelslogistik. Riksväg 40 mot Borås och Jönköping är också betydelsefull för transporter inom regionen. Trots välutbyggda vägnät finns kapacitetsutmaningar, särskilt kring Göteborgsregionen där trafikintensiteten är hög och flaskhalsar påverkar tillgängligheten för godstransporter negativt.

⁸³ Jordbruksverket (2024), [Sveriges handel med jordbruksvaror och livsmedel 2024](#)

Järnvägsnätet är viktigt för klimatsmarta transporter, men lider av kapacitetsbrist och återkommande störningar. Västra stambanan och Norge/Vänerbanan är hårt belastade, vilket försvårar överflyttning av gods från väg till järnväg. Bristen på robusthet och alternativa transportvägar gör systemet känsligt för avbrott. Planerade satsningar, såsom dubbelspår på Västra stambanan och kapacitetsförstärkningar kring Göteborgs hamn, är avgörande för att möta framtida behov.

Det har under de senaste åren skett en centralisering av logistik och lager. Utvecklingen innebär effektivitet, men också sårbarhet vid störningar. Skaraborg Logistic Center i Falköping, kombiterminaler och centrallager i Göteborgsområdet är exempel på strategiska noder för godsflöden.⁸⁴

Sammantaget har Västra Götaland en välutvecklad infrastruktur för livsmedelsdistribution men är beroende av ett fåtal stora logistiknav och just-in-time-leveranser. Störningar i Göteborgs hamn, på E6/E20 eller i järnvägsnätet kan snabbt få spridningseffekter i hela regionen, med effekter för både import, export och lokal försörjning.

3.5.2.2 Lagerhållning och försörjningsberedskap

Lagerhållning är en grundläggande komponent i ett resiliert livsmedelssystem. Den möjliggör buffertar mot störningar, utjämnar säsongvariationer och skapar handlingsutrymme vid kris. I Västra Götaland, som är en av Sveriges största livsmedelsregioner, spelar lagerkapaciteten en särskilt viktig roll, både för livsmedel och för insatsvaror som är avgörande för produktionens kontinuitet.

Enligt en analys från Macklean finns det i Sverige en betydande kapacitet att lagra både livsmedel och insatsvaror, men strukturen är ojämnt fördelad och ofta beroende av import, särskilt vad gäller insatsvaror som växtnäring, bränsle och veterinärmedicin.⁸⁵

Ur ett regionalt perspektiv är Västra Götaland särskilt strategiskt positionerat. Regionen står tillsammans med Skåne och Östergötland för över hälften av landets spannmålsproduktion, vilket också innebär att en stor del av den nationella lagringskapaciteten, uppskattningsvis över 5,5 miljoner ton spannmål, är koncentrerad till dessa län. Spannmål är särskilt lämpat för beredskapslagring tack vare dess långa hållbarhet under rätt förhållanden, och lagras både på gårdsnivå och hos industriella aktörer såsom Lantmännen, Svenska Foder och Varaslättens Lagerhus.

Även för andra livsmedelskategorier är Västra Götaland en nyckelregion. Tillsammans med Skåne och Halland finns här 61 procent av landets slaktgrisar, vilket innebär att länet har en betydande levandelager av griskött, uppskattat till cirka 80 000 ton. Mejerisektorn är också starkt representerad, med Västra Götaland som ett av de fyra län där hälften av Sveriges mjölkkor finns. Dock är lagringsförmågan för färsk mjölk begränsad, vilket gör sektorn särskilt beroende av fungerande logistik och förädlingskapacitet.

Potatislagring är ytterligare ett område där den geografiska koncentrationen är tydlig. Skåne står för över 50 procent av den svenska potatisodlingen, men även Västra Götaland har betydande produktion. Lagring sker främst på gårdsnivå, men är ofta beroende av investeringar i kylteknik för att möta klimatförändringar och kvalitetskrav.

För insatsvaror är bilden mer komplex. Växtnäring lagras främst vid terminaler i Landskrona, Lidköping, Norrköping, Åhus och Klintehamn, men den totala kapaciteten motsvarar endast 25 procent av det nationella behovet. Sverige saknar dessutom inhemsk produktion av växtnäring och växtskyddsmedel, vilket gör försörjningskedjan sårbar vid internationella störningar.

Sammanfattningsvis visar Mackleans analys att Västra Götaland har goda förutsättningar att spela en ledande roll i uppbyggnaden av ett robust livsmedelssystem. Den geografiska koncentrationen av produktion

⁸⁴ Trafikanalys (2016), [Tillgänglighet till terminaler i Västra Götaland – en pilotstudie](#)

⁸⁵ Macklean (2023), [Livsmedelsberedskap ur ett lagringsperspektiv](#)

och lagring innebär både möjligheter och risker. För att stärka regional beredskap kommer det krävas investeringar i lagerhållning, kyl- och torkinfrastruktur, silos under kommande år.

Tabell 8. Lagringskapacitet för livsmedel och insatsvaror

Kategori	Uppskattad volym (ton)	Typ av lagring	Regional relevans (Västra Götaland)
Spannmål	5 500 000	Ca 3 miljoner ton på gårdsnivå, 2,5 miljoner ton industriell lagring	Stor andel av spannmålsproduktion och lagring
Potatis	380 000	Främst gårdsnivå, kräver kylteknik	Betydande produktion, viss lagring
Griskött	80 000	Levandelager, beroende av foder och slaktkapacitet	61 % av slaktgrisar finns i Skåne, VG och Halland
Nötkött	160 000	Levandelager, mer flexibel än gris	Hälften av mjölkkor finns i bl.a. VG
Mejeriprodukter	15 000	Begränsad lagring av färsk mjölk, bättre för ost och mjölkpulver	Starka mejerikluster i VG
Växtnäring	200 000	Industriella terminaler (t.ex. Lidköping), motsvarar ca 25 % av behovet	Terminal i Lidköping, strategisk betydelse

Källa: Tabellen bygger på en syntes av uppgifter från följande källor⁸⁶

Not: WSP:s beräkningar baserat på SCB:s statistik om hushållens beredskap och dagligvaruhandelns lagerkapacitet – används som referens för att sätta lagringsvolymerna i relation till försörjningsbehov vid kris. Regional relevans har bedömts utifrån Västra Götalands roll i nationell produktion (spannmål, mejeri, kött) och förekomsten av strategiska lagringsterminaler (t.ex. Lidköping för växtnäring). Volymuppskattningarna är avrundade och bör ses som indikativa snarare än exakta. De är avsedda att ge en översiktlig bild av systemets kapacitet och sårbarhet, snarare än att fungera som operativa mått.

3.5.2.3 Sårbarheter och robusthet

Livsmedelshandeln tillsammans med distributions- och logistiksektorn är arbetsintensiva sektorer med hög personalomsättning. Sårbarheten vid störningar i transport, lager och IT-system är betydande. Digitaliseringen har ökat effektiviteten men också skapat nya risker, såsom IT-avbrott och cyberhot. Samtidigt finns möjligheter att stärka robustheten genom investeringar i lager, redundans och samverkan, samt genom att utveckla alternativa distributionskanaler och digitala lösningar.

3.5.3 Sammanfattade utmaningar och möjligheter

Handel, distribution och logistik utgör centrala funktioner i Västra Götalands livsmedelssystem och är avgörande för att binda samman produktion, förädling och konsumtion, både inom länet och i relation till nationella och internationella marknader. Systemet kännetecknas av starka logistikmiljöer, välutvecklad infrastruktur och en hög grad av effektivitet men står samtidigt inför flera betydande utmaningar.

En av de mest påtagliga utmaningarna är sårbarheten vid störningar i transport, lager och IT-system, särskilt mot bakgrund av beroendet av centraliserade logistiknav och just-in-time-leveranser. Göteborgs hamn är Skandinavien största godsnav och en kritisk port för både import och export av livsmedel. För att möta näringslivets och livsmedelssektorns behov har stora investeringar gjorts, bland annat genom utbyggnaden av Hamnbanan, järnvägsnätet till Göteborgs hamn, vilket har ökat kapaciteten och möjliggjort tätare och mer pålitliga tågpendlar mellan hamnen och inlandsterminaler som Falköping och Skara.⁸⁷

Trots detta kvarstår flaskhalsar, särskilt på Västra stambanan mellan Göteborg och Alingsås, där kapacitetsbrist påverkar både gods- och persontrafik. Flera aktörer har pekat på behovet av fortsatt

⁸⁶ Macklean (2023), [Rapport om lagringsförmåga och lagringsstruktur i den svenska livsmedelskedjan](#); Livsmedelsverket (2024), [remissyttrande över SOU 2024:65](#)

⁸⁷ Trafikanalys (2016), [Tillgänglighet till terminaler i Västra Götaland – en pilotstudie \(Rapport 2016:13\)](#)

utbyggnad och kapacitetshöjning på denna sträcka för att säkerställa robusta och klimatsmarta transporter till och från hamnen.

Även Uddevalla hamn har lyft behovet av nya järnvägsanslutningar och omlastningsterminaler för att möta industrins och totalförsvarets behov. Brist på effektiva omlastningsmöjligheter mellan järnväg och lastbil bidrar till ökad lastbilstrafik och sårbarhet i logistikkedjan.⁸⁸

Marknadskoncentrationen i handeln är hög, vilket kan missgynna mindre aktörer och begränsa mångfalden. Brist på redundans och alternativa distributionsvägar, tillsammans med låga rörelsemarginaler och minskande driftöverskott, gör sektorn känslig för ekonomiska svängningar. Importberoende och exponering mot globala störningar utgör ytterligare riskfaktorer.

Samtidigt finns betydande möjligheter. Västra Götaland har starka logistikmiljöer och en infrastruktur med både nationell och internationell betydelse. Det finns potential att utveckla alternativa distributionskanaler och digitala lösningar som kan öka flexibiliteten och tillgängligheten, särskilt för mindre producenter. Investeringar i lager, redundans och samverkan kan stärka systemets robusthet. Offentlig sektor och innovationsmiljöer fungerar som viktiga drivkrafter för utveckling av nya logistiklösningar, och handeln har en central roll som arbetsmarknad och integrationsmotor.

Sammanfattningsvis är handel, distribution och logistik avgörande för Västra Götalands livsmedelssystem. För att möta framtidens krav på robusthet, effektivitet och hållbarhet krävs fortsatta satsningar på infrastruktur – särskilt järnvägsanslutningar till hamnar och kapacitetshöjningar på viktiga stråk – samt digitalisering och samverkan. Strategier för att minska sårbarheten vid störningar och stärka tillgängligheten i hela länet är avgörande för att säkerställa fungerande livsmedelsflöden även vid kris.

3.6 KONSUMTION OCH OFFENTLIG EFTERFRÅGAN

Konsumtionen är en central drivkraft i livsmedelssystemet och påverkar i hög grad vilka produkter som produceras, förädlas och distribueras i Västra Götaland. Genom konsumenternas val, offentlig upphandling och nationella styrmedel formas efterfrågan, vilket i sin tur skapar förutsättningar för hållbar omställning och regional utveckling.

3.6.1 Konsumtionsmönster och trender

Efterfrågan på klimatsmarta livsmedel – såsom växtbaserade alternativ, ekologiskt och lokalproducerat – har länge lyfts fram som en viktig trend i samhällsdebatten. Samtidigt visar aktuell statistik att hushållens priskänslighet har ökat, särskilt under perioder av ekonomisk oro. Detta har lett till att ambitioner om hållbar konsumtion inte alltid omsätts i praktiskt köpbeteende.⁸⁹

Under de senaste åren har försäljningen av ekologiska livsmedel minskat, och många konsumenter har i stället valt billigare alternativ och egna varumärken inom lågprissektorn. Exempelvis minskade försäljningen av ekologiska livsmedel med 4,9 procent i Sverige under 2024, enligt Svensk Dagligvaruhandel. Liknande tendenser syns även för lokalproducerade produkter, där priset ofta blir avgörande för hushållens val.^{90 91}

Detta visar att även om intresset för hållbara livsmedel är stort, så styrs den faktiska efterfrågan i hög grad av pris och tillgänglighet. För att ambitionerna om hållbar konsumtion ska få genomslag krävs därför insatser som gör hållbara alternativ mer konkurrenskraftiga och tillgängliga för breda konsumentgrupper.

⁸⁸ Västra Götalandsregionen (2025), [Remissvar Regional infrastrukturplan för Västra Götaland 2026–2037](#)

⁸⁹ Livsmedelsverket (2024), [Medborgarpanel om hållbar livsmedelskonsumtion](#)

⁹⁰ Svensk dagligvaruhandel (2024), [Årsrapport 2024](#)

⁹¹ Livsmedelsföretagen (2025), [Konjunkturbrev Q4 2024](#)

3.6.2 Restaurang- och måltidssektorn

Restaurang- och måltidssektorn har en central roll i livsmedelssystemet och utgör en viktig länk mellan produktion, förädling och konsumtion. Sektorn omfattar både kommersiella restauranger, caféer och cateringverksamheter samt offentliga måltidsverksamheter inom exempelvis skola, vård och omsorg. Precis som livsmedelshandeln följer restaurang- och måltidssektorn ett starkt lokaliseringsmönster, där verksamheterna finns där människor bor och verkar.

Restaurang och storkök sysselsatte närmare 24 000 personer i Västra Götaland år 2023, vilket motsvarar drygt 16 procent av den totala sysselsättningen i delsektorn nationellt. Antalet sysselsatta har ökat med 19 procent sedan 2013. Under samma period ökade sysselsättningen inom restaurangsektorn i riket med 24 procent. Västra Götalands utveckling är stark, men ändå under rikssnittet.

Det totala förädlingsvärdet i restaurangsektor (inklusive storköksbranschen) i Västra Götaland uppgick till knappt 9,9 miljarder kronor år 2022. Sedan 2012 är det en ökning med omkring 40 procent. Det är nionde starkast utveckling relativt landets övriga län.

Under samma period har arbetsproduktiviteten varit oförändrad och låg på nivån 505 000 kronor. Restaurangverksamhet är arbetsintensiv och beroende av personlig service, vilket gör att produktiviteten inte alltid kan ökas utan att påverka kvaliteten. Det är betydligt svårare att öka produktiviteten i en verksamhet vars kärna är kundnära tjänster och personlig service. Produktivitetsutvecklingen i Västra Götaland har varit i linje med den för riket totalt.

Mellan åren 2012 och 2022 var den genomsnittliga rörelsemarginalen i Västra Götalands restaurangsektor 7,4 procent. År 2022 var rörelsemarginalen starkt negativ, minus 24 procent. Under perioden 2012–2021 låg marginalen däremot stabilt omkring 11 procent per år.

Restaurangsektorn är den mest jämställda delen av Västra Götalands livsmedelssystem sett till könsfördelning bland de sysselsatta, nästan hälften är kvinnor. Det är också den delsektor där andelen utrikesfödda är som högst, omkring 47 procent. Det är i båda fallen betydligt högre än i näringslivet i stort.

Utbildningsnivån inom sektorn är generellt låg. Drygt en tredjedel av de sysselsatta har förgymnasial utbildning som högsta avslutade nivå, vilket är den högsta andelen inom hela livsmedelssystemet. Omkring 40 procent har gymnasieutbildning. Åldersfördelningen visar att sektorn domineras av yngre vuxna – nästan 60 procent är mellan 20 och 39 år.

Precis som livsmedelshandeln fungerar restaurangsektorn ofta som en inkörsport till arbetsmarknaden för personer med svagare etablering, exempelvis utrikesfödda och personer med kortare utbildning. Det är därför inte förvånande att dessa grupper är överrepresenterade inom sektorn.

Det här mönstret är inte unikt för Västra Götaland, utan speglar ett nationellt mönster. Genom att erbjuda många instegsjobb och sysselsättning för grupper med varierande utbildningsbakgrund spelar restaurangsektorn en betydande roll för arbetsmarknadsintegration.

Utöver sin roll som arbetsmarknad och integrationsmotor bidrar restaurang- och måltidssektorn även till att stärka regionens attraktionskraft genom gastronomiska upplevelser och måltidsturism. Västra Götaland har under senare år utvecklat en tydlig profil inom gastronomi, med satsningar på lokalproducerade råvaror, restauranger med hög kvalitet och olika matrelaterade evenemang.

Den växande måltidsturismen innebär att restauranger, caféer och offentliga måltidsverksamheter inte bara möter lokalbefolkningens behov, utan också lockar besökare till regionen och bidrar till den lokala ekonomin.

Detta skapar nya möjligheter för små producenter och förädling, samtidigt som det stärker kopplingen mellan produktion, förädling och konsumtion i livsmedelssystemet.⁹²

3.6.3 Den offentliga efterfrågan

Offentlig sektor står för en liten men betydelsefull andel av den totala livsmedelskonsumtionen i Sverige. Varje dag serveras cirka 3 miljoner offentliga måltider i vård, skola och omsorg, och de samlade livsmedelsinköpen till offentlig sektor uppgår till omkring 10–12 miljarder kronor årligen.

Detta motsvarar endast en mindre del av den totala livsmedelskonsumtionen, men offentlig sektor har genom sina upphandlingar och måltidsverksamheter ett viktigt signalvärde och kan påverka efterfrågan på hållbara och lokalproducerade livsmedel. Offentlig sektor köper dessutom en högre andel ekologiska och svenska livsmedel än den privata konsumtionen, vilket gör att dess roll i omställningen mot hållbarhet är större än vad den ekonomiska andelen antyder.

Jordbruksverkets databas SILO ger en översikt över livsmedelsinköp till offentlig sektor på kommunnivå. Enligt den senaste tillgängliga statistiken (2023) var andelen livsmedel av svenskt ursprung, mätt i kronor, cirka 41 procent för riket totalt. I Västra Götaland varierar andelen mellan kommunerna, från cirka 43 procent i Öckerö till 62 procent i Skövde. Det är dock viktigt att notera att ursprungsuppgift saknas för ungefär en fjärdedel av inköpen, vilket gör att den verkliga andelen sannolikt är något högre eller lägre än vad statistiken visar.⁹³

När det gäller ekologiska livsmedel var andelen av de svenska inköpen omkring 31 procent på nationell nivå år 2023. I Västra Götaland varierar andelen ekologiskt kraftigt mellan kommunerna – från 5 procent i Dals-Ed till 100 procent i Göteborgs stad – med ett genomsnitt på cirka 25 procent, något under riksnittet.

Det finns begränsad statistik över exakt vilka produktgrupper som köps in med svenskt ursprung eller ekologisk märkning på regional nivå. Nationellt är det främst färskvaror och kylvaror som köps in med svenskt ursprung, medan ekologiska inköp domineras av skafferivaror samt färsk- och kylvaror.

Sammanfattningsvis har offentlig sektor, trots sin relativt lilla andel av den totala konsumtionen, en viktig roll som förebild och drivkraft för hållbar och lokal livsmedelsproduktion genom sina upphandlingar och måltidsverksamheter.

3.6.4 Sammanfattning – utmaningar och möjligheter

Konsumtion och offentlig efterfrågan utgör en central drivkraft för utvecklingen av Västra Götalands livsmedelssystem. Länet starka restaurang- och måltidssektor, tillsammans med en offentlig sektor som aktivt arbetar för hållbara inköp, skapar betydande möjligheter att påverka både produktion och konsumtionsmönster i en mer hållbar riktning. Samtidigt står systemet inför flera utmaningar.

En av de mest framträdande utmaningarna är hushållens och den offentliga sektorns priskänslighet, särskilt i tider av lågkonjunktur, vilket kan försvåra omställningen mot mer hållbara konsumtionsval. När det gäller offentlig upphandling finns det flera faktorer som påverkar möjligheterna för små och lokala producenter att delta. Nationella ramavtal, krav på volym, certifiering och administrativa processer kan ibland utgöra hinder, men det finns också exempel på kommuner och regioner som genom dialog, uppdelning av upphandlingar och anpassade krav har lyckats öka andelen lokala och hållbara leverantörer. Det är därför viktigt att se både utmaningar och möjligheter i hur upphandlingssystemet utformas och tillämpas på lokal nivå.

⁹² Måltidsturism och gastronomiska upplevelser lyfts fram som en strategisk möjlighet för regional utveckling och besöksnäring i Västra Götaland. Se t.ex. Visit Sweden/Jordbruksverket, "[Kunskap och analys inom måltidsturism \(2025–2027\)](#)"; Nätverket "[Smaka på Västsverige](#)"; Jordbruksverket, "[Nationell kompass mat, dryck och lokal livsmedelskedja](#)".

⁹³ Jordbruksverket (2025), [SILO – Statistik av livsmedelsinköp till offentlig sektor 2023](#)

Bristen på enhetlig uppföljning av inköp och ursprung i offentlig sektor försvårar styrning och transparens. Restaurangsektorn präglas av hög personalomsättning och utmaningar kopplade till kompetensförsörjning, samtidigt som digitalisering och hemleverans innebär både nya möjligheter och ökade kostnader.

Samtidigt finns betydande möjligheter. Offentlig sektor kan fungera som testbädd för nya produkter och hållbara lösningar, och det finns potential att öka andelen lokalproducerade och ekologiska livsmedel i både offentlig och privat konsumtion. Måltidsturism och gastronomiska upplevelser stärker regionens attraktionskraft, och alternativa distributionskanaler och digitala lösningar kan öka tillgängligheten för små producenter. Restaurangsektorn har dessutom en viktig roll som arbetsmarknad och integrationsmotor.

Sammanfattningsvis är konsumtion och offentlig efterfrågan avgörande för omställningen mot ett mer robust och hållbart livsmedelssystem i Västra Götaland. Med omställning avses här en utveckling där produktion, distribution och konsumtion av livsmedel i högre grad präglas av hållbarhet, resiliens och lokal förankring. Det innebär bland annat att öka andelen livsmedel med låg klimatpåverkan, stärka försörjningsförmågan vid störningar, och skapa bättre förutsättningar för små och lokala producenter att delta i marknaden.

För att realisera denna potential krävs fortsatt samverkan mellan offentlig sektor, näringsliv och civilsamhälle, samt utveckling av uppföljningssystem som möjliggör bättre styrning och transparens. Genom att stärka förutsättningarna för små och lokala producenter, utveckla alternativa distributionskanaler och öka andelen hållbara och lokalproducerade livsmedel, kan regionen ta en ledande roll i omställningen av livsmedelssystemet.

3.7 FORSKNING, INNOVATION OCH UTVECKLINGSMILJÖER

Forskning, innovation och utvecklingsmiljöer är inte en egen sektor i livsmedelssystemet, men utgör en betydelsefull drivkraft för förnyelse, omställning och långsiktig konkurrenskraft i Västra Götaland. Genom starka innovationsmiljöer, testbäddar och samverkan mellan företag, akademi och offentlig sektor skapas förutsättningar för att utveckla nya produkter, tekniker och affärsmodeller i hela livsmedelskedjan. I detta avsnitt belyses regionens forskningsprofil, innovationsmiljöer och samverkansstrukturer och hur dessa bidrar till att stärka livsmedelssystemets robusthet och utvecklingskraft.

3.7.1 Regionens styrkeposition inom Fol

Västra Götaland har en välutvecklad forsknings- och innovationsmiljö med flera aktörer som är ledande nationellt och, inom vissa områden, även internationellt. Nedan följer en översikt över några av de mest betydelsefulla aktörerna och deras roller i regionens livsmedelssystem:

- **Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) i Skara** bedriver ledande forskning och utbildning inom precisionsodling, djurhållning och rådgivning kopplat till lantbruket.
- **Chalmers tekniska högskola** och **Göteborgs universitet** har starka forskargrupper inom bland annat nutrition, hållbara produktionssystem, livsmedelsteknik och matens roll för hälsa.
- **RISE Jordbruk och Livsmedel** är en central aktör för tillämpad forskning, innovationsprojekt och testbäddar, ofta i nära samverkan med näringslivet och offentliga aktörer.
- **Agroväst** fokuserar på utveckling och innovation inom jordbruk och teknik, med särskilt fokus på samverkan mellan forskning, företag och lantbrukare.
- **Livsmedelsacceleratoren** stöttar små och medelstora livsmedelsföretag i innovationsprocesser, affärsutveckling och kommersialisering av nya produkter.
- **Lokalproducerat i Väst** arbetar för att stärka marknaden för lokal mat och underlätta för små producenter att nå ut till konsumenter och offentlig sektor.
- **Smaka på Västsverige** är ett nätverk som samlar restauranger, gårdsbutiker och producenter med fokus på hållbara och lokala matupplevelser, och verkar för att synliggöra Västsverige som matregion och destination för måltidsturism.

- **Måltid Sverige** är en nationell samverkansplattform med bas i Västra Götaland, som arbetar för att utveckla och sprida kunskap om offentliga måltider, hållbarhet och innovation inom måltidssektorn.
- **Skolmatsakademin** är ett regionalt nätverk och kunskapscentrum för offentliga måltider, med särskilt fokus på skolmåltider. Akademin erbjuder utbildning, erfarenhetsutbyte och utvecklingsprojekt för att höja kvaliteten och hållbarheten i skolmaten i Västra Götaland.
- **Måltidsturism och gastronomiska kluster** – genom satsningar på matrelaterade evenemang, restauranger och besöksnäring (t.ex. Smaka på Västsverige) stärks regionens attraktionskraft och kopplingen mellan produktion, förädling och konsumtion.

Tillsammans utgör dessa aktörer och miljöer ett ekosystem för forskning, innovation, testbäddar och kommersialisering av nya lösningar inom hela livsmedelssystemet – från primärproduktion till konsumtion och offentlig måltidsverksamhet. Samverkan mellan akademi, näringsliv och offentlig sektor är en av Västra Götalands främsta styrkor och en viktig förutsättning för fortsatt utveckling och omställning mot ett mer hållbart och robust livsmedelssystem.

De intervjuade aktörerna⁹⁴ beskriver livsmedelsnäringen i allmänhet, och primärproduktionen i synnerhet, som en näring med en i grunden stark regional förankring. Det finns en förväntan om Västra Götaland som en stark livsmedelsregion. Intervjupersonerna pekar på historia, kompetens och näringsens omfattning som viktiga förutsättningar. Bland framgångsfaktorerna lyfts särskilt samverkanstraditionen bland aktörer i innovationsekosystemet, parat med en stark politisk vilja som satsar resurser på regional, delregional och lokal nivå.

Aktörerna i innovationsekosystemet har nära kopplingar både till varandra och till stora nationella initiativ inom livsmedelsområdet, såsom den nationella plattformen Food Science Sweden (där Chalmers, RISE och SLU är medlemmar), det strategiska innovationsprogrammet AgriFood Sweden, samt nationella satsningar via Formas, Vinnova och Jordbruksverket. Dessa initiativ samlar aktörer från akademi, näringsliv och offentlig sektor för att driva forskning, innovation och utveckling inom livsmedel, hållbarhet och teknik på nationell nivå.

3.7.2 Forskningsprofil och projektportfölj

En genomgång av Swecris-databasen⁹⁵ visar att Västra Götaland har en bred projektportfölj inom livsmedelsområdet, med fokus på hållbar produktion, cirkulära flöden, digitalisering och klimatpåverkan.

Under perioden 2018–2024 har projektägare med hemvist i länet varit engagerad i 131 livsmedelsrelaterade forsknings- och innovationsprojekt, vilket motsvarar drygt 12 procent av det totala antalet projekt nationellt. Den totala volymen beviljade medel till Västra Götaland uppgår till 597 miljoner kronor, vilket är en betydande andel av de 5,1 miljarder kronor som fördelats nationellt under samma period.

Projekten spänner från grundforskning om växtförädling och vattenförsörjning till tillämpade studier om matsvinn, förpackningslösningar och konsumentbeteenden. Flera projekt är kopplade till EU:s ramprogram och nationella satsningar via Formas, Vinnova och Mistra.

Den tematiska fördelningen visar att Västra Götaland har en särskilt stark profil inom klimatanpassning och miljömässig hållbarhet, där aktörer i länet fungerar som projektägare eller koordinatörer för 60 projekt och har erhållit över 220 miljoner kronor i finansiering. Det innebär att dessa aktörer leder eller ansvarar för projekt där flera parter ofta samverkar. Även inom digitalisering och teknologisk omställning är länet väl positionerat, med 14 projekt och 81 miljoner kronor i beviljade medel. Inom regional försörjningsförmåga och självförsörjning leder aktörer i Västra Götaland 7 projekt, med en total finansiering på drygt 47 miljoner kronor.

⁹⁴ Agroväst, Chalmers tekniska högskola, Innovatum Science Park, RISE, SLU

⁹⁵ Vetenskapsrådet, [Swecris – sök bland svenska forskningsprojekt](#)

De intervjuade aktörerna lyfter särskilt sitt engagemang i frågor som rör den regionala försörjningsförmågan och självförsörjning. Det är återkommande teman i verksamheterna, inte minst tack vare att beredskapsperspektivet blivit allt viktigare under senare år. Digitalisering har också en framträdande position inom en bredd av områden. I intervjuerna ges exempel på allt från sensorer och drönarteknik inom lantbruket, till AI-baserade analyser av stora datamängder inom hälsoområdet, och digitaliseringsfokus inom fiskodling.

Tabell 9. Projektportfölj inom livsmedelsrelaterad forskning och innovation i Västra Götaland 2018–2024

Tema	Projekt (Riket)	Projekt (VGR)	Medel (Riket, (MSEK)	Medel (VGR, (MSEK)	Medel (VGR, %)
Regionala försörjningsförmåga och självförsörjning	45	7	293,9	47,2	16%
Klimatanpassning och miljömässig hållbarhet	702	60	3447,2	220,4	6%
Digitalisering och teknologisk omställning	68	14	416,2	80,6	19%
Kompetensförsörjning	19	2	91,0	14,9	16%
Konsumtionsmönster och offentlig efterfrågan	22	3	166,3	12,0	7%
Innovationssystem och samverkansstrukturer	49	12	157,0	64,0	41%
Livsmedelsförädling	137	33	569,2	158,2	28%
Totalt	1 042	131	5 140,7	597,2	12%

Källa: Swecris. Bearbetning: WSP

Samtidigt framträder vissa teman där de regionala aktörernas engagemang, mätt i antal projekt där de är projektägare eller koordinatör, är mer begränsat. Inom konsumtionsmönster och offentlig efterfrågan leder aktörer i Västra Götaland endast 3 projekt (med 12 miljoner kronor i finansiering), och inom kompetensförsörjning är antalet projekt lågt, med 2 regionalt koordinerade projekt och knappt 15 miljoner kronor i medel.

Det kan dels spegla att dessa områden ofta drivs av nationella initiativ eller myndigheter, eller att projekt inom dessa teman i högre grad samordnas av aktörer utanför regionen. Det kan också indikera potentiella utvecklingsområden där ett ökat regionalt engagemang och fler samverkansprojekt skulle kunna bidra till att stärka livsmedelssystemet i Västra Götaland.

Dessa förhållanden reflekteras i intervjuerna, där ingen av aktörerna beskriver sig ha något uttalat fokus på konsumenter och konsumtionsmönster. Kopplingen till offentlig upphandling är dock något starkare, där Länsstyrelsen Västra Götaland under lång tid har varit huvudansvarig för ett omfattande utvecklingsprojekt kring offentliga måltider.

Projektet har pågått i över tio år och syftar till att stärka kvalitet, hållbarhet och regional förankring i de måltider som serveras inom skola, vård och omsorg. Arbetet har omfattat allt från att ta fram riktlinjer och utbildningsmaterial till att stödja kommuner i att utveckla upphandlingsprocesser som möjliggör inköp av lokala och hållbara livsmedel.

Projektet har också fungerat som en plattform för erfarenhetsutbyte mellan kommuner, leverantörer och andra aktörer inom måltidssektorn. Under de senaste åren har RISE deltagit som samarbetspartner, med särskilt fokus på metodutveckling, innovation och uppföljning av måltidskvalitet. Tillsammans har Länsstyrelsen, RISE och andra aktörer bidragit till att sprida kunskap och goda exempel, samt att utveckla verktyg för att mäta och följa upp effekterna av offentliga måltider på både hälsa, miljö och lokal ekonomi.

Detta långsiktiga arbete har gjort Västra Götaland till en föregångsregion inom utvecklingen av offentliga måltider och hållbar upphandling, och har inspirerat liknande satsningar i andra delar av landet.

Den samlade bilden visar att Västra Götaland har en bred och systeminriktad forskningsportfölj, men med tydliga styrkeområden inom teknik, hållbarhet och primärproduktion. Länet utmärker sig också genom en hög grad av samverkan mellan akademi, näringsliv och offentliga aktörer, vilket avspeglas i projektens inriktning och koordineringsgrad. Jämfört med nationell nivå framstår Västra Götaland som en av de mest aktiva och ledande regionerna inom svensk livsmedelsforskning, särskilt när det gäller projekt med tydlig koppling till regionala utmaningar och möjligheter.

Sammanfattningsvis kan konstateras att forskning och innovation utgör en strategisk hävstång för att stärka livsmedelssystemets robusthet, konkurrenskraft och hållbarhet. Genom att vidareutveckla samverkansstrukturer mellan akademi, näringsliv och offentlig sektor, och genom att säkerställa långsiktig finansiering för både grundforskning och tillämpade innovationsprojekt, kan regionen skapa förutsättningar för kontinuerlig förnyelse och anpassningsförmåga. Ett föregångsexempel är Skåne, där satsningar på kluster som Livsmedelsakademin och Krinova Incubator & Science Park har lett till stark samverkan, ökad innovationskraft och en tydlig koppling mellan forskning, företagande och samhällsutveckling. Genom att dra lärdom av sådana exempel och anpassa dem till Västra Götalands förutsättningar kan regionen ytterligare stärka sin position som ledande inom hållbara livsmedelssystem.

4. UTMANINGAR OCH MÖJLIGHETER

Analysen i kapitel 3 visar att livsmedelssystemet i Västra Götaland präglas av både betydande styrkor och tydliga utvecklingsbehov. För att skapa en robust och hållbar utveckling krävs att aktörerna i länet hanterar ett antal centrala utmaningar men också tar tillvara de möjligheter som finns inom produktion, förädling, logistik och konsumtion.

Systemperspektiv och regionala kluster

En av de mest framträdande styrkorna är förekomsten av geografiska specialiseringar och samlade kompetenser, exempelvis inom jordbruket i Skaraborg, sjömat i Sotenäs och logistik/förädling i Göteborgsområdet. Dessa koncentrationer av verksamheter skapar förutsättningar för effektivitet, innovation och samverkan mellan aktörer. Samtidigt innebär en stark geografisk koncentration att systemet kan bli mer sårbart vid störningar eller snabba förändringar i omvärlden, till exempel vid klimatpåverkan, avbrott i logistik eller förändrade marknadsvillkor (jfr kapitel 3.3 och 3.4).

Att regionen har både stora och små aktörer bidrar till mångfald och flexibilitet. Den pågående strukturförändringen mot färre och större enheter kan dock innebära att buffertkapaciteten och den lokala förankringen minskar, vilket på sikt kan påverka systemets motståndskraft och förmåga att hantera kriser. Samtidigt finns det fortsatt en hög andel små och medelstora företag, vilket ger möjligheter till lokal innovation och anpassning, men också utmaningar vad gäller investeringar, generationsväxling och kompetensförsörjning.

Småskalighet och mångfald som styrka

Att det finns många olika företag och produktionssätt i Västra Götalands livsmedelssystem är en viktig styrka. När produktionen sprids ut på flera aktörer och platser, i stället för att koncentreras till några få stora enheter, blir systemet mer flexibelt och bättre rustat att hantera oväntade problem. Om till exempel en större gård eller fabrik drabbas av störningar, kan andra mindre aktörer fortsätta leverera och bidra till försörjningen.

Men när allt fler små företag försvinner och produktionen samlas hos färre och större aktörer, ökar sårbarheten. Det blir svårare att klara av kriser som påverkar enskilda företag, transporter eller tillgången på arbetskraft. Därför är det viktigt att värna om småskalighet och mångfald i företagsstrukturen. För att lyckas med det behövs riktade satsningar på investeringar, generationsväxling och kompetensutveckling bland mindre aktörer, så att de kan fortsätta bidra med lokal förankring, innovation och anpassningsförmåga.

Utöver de riktade insatser som redan genomförs i regionen har vi i analysen identifierat ytterligare behov och möjliga utvecklingsområden. Dessa konkretiseras och diskuteras mer utförligt i kapitel 5, där vi presenterar förslag på nya insatser och rekommendationer för att stärka småskalighet, investeringar, generationsväxling och kompetensutveckling i livsmedelssystemet.

4.1 UTMANINGAR OCH MÖJLIGHETER – STRUKTUR OCH KONKURRENSKRAFT

Livsmedelssystemet i Västra Götaland har en stark och diversifierad struktur, med betydande kluster inom både jordbruk, sjömat och livsmedelsindustri. Länet är en av Sveriges viktigaste producenter och exportörer av livsmedel, och har en unik position tack vare närheten till Göteborgs hamn, starka innovationsmiljöer och en växande gastronomisk profil. Samtidigt står systemet inför flera strukturella utmaningar som kräver strategiska insatser för att säkra långsiktig konkurrenskraft och hållbar utveckling.

Styrkor

- **Bred och specialiserad primärproduktion:** Västra Götaland har starka produktionsområden inom spannmål, animalieproduktion och sjömat, med särskilt framträdande kluster i Skaraborg och längs Bohuskusten.
- **Välutvecklad livsmedelsindustri:** Länet har både stora processindustrier och många små och medelstora företag, vilket ger mångfald och innovationskraft.
- **Starka innovationsmiljöer och samverkansplattformar:** Exempelvis Agroväst, Livsmedelsacceleratoren, Lokalproducerat i Väst, Måltid Sverige och Skolmatsakademin.
- **God tillgång till logistik och infrastruktur:** Göteborgs hamn och ett välutvecklat vägnät ger goda förutsättningar för export och import.
- **Offentlig sektor som förebild:** Hög andel ekologiska och svenska livsmedel i offentlig upphandling och måltidsverksamhet.

Svagheter

- **Låg lönsamhet i primärproduktionen:** Särskilt inom animalieproduktion, vilket försvårar investeringar och generationsväxling.
- **Beroende av importerade insatsvaror och arbetskraft:** Gör systemet sårbart för globala störningar och politiska förändringar.
- **Kompetensbrist och sned åldersstruktur:** Få unga väljer att ta över eller starta företag inom sektorn, särskilt på landsbygden.
- **Centralisering och minskad småskalighet:** Färre och större aktörer kan minska flexibiliteten och den lokala förankringen.
- **Begränsad regional rådighet:** Många styrmedel och regler beslutas på nationell eller EU-nivå, vilket begränsar möjligheten till regional anpassning.

Möjligheter

- **Utveckling av hållbara och cirkulära produktionssystem:** Ökad efterfrågan på klimatsmarta, ekologiska och lokalproducerade livsmedel.
- **Digitalisering och teknikutveckling:** Automatisering, e-handel och nya logistiklösningar kan effektivisera och skapa nya affärsmodeller.
- **Stärkt samverkan och kunskapsöverföring:** Genom nätverk, mentorsprogram och innovationsplattformar kan små och stora aktörer dra nytta av varandras styrkor.
- **Måltidsturism och gastronomisk profilering:** Växande intresse för matupplevelser och regionala råvaror kan stärka både näringsliv och besöksnäring.
- **Utveckling av alternativa distributionskanaler:** Gårdsbutiker, REKO-ringar och digitala plattformar ökar tillgängligheten för små producenter.

Hot

- **Klimatförändringar och extremväder:** Ökad risk för torka, översvämningar och nya skadegörare påverkar både produktion och logistik.
- **Globala marknadsstörningar:** Prisfluktuationer, handelskonflikter och pandemier kan snabbt slå mot försörjningskedjorna.
- **Fortsatt strukturförändring och minskad småskalighet:** Om små och medelstora företag slås ut riskerar systemet att bli mindre flexibelt och mer sårbart.
- **Politiska förändringar och osäkerhet kring styrmedel:** Ändrade regler för stöd, upphandling eller miljökrav kan påverka sektorns förutsättningar snabbt.
- **Ökad konkurrens om arbetskraft och kompetens:** Andra branscher och regioner konkurrerar om samma arbetskraft, vilket kan försvåra rekrytering och kompetensförsörjning.

Sammanfattning:

SWOT-analysen visar att Västra Götalands livsmedelssystem har betydande styrkor, men också utmaningar som kräver riktade och långsiktiga insatser. Flera av de identifierade svagheterna och hoten – såsom låg lönsamhet, kompetensbrist, sårbarhet vid störningar och behov av ökad hållbarhet – överensstämmer med de utmaningar som lyfts i Västra Götalands agenda för omställning till hållbara livsmedelssystem.

Agendan pekar ut tre prioriterade områden: hållbara konsumtionsmönster, hållbara produktionssystem och ett effektivt innovationsfrämjande. För att möta dessa utmaningar och ta tillvara möjligheterna krävs samverkan, strategiska satsningar och ett uthålligt arbete, i linje med de principer och insatsområden som beskrivs i den regionala livsmedelsstrategin. Mer konkreta förslag på nya insatser och rekommendationer presenteras i kapitel 5.

4.2 KOMPETENSFÖRSÖRJNING OCH ARBETSKRAFTENS STRUKTUR

Kompetensförsörjningen är en av de mest avgörande faktorerna för livsmedelssystemets långsiktiga utveckling och konkurrenskraft i Västra Götaland. Tillgången på rätt kompetens – i rätt tid och på rätt plats – påverkar hela kedjan från primärproduktion till industri, logistik och offentlig sektor. Samtidigt står regionen inför flera utmaningar kopplade till åldersstruktur, utbildningsnivå, rekrytering och kompetensutveckling.

Åldersstruktur och generationsväxling

En av de mest påtagliga utmaningarna för Västra Götalands livsmedelssystem är den snedfördelade åldersstrukturen, särskilt inom primärproduktionen. Nästan hälften av de sysselsatta inom jordbruket är över 60 år, medan endast en liten andel är under 40. Detta innebär en risk för kompetensglapp och förlust av värdefull erfarenhet och tyst kunskap när äldre lämnar yrket. Generationsväxlingen går långsamt, och många unga tvekar inför att ta över eller starta företag inom sektorn. Orsakerna är flera, bland annat låg lönsamhet, höga investeringskostnader, osäkerhet kring framtida regelverk och brist på stödstrukturer för unga entreprenörer. Om inte fler unga lockas till branschen riskerar både produktionskapacitet och innovationskraft att minska på sikt.

Utbildningsnivå och matchning

Utbildningsnivån varierar mellan olika delar av livsmedelssystemet. Inom primärproduktionen dominerar gymnasial och förgymnasial utbildning, medan livsmedelsindustrin har en något högre andel med eftergymnasial utbildning. Samtidigt efterfrågar företagen allt oftare kompetens inom teknik, digitalisering, hållbarhetsarbete och processtyrning – områden där det råder brist på utbildad arbetskraft. Matchningen mellan utbildningsutbud och arbetsmarknadens behov är inte alltid optimal, vilket försvårar rekrytering och utveckling.

Attraktivitet och rekrytering

Livsmedelssektorn har utmaningar med att attrahera unga och nya grupper. Urbanisering, förändrade värderingar och konkurrens från andra branscher gör det svårt att locka nya medarbetare, särskilt till landsbygden och mindre företag. Bristen på attraktiva karriärvägar, mentorskap och tydliga utvecklingsmöjligheter bidrar till att många väljer andra yrken. Samtidigt finns det goda exempel på företag och initiativ som lyckats vända trenden genom riktade utbildningsinsatser, praktikplatser och samverkan med skolor och universitet.

Kompetensutveckling och fortbildning

Behovet av kontinuerlig kompetensutveckling är stort, inte minst i takt med att digitalisering, automatisering och hållbarhetskrav förändrar arbetsinnehållet. Små och medelstora företag har ofta begränsade resurser för fortbildning, vilket riskerar att förstärka kompetensbristen. Offentlig sektor och branschorganisationer kan spela en viktig roll genom att erbjuda utbildningar, nätverk och stöd för kompetenslyft.

Särskilda utmaningar för små företag och landsbygd

Avstånd till utbildningsanordnare, svårigheter att erbjuda konkurrenskraftiga löner och brist på service och infrastruktur kan göra det svårt att rekrytera och behålla personal. Samtidigt visar erfarenheter att även större företag och verksamheter i städer kan ha utmaningar med att hitta rätt kompetens, särskilt inom vissa yrkesgrupper eller branscher där konkurrensen om arbetskraften är hård.

Det är därför viktigt att inte generalisera utmaningen till att bara gälla små företag eller landsbygd, utan att analysera vilka faktorer som påverkar kompetensförsörjningen i olika delar av systemet.

Exempel på sådana faktorer är:

- **Företagets storlek och resurser:** Mindre företag har ofta begränsade möjligheter att erbjuda konkurrenskraftiga villkor eller investera i kompetensutveckling.
- **Geografiskt läge:** Avstånd till utbildning, service och arbetsmarknad påverkar möjligheten att rekrytera, men även attraktionskraften hos arbetsgivaren och orten spelar roll.
- **Branschspecifika behov:** Vissa yrken är svåra att rekrytera till oavsett var företaget ligger, exempelvis specialister inom teknik, automation eller livsmedelssäkerhet.

Det finns också potential att utveckla nya samarbetsformer för att möta dessa utmaningar. Exempelvis kan gemensamma utbildningsinsatser, delade tjänster, samverkan mellan företag och digitala lösningar för distansarbete och kompetensutbyte bidra till att stärka kompetensförsörjningen – både på landsbygd och i tätort

Samverkan mellan utbildning, näringsliv och offentlig sektor

Ett fungerande samarbete mellan utbildningsanordnare, näringsliv och offentlig sektor är avgörande för att säkra rätt kompetens och underlätta övergången mellan utbildning och arbetsliv.

I Västra Götaland finns flera goda exempel på samverkansprojekt, såsom Skolmatsakademien (ett nätverk för offentliga måltider och kompetensutveckling), Livsmedelsacceleratoren (som stöttar små och medelstora livsmedelsföretag i innovationsprocesser), samt olika branschråd och yrkesnätverk där utbildningsanordnare och företag samverkar kring praktikplatser, utbildningsinnehåll och rekrytering.

Trots dessa initiativ finns det fortfarande behov av att stärka och bredda samverkan, särskilt för att nå ut till mindre företag och nya grupper på arbetsmarknaden. Många små företag saknar resurser att själva engagera sig i utbildningssamarbeten eller ta emot praktikanter, och det kan vara svårt för utbildningsanordnare att anpassa utbildningar till branschens snabbt föränderliga behov.

För att möta dessa utmaningar kan regionen satsa på:

- Att utveckla fler branschöverskridande nätverk och samverkansplattformar.
- Att erbjuda gemensamma praktik- och lärlingsprogram för små företag.
- Att använda digitala lösningar för att underlätta kontakt mellan utbildning och arbetsliv, till exempel genom matchningsplattformar eller digitala mentorsprogram.

Genom att bygga vidare på befintliga initiativ och sänka trösklarna för deltagande kan fler företag och individer inkluderas i kompetensförsörjningen.

Sammanfattning:

Kompetensförsörjningen är en strategisk nyckelfråga för Västra Götalands livsmedelssystem. För att möta framtidens krav krävs samordnade insatser för att stärka utbildningsvägar, öka attraktiviteten, underlätta generationsväxling och erbjuda kontinuerlig kompetensutveckling. Genom att bygga vidare på samverkan och utveckla nya lösningar kan regionen säkra återväxt och utvecklingskraft i hela livsmedelskedjan.

4.3 RESILIENS OCH BEREDSKAP

Resiliens och beredskap har fått en allt mer central roll i diskussionen om livsmedelssystemets framtid, både nationellt och regionalt. För Västra Götaland handlar det om att säkra tillgången till livsmedel även vid störningar, kriser och snabba förändringar i omvärlden. Pandemin, kriget i Ukraina och klimatrelaterade händelser har tydliggjort vikten av robusta system, fungerande samverkan och förmåga till omställning.

Sårbarheter och risker

Livsmedelssystemet i Västra Götaland är starkt integrerat med nationella och globala flöden. Beroendet av importerade insatsvaror som foder, gödsel, energi och arbetskraft gör systemet känsligt för störningar i internationell handel, logistik och politik. Centraliserade logistiknav, särskilt Göteborgs hamn, innebär effektivitet men också sårbarhet vid avbrott i transport eller IT-system. Även elförsörjning och digital infrastruktur är kritiska punkter.

Robusthet och redundans

Robustheten i systemet varierar mellan olika led. Primärproduktionen har viss flexibilitet, men är beroende av insatsvaror och arbetskraft utifrån. Livsmedelsindustrin och handeln är ofta organiserade enligt just-in-time-principer, vilket minimerar lager men ökar sårbarheten vid störningar. Offentlig sektor har viss beredskap för att hantera kortvariga avbrott, men det saknas ofta redundans och alternativa distributionsvägar för längre kriser.

Mark i träda – en resurs i kris

I Västra Götaland låg enligt Jordbruksverkets statistik sju procent av den totala åkermarken i träda år 2024, vilket motsvarar den genomsnittliga nivån under det senaste decenniet. Denna areal utgör drygt 20 procent av Sveriges totala trädaareal. Att marken ligger i träda innebär att den tillfälligt inte används för odling, vilket kan bero på ekonomiska faktorer, miljöstöd kopplade till EU:s jordbrukspolitik, eller som en del av växtföljden för att förbättra jordhälsan. I vissa fall handlar det även om planeringsosäkerhet inför framtida exploatering.

I tider av kris, som vid störningar i livsmedelsförsörjningen, kan denna mark dock snabbt ställas om till produktion, antingen för kommersiellt jordbruk eller för hushållens egen försörjning. På så sätt kan mark i träda ses som en strategisk resurs med potential att stärka den regionala livsmedelssäkerheten.

Det är dock viktigt att påpeka att ökad livsmedelssäkerhet inte enbart handlar om att ta mer mark i bruk, utan också om att öka skördepotentialen på den mark som redan odlas.

Genom att förbättra odlingsmetoder, använda bättre utsäde, optimera växtföljder och investera i teknik och bevattning kan avkastningen per hektar höjas. Detta kan vara minst lika betydelsefullt för att öka den totala produktionen och stärka beredskapen vid kris, särskilt i ett läge där tillgången på ny odlingsbar mark är begränsad.

Lagerhållning och beredskapscapacitet

Lagerhållningen av livsmedel och insatsvaror har minskat under de senaste decennierna, både i privat och offentlig sektor. Det finns få regionala beredskapslager, och många företag har små marginaler för att hantera leveransstörningar. Offentlig sektor har i vissa fall beredskapsplaner för skolmat och äldreomsorg,

men dessa är ofta begränsade till några dagar. Behovet av att utveckla regionala lager och samverkanslösningar är tydligt.

Alternativa distributionsvägar och logistiklösningar

Vid störningar i de ordinarie logistikflödena saknas ofta fungerande alternativ. Beroendet av ett fåtal stora transportnav och centraliserade lager gör systemet känsligt för avbrott. Det finns dock exempel på lokala initiativ, som gårdsbutiker och REKO-ringar, som kan bidra till ökad flexibilitet och närhet mellan producent och konsument. Digitalisering och nya logistiklösningar kan skapa nya möjligheter, men kräver investeringar och samverkan.

Samverkan och krisorganisation

Ett fungerande samarbete mellan offentlig sektor, näringsliv och civilsamhälle är avgörande för att hantera kriser. Västra Götaland har etablerade samverkansstrukturer, men det finns behov av att stärka informationsdelning, gemensam planering och övning inför olika scenarier. Lärdomar från pandemin visar att snabb omställning och flexibilitet är möjliga, men kräver tydliga roller och ansvarsfördelning.

Lärdomar från tidigare kriser

Pandemin och kriget i Ukraina har visat att sårbarheter kan uppstå snabbt och oväntat. Brist på insatsvaror, arbetskraft och transporter har påverkat både produktion och konsumtion. Samtidigt har kriserna visat på styrkan i regional samverkan, innovationsförmåga och förmåga till snabb omställning. Det finns ett ökat intresse för att bygga upp robustare system, med bättre lagerhållning, alternativa distributionsvägar och ökad självförsörjningsgrad.

Utvecklingsmöjligheter

För att stärka resiliens och beredskap i Västra Götalands livsmedelssystem krävs:

- Utveckling av regionala beredskapslager för livsmedel och insatsvaror.
- Investeringar i alternativa distributionsvägar och logistiklösningar.
- Stärkt samverkan och gemensam krisplanering mellan offentlig sektor, näringsliv och civilsamhälle.
- Ökad redundans i kritiska system, såsom energi, IT och transporter.
- Utveckling av indikatorer för att följa upp robusthet och beredskap över tid.

Kommunal och regional samverkan för robusthet och beredskap

En viktig möjlighet för att stärka robustheten i Västra Götalands livsmedelssystem är utvecklad samverkan mellan kommuner, region och andra aktörer. Som framgår av kapitel 3 har regionen en välutvecklad infrastruktur och flera starka produktionskluster, men sårbarheten vid störningar i logistik, energi eller arbetskraft kvarstår. Kommunerna har enligt lag ett geografiskt områdesansvar för beredskap, och flera exempel visar att lokal samverkan kan vara avgörande för att upprätthålla försörjningen vid kris.

Fallstudier från bland annat Grästorp och Karlstad visar att även mindre kommuner kan spela en strategisk roll genom att utveckla måltidspolicyer med beredskapsperspektiv, bygga upp lager och skapa samverkansmodeller med grannkommuner och lokala producenter. Offentlig måltidsverksamhet – inom skola, vård och omsorg – fungerar som en stabil och styrbar efterfrågepunkt och kan användas för att testa nya lösningar för krismat, lokal sourcing och logistik.

Utmaningen ligger i att samordna resurser och ansvar mellan kommuner, region och stat. Skillnader i beredskapsförmåga och resurstillgång mellan kommuner kan motverkas genom gemensamma planer, delade lager och samverkansplattformar. Regionala aktörer kan här bidra genom att initiera nätverk, erbjuda stöd för planering och skapa arenor för erfarenhetsutbyte.

Möjlighet: Genom att utveckla strukturer för kommunal och regional samverkan, och använda offentlig måltidsverksamhet som testbädd, kan Västra Götaland öka sin motståndskraft mot störningar och samtidigt skapa nya möjligheter för lokal produktion och innovation.

Sammanfattning – ekonomiska konsekvenser av ökad beredskap:

Diskussionen om att stärka resiliens och beredskap i livsmedelssystemet är viktig, men det är också nödvändigt att belysa de ekonomiska konsekvenserna av sådana satsningar. Sveriges nuvarande livsmedelssystem bygger till stor del på principer som global handel, specialisering och just-in-time-leveranser. Dessa har bidragit till låga livsmedelskostnader, hög effektivitet och ökad tillgänglighet för konsumenterna och har varit en viktig del av Sveriges ekonomiska utveckling och välbefinnande.

Att öka beredskapen, till exempel genom att bygga upp större lager, skapa redundans i logistiksystemen eller minska beroendet av import, innebär ofta ökade kostnader för hela systemet, från produktion till handel och distribution. Lagerhållning, alternativa distributionsvägar och ökad självförsörjning kan ge ökad trygghet vid kris, men leder samtidigt till högre kapitalbindning, ökade driftskostnader och ibland minskad effektivitet i vardagen.

Det är därför viktigt att väga fördelarna med ökad beredskap mot de ekonomiska kostnaderna och de målkonflikter som kan uppstå. En högre beredskap kan innebära att vissa varor blir dyrare, att marginalerna i handeln påverkas, eller att resurser behöver omfördelas från andra samhällssektorer. Samtidigt kan en alltför ensidig fokusering på effektivitet och låga kostnader göra systemet mer sårbart vid störningar.

En långsiktig hållbar strategi för livsmedelsberedskap behöver därför balansera behovet av robusthet och trygghet med de ekonomiska realiteter som global handel och just-in-time-system innebär. Det krävs en öppen diskussion om vilka nivåer av beredskap som är rimliga och hur kostnader och ansvar ska fördelas mellan stat, region, näringsliv och konsument.

4.4 KLIMATFÖRÄNDRINGAR OCH GRÖN OMSTÄLLNING

Klimatförändringarna utgör en av de största utmaningarna för samhället i stort och inte minst för livsmedelssystemet. Samtidigt innebär den gröna omställningen nya möjligheter till innovation, konkurrenskraft och hållbar utveckling. För att regionen ska kunna möta framtidens krav krävs både anpassning till ett förändrat klimat och en aktiv omställning mot fossilfrihet, cirkulära flöden och minskad miljöpåverkan.

Klimatpåverkan från livsmedelssystemet

Livsmedelssektorn står för en betydande andel av regionens totala utsläpp av växthusgaser. Jordbruket är den största källan inom livsmedelssektorn, framför allt genom utsläpp från djurhållning, gödselhantering och användning av konstgödsel. Även transporter, energiåtgång i industrin och förpackningar bidrar till klimatpåverkan. Västra Götaland har en hög andel animalieproduktion, vilket innebär större klimatavtryck jämfört med mer växtbaserade system.

Sårbarhet och anpassning till klimatförändringar

Regionen har redan upplevt effekter av klimatförändringar i form av längre torrperioder, översvämningar och förändrade odlingsförutsättningar. Jordbruket påverkas av extremväder, vattenbrist och nya skadegörare. Livsmedelsindustrin och logistiken är beroende av fungerande infrastruktur och stabil energiförsörjning, vilket kan utmanas av klimatrelaterade störningar. Anpassningsåtgärder som bevattningssystem, klimatsmarta grödor och förbättrad riskhantering blir allt viktigare.

Grön omställning och hållbar utveckling

Den gröna omställningen innebär att hela livsmedelssystemet behöver minska sitt klimatavtryck och öka resurseffektiviteten. Västra Götaland har kommit långt inom vissa områden, till exempel genom satsningar på biogas, cirkulära flöden och ekologisk produktion. Samtidigt finns utmaningar med att öka andelen fossilfria transporter, minska matsvinnet och ställa om till mer växtbaserade och hållbara produktionssystem.

Exempel på pågående och möjliga åtgärder:

- Investeringar i fossilfria och energieffektiva produktionssystem.
- Utveckling av cirkulära lösningar för restprodukter och avfall.
- Ökad andel ekologisk och växtbaserad produktion.
- Satsningar på klimatsmarta transporter och logistiklösningar.
- Informationsinsatser för att minska matsvinn och öka medvetenheten hos konsumenter och offentlig sektor.

Regionala styrkor och utmaningar

Västra Götaland har starka innovationsmiljöer och god samverkan mellan näringsliv, forskning och offentlig sektor, vilket ger goda förutsättningar för grön omställning. Regionen har också en hög andel ekologisk jordbruksmark och flera ledande företag inom hållbar livsmedelsproduktion. Samtidigt är beroendet av animalieproduktion, importerade insatsvaror och energi en utmaning för att nå klimatmålen.

Koppling till mål och styrmedel

Den gröna omställningen drivs av både regionala, nationella och europeiska mål – såsom Agenda 2030, EU:s gröna giv och Sveriges klimatmål. Västra Götalands agenda för omställning till hållbara livsmedelssystem betonar vikten av fossilfrihet, cirkulära flöden och innovation. Offentlig sektor har en viktig roll som möjliggörare och förebild genom upphandling, testbäddar och samverkan.

Måltidens roll, gastronomiska kluster och besöksnäring

Måltiden har en central roll i Västra Götalands livsmedelssystem, inte bara som slutpunkt i värdekedjan, utan också som kulturell, ekonomisk och strategisk resurs. Regionen har under senare år utvecklat starka gastronomiska kluster och profilerat sig som en ledande destination för måltidsturism och besöksnäring. Detta skapar nya möjligheter för innovation, platsutveckling och regional attraktionskraft.

Gastronomiska kluster, såsom Smaka på Västsverige och nätverk kring lokalproducerade råvaror, har bidragit till att höja kvaliteten och synligheten för regionens livsmedel. Offentliga måltider, restauranger och besöksnäring fungerar som testbäddar för nya produkter och hållbara lösningar, samtidigt som de stärker kopplingen mellan produktion, förädling och konsumtion.

Utmaningen ligger i att tillgängliggöra dessa möjligheter för fler aktörer, särskilt små och medelstora företag, samt att säkerställa att gastronomiska satsningar också bidrar till hållbarhet, lokal förankring och kompetensutveckling. Offentlig sektor kan här spela en viktig roll genom strategisk upphandling, samverkan med lokala producenter och utveckling av måltidsupplevelser som stärker både näringsliv och samhälle.

Möjlighet: Genom att vidareutveckla gastronomiska kluster och använda måltiden som en strategisk resurs kan Västra Götaland öka sin attraktionskraft, skapa nya arbetstillfällen och bidra till en mer hållbar och resiliert livsmedelskedja.

Sammanfattning:

Klimatförändringar och grön omställning är avgörande frågor för Västra Götalands livsmedelssystem. Genom att kombinera anpassningsåtgärder med offensiva satsningar på fossilfrihet, cirkularitet och innovation kan

regionen minska sin klimatpåverkan, stärka konkurrenskraften och bidra till en hållbar utveckling – både regionalt och globalt.

4.5 FORSKNING, INNOVATION OCH UTVECKLINGSMILJÖER

Forskning, innovation och utvecklingsmiljöer är avgörande drivkrafter för förnyelse, omställning och långsiktig konkurrenskraft i Västra Götalands livsmedelssystem. Genom starka innovationskluster, testbäddar och samverkan mellan företag, akademi och offentlig sektor skapas förutsättningar för att utveckla nya produkter, tekniker och affärsmodeller i hela livsmedelskedjan.

Som beskrivs i avsnitt 3.7 har Västra Götaland en välutvecklad forsknings- och innovationsmiljö med flera aktörer som är ledande nationellt och, inom vissa områden, även internationellt. Regionen rymmer både starka forskningsmiljöer inom akademien, såsom SLU i Skara (precisionsodling, djurhållning, rådgivning), Chalmers och Göteborgs universitet (nutrition, hållbara produktionssystem, livsmedelsteknik) och tillämpade innovationsmiljöer som RISE Jordbruk och Livsmedel, Livsmedelsacceleratoren, Lokalproducerat i Väst, Måltid Sverige och Skolmatsakademien.

Dessa aktörer samverkar i ett ekosystem som omfattar hela kedjan från grundforskning till testbäddar, kommersialisering och offentlig måltidsutveckling. Samverkan mellan akademi, näringsliv och offentlig sektor är en av regionens främsta styrkor och har möjliggjort en rad framgångsrika projekt inom hållbarhet, digitalisering, kompetensförsörjning och offentlig måltidsutveckling.

För en mer detaljerad beskrivning av aktörernas roller och exempel på pågående initiativ, se kapitel 3.7. Nedan fokuserar vi på de utmaningar och utvecklingsmöjligheter som är särskilt relevanta för att stärka regionens innovationskraft och långsiktiga konkurrenskraft.

Utöver starka forskningsmiljöer har Västra Götaland flera etablerade innovationsplattformar och nätverk som Agroväst, Livsmedelsacceleratoren, Lokalproducerat i Väst, Måltid Sverige och Skolmatsakademien. Dessa fungerar som nav för utveckling, test och kommersialisering av nya lösningar inom hela livsmedelssystemet från primärproduktion till offentlig måltidsverksamhet.

Test- och demonstrationsmiljöer är en viktig del av detta ekosystem. Offentlig sektor, särskilt genom skolor och vård, bidrar aktivt genom att öppna upp storkök och måltidsverksamheter för produktutveckling, pilotprojekt och innovationsupphandling. Detta möjliggör snabbare övergång från idé till marknad, stärker samverkan mellan företag, akademi och offentlig sektor, och gör regionen mer attraktiv för investeringar och kompetens.

Samtidigt finns utmaningar:

- Många små och medelstora företag har svårt att ta del av testmiljöerna, bland annat på grund av kostnader eller brist på resurser.
- Det finns behov av att ytterligare samordna och tillgängliggöra test- och demonstrationsmiljöer, så att fler aktörer kan dra nytta av dem.
- Långsiktig finansiering och affärsmodeller för testbäddar är en återkommande fråga, där samverkan mellan offentliga och privata aktörer är avgörande.

Genom att vidareutveckla och tillgängliggöra innovationsplattformar och testmiljöer kan Västra Götaland ytterligare stärka sin roll som ledande innovationsregion inom livsmedel.

Livsmedelssektorn i Västra Götaland är starkt förknippad med primärproduktion, där det i dagsläget finns tydliga regionala styrkor – både sett till näringsens omfattning och tongivande aktörer. Primärproduktionen kommer fortsatt vara en grundsten i livsmedelssektorn, särskilt tack vare ett ökat fokus på beredskaps- och självförsörjningsperspektiven. I intervjuerna lyfts att mycket grundforskning syftar till livskraftig primärproduktion som är en "stor del av bra beredskap" och att "man måste jobba i fredstid för att det ska

fungera i krigstid". Givet storleken på livsmedelsproduktionen i Västra Götaland är regionen en viktig komponent i att stärka även den nationella beredskapen.

Ur ett utvecklingsperspektiv finns det sannolikt stor outnyttjad potential och nya möjligheter längre ner i värdekedjan, särskilt inom tillverkning, förädling och verksamheter nära slutkonsument.

Det handlar exempelvis om att:

- **Utveckla nya produkter och affärsmodeller** inom livsmedelsförädling, restaurang, måltidstjänster och distribution.
- **Öka förädlingsgraden av regionala råvaror** genom att fler steg i värdekedjan sker lokalt, vilket kan skapa nya arbetstillfällen och öka värdet som stannar i regionen.
- **Minska svinn och öka resurseffektiviteten** genom att ta tillvara restprodukter och biprodukter för nya användningsområden, till exempel biogas, foder eller nya livsmedelsingredienser.
- **Utveckla nya användningsområden för råvaror** som idag inte utnyttjas fullt ut, eller hitta sätt att använda en större andel av varje råvara i olika produkter.

Även beredskapsperspektivet är relevant här: genom att bredda användningen av råvaror och minska svinn kan regionen öka sin flexibilitet och motståndskraft vid störningar i försörjningskedjan.

Genom att fokusera på innovation, resurseffektivitet och nya affärsmodeller i de senare leden av värdekedjan kan Västra Götaland både stärka sin konkurrenskraft och bidra till ökad hållbarhet och beredskap.

Företag i livsmedelskedjan är en viktig kanal för att nyttiggöra forskning inom livsmedelsområdet. Samtidigt uppmärksammar de intervjuade aktörerna flera utmaningar med forskning och innovationsarbete i näringslivet. En av respondenterna beskriver livsmedelssektorn som jämförelsevis konservativ, med många små aktörer som saknar mottagarkompetens för forskningen. Ett sätt att dra nytta av forskningen är att locka företag utifrån som har kompetens och kapacitet för sådan samverkan. En annan av aktörerna tror att det kommer krävas tillströmning av nya kompetenser för att livsmedelsområdet ska få upp innovationsgraden.

En utmaning som lyfts i intervjuerna gäller hur innovationssystemet kan möta livsmedelsindustrins behov på ett samlat och effektivt sätt. Till skillnad från primärproduktionen, där det finns en lång tradition av branschorganisationer och samverkansforum, är livsmedelsindustrin mer heterogen och består av många olika typer av företag från stora processindustrier till småskaliga producenter. Detta gör det svårare att samla branschen kring gemensamma frågor och skapa breda dialoger om utmaningar och utvecklingsbehov.

Det finns dock flera initiativ och nätverk som arbetar för att stärka samverkan även inom förädlingsledet, exempelvis Livsmedelsacceleratoren och Lokalproducerat i Väst. Dessa aktörer bidrar till att synliggöra gemensamma behov, sprida kunskap och skapa arenor för erfarenhetsutbyte.

En återkommande fråga i intervjuerna är behovet av resurser för utveckling, särskilt i den fas då nya produkter ska introduceras på marknaden. Många företag efterfrågar också tillgång till infrastruktur för småskalig testproduktion och pilotprojekt, vilket kan vara avgörande för att omsätta innovation till kommersiell framgång. Utmaningen handlar inte om brist på vilja till samverkan, utan snarare om att skapa rätt former och arenor för dialog och gemensam utveckling i en bransch som är både diversifierad och snabbt föränderlig.

Balansgången kring test- och demonstrationsmiljöer

Å ena sidan finns det stora fördelar med att samverka kring och utnyttja befintlig infrastruktur, även utanför regionen. Det kan handla om att dra nytta av redan etablerade testbäddar, laboratorier eller pilotanläggningar som håller hög kvalitet och har nationell eller internationell spets. Genom att undvika

onödig dubbling av resurser kan offentliga och privata medel användas mer effektivt, och företag får tillgång till ett bredare utbud av testmiljöer.

Å andra sidan finns det tydliga argument för att ha viss infrastruktur och testmiljöer lokalt i Västra Götaland. Geografisk närhet underlättar för små och medelstora företag att delta i utvecklingsprojekt, minskar trösklarna för innovation och stärker regionens attraktionskraft för investeringar och kompetens. Lokala testmiljöer kan också bidra till att profilera regionen nationellt och skapa en tydligare identitet inom utvalda områden.

Ur ett nationellt perspektiv är det viktigt att hitta en balans mellan samverkan och regional specialisering:

- Samverkan kring större, resurskrävande testmiljöer kan ge stordriftsfördelar och högre kvalitet.
- Regional specialisering kan motivera investeringar i viss infrastruktur på plats, särskilt om det finns unika kompetenser eller branschkluster i regionen.
- Det är viktigt att undvika onödig överlappning, men samtidigt säkerställa att företag och aktörer i Västra Götaland har god tillgång till relevanta test- och demonstrationsmiljöer.

En väl avvägd kombination av nationell samverkan och regional närvaro av testmiljöer stärker både innovationssystemet och regionens konkurrenskraft. Det kräver dock tydlig samordning, dialog mellan aktörer och en gemensam strategi för hur resurser och kompetens bäst nyttjas.

Projektfinansiering och strategisk styrning av innovation

En aspekt som lyfts i intervjuerna är att stor andel av innovationssystemets finansiering sker i projektform, ofta genom tidsbegränsade utlysningar från nationella eller regionala finansiärer. Det innebär att projektidéer ibland anpassas efter aktuella finansieringsmöjligheter och prioriteringar hos finansiärerna. Å ena sidan kan detta ses som ett effektivt styrmedel för att omsätta strategier i praktisk handling och styra utvecklingen mot politiskt prioriterade områden. Det kan också bidra till att samla aktörer kring gemensamma mål och skapa dynamik i innovationssystemet.

Å andra sidan finns det en risk att vissa frågeställningar eller långsiktiga behov får mindre uppmärksamhet, eftersom de inte alltid matchar aktuella utlysningar eller finansieringsvillkor. För mindre aktörer kan det också vara resurskrävande att kontinuerligt söka projektmedel och anpassa verksamheten efter föränderliga prioriteringar.

Det är därför viktigt att hitta en balans mellan strategisk styrning genom projektfinansiering och möjligheten för aktörer att arbeta långsiktigt med frågor som är viktiga för branschens utveckling, men som kanske inte alltid står högst på den politiska agendan.

Projektfinansiering är ett kraftfullt verktyg för att driva innovation och omsätta strategi i handling, men det kräver också medvetenhet om vilka frågor och aktörer som riskerar att hamna utanför när fokus styrs av tillfälliga utlysningar och trender.

Västra Götalands agenda för omställning till hållbara livsmedelssystem fungerar idag som det centrala styrdokumentet för regionens utveckling på livsmedelsområdet. Agendan, som tagits fram i samverkan mellan Västra Götalandsregionen och Länsstyrelsen, är vägledande för det regionala utvecklingsarbetet och utgör en viktig referens vid projektansökningar om regionala utvecklingsmedel. Flera intervjupersoner beskriver att agendan ger tydlig riktning och att många aktörer aktivt strävar efter att ligga i linje med dess prioriteringar: "Jag har en känsla av att vår region är väldigt styrd av strategi. Man ser till att man ligger i linje med det."

En annan respondent lyfter kopplingen till den nationella livsmedelsstrategin och menar att Västra Götalands agenda gärna får ha samma eller ännu högre ambitioner än den nationella nivån: "Vi har förutsättningar att ta lead i de här frågorna."

Intervjusvaren indikerar att styra utvecklingen med en tydlig agenda har flera fördelar det skapar samordning, ger långsiktighet och underlättar prioriteringar. Samtidigt finns en risk att vissa initiativ eller behov hamnar utanför fokus om de inte ryms inom agendans ramar. Därför är det viktigt att agendan är tillräckligt flexibel för att kunna fånga upp nya möjligheter och utmaningar, och att det finns utrymme för innovation även utanför de definierade strategiska områdena.

Flera av de viktiga innovationssystemaktörerna som gör avtryck i den västsvenska livsmedelssektorn är samtidigt verksamma på nationell och internationell nivå. Det kan handla om att de är en del av större nationella organisationer, såsom RISE (Research Institutes of Sweden) och Sveriges lantbruksuniversitet (SLU), eller att de samverkar regelbundet med svenska och internationella motparter inom forskning, utveckling och affärsutveckling.

Även aktörer som Agroväst, Livsmedelsacceleratoren och Lokalproducerat i Väst har nationella uppdrag och deltar i breda nätverk och projekt utanför regionen. Därmed har dessa aktörer en rad olika omständigheter, intressen och strategiska mål att förhålla sig till i sin verksamhet – de har inte uteslutande ett västsvenskt fokus.

Denna bredd innebär både möjligheter och utmaningar. Å ena sidan kan nationella och internationella samarbeten bidra med nya perspektiv, resurser och nätverk som stärker innovationskraften i Västra Götaland. Å andra sidan kan det ibland vara en utmaning att samordna regionala prioriteringar med bredare strategiska mål, och att säkerställa att regionala behov får tillräcklig uppmärksamhet.

Innovationssystemets aktörer verkar i ett komplext landskap där regional, nationell och internationell utveckling samspekar. För att maximera nyttan för Västra Götaland är det viktigt att regionen både drar nytta av dessa breda samarbeten och samtidigt tydligt lyfter fram och prioriterar de frågor som är särskilt viktiga för den västsvenska livsmedelssektorn.

Sammantaget visar analysen att Västra Götaland har en stark och välutvecklad forsknings- och innovationsmiljö, med tydliga styrkeområden inom hållbarhet, digitalisering och primärproduktion. Samverkan mellan akademi, näringsliv och offentlig sektor är en av regionens främsta tillgångar, liksom förmågan att attrahera nationell och internationell finansiering. Samtidigt framträder flera utmaningar som riskerar att hämma utvecklingskraften och förmågan att omsätta forskning i praktisk nytta för hela livsmedelssystemet.

Centrala utmaningar:

- **Fragmentering och behov av ökad samordning:** Trots många starka miljöer och nätverk finns risk att insatser och resurser sprids ut, vilket försvårar långsiktig koordinering och gemensamma satsningar.
- **Brist på långsiktig finansiering:** Projektfinansiering är ofta kortsiktig och styrd av tillfälliga utlysningar, vilket försvårar uppbyggnad av stabil infrastruktur för testbäddar och pilotprojekt. Det behövs modeller för mer uthållig finansiering, gärna i samverkan med nationella och EU-program.
- **Kompetensbrist inom digitalisering och hållbar affärsutveckling:** Flera aktörer lyfter behovet av nya kompetenser för att möta framtidens krav, särskilt inom digitalisering, hållbarhetsdriven innovation och affärsutveckling. Mentorsprogram och riktade kompetensinsatser kan vara en väg framåt.
- **Svårigheter för små och medelstora företag:** Innovationssystemet upplevs ibland som svårtillgängligt för mindre aktörer, vilket kan begränsa spridningen av nya lösningar i hela kedjan. Det behövs insatser för att sänka trösklarna och göra systemet mer inkluderande.

Möjligheter att bygga vidare på regionens styrkor:

- Stärka samverkan och koordinering mellan innovationskluster, akademi och näringsliv, exempelvis genom gemensamma plattformar och projekt.

- Säkra långsiktig finansiering för testbäddar och pilotprojekt, gärna i samverkan med nationella och EU-program.
- Utveckla mentorsprogram och kompetensinsatser för unga och nya aktörer, samt för små och medelstora företag.
- Använda offentlig sektor som testbädd och förebild för hållbara lösningar, till exempel genom att öppna upp storkök och måltidsverksamheter för innovation.
- Attrahera investeringar och internationella samarbeten inom hållbara livsmedelssystem, och dra nytta av regionens starka position i nationella och internationella nätverk.

För att regionen ska kunna ta en ledande roll krävs:

- Ökad samordning och gemensam agenda för hela sektorn.
- Långsiktiga satsningar på infrastruktur och kompetens.
- Ett innovationssystem som är tillgängligt och inkluderande för både stora och små aktörer.
- Offentlig sektor kan spela en nyckelroll som testbädd och möjliggörare för nya lösningar, men det kräver också att samverkan och finansiering är uthållig och strategisk.

4.6 STRATEGISK JÄMFÖRELSE: REGIONAL STRATEGI, NATIONELL STRATEGI 2.0 OCH EU:S POLICY

Västra Götalands agenda – mål och prioriteringar

Västra Götalands agenda för omställning till hållbara livsmedelssystem utgör den gemensamma plattformen för regionens arbete. Agendan betonar en systemisk syn på livsmedelsförsörjningen, där robusthet, hållbarhet och konkurrenskraft ska uppnås genom samverkan mellan primärproduktion, industri, logistik och konsumtion. Tre prioriterade områden lyfts fram:

- Hållbara konsumtionsmönster
- Hållbara produktionssystem
- Effektivt innovationsfrämjande

Agendan betonar vikten av uppföljning, regional samverkan och att offentlig sektor ska vara en drivkraft för hållbar utveckling.

Nationella livsmedelsstrategin 2.0 – nya och tidigare fokusområden

Den nationella livsmedelsstrategin 2.0, beslutad 2025, innebär en tydlig förskjutning av fokus jämfört med tidigare versioner. Regeringen kraftsamlar nu kring tre nya fokusområden:

- Ökad robusthet och beredskap i hela livsmedelskedjan, med särskild betoning på lagerhållning, försörjningsförmåga och krisberedskap.
- Exportfrämjande samt svensk kvalitet och gastronomi, med målet att stärka den internationella profilen och öka exportandelen, särskilt för nischade och högkvalitativa produkter.
- Hållbarhet och klimat är fortsatt viktiga ramar, men har fått en mer underordnad roll jämfört med robusthet och export.

Samtidigt slår strategin fast att de tidigare strategiska områdena fortfarande gäller, även om de fått en mindre framträdande plats:

- Regler och villkor
- Konsument och marknad
- Kunskap och innovation

Strategin betonar också vikten av mätbara mål, indikatorer och regional kraftsamling, samt att genomförandet ska ske i nära dialog med näringsliv, myndigheter och regionala aktörer.

EU:s policy och lagstiftning – "Från jord till bord" och CAP

På europeisk nivå är EU:s "Från jord till bord"-strategi och den gemensamma jordbrukspolitiken (CAP) centrala ramverk. Dessa ställer krav på:

- Minskad användning av bekämpningsmedel och antibiotika
- Ökad ekologisk produktion
- Förbättrad djurvälstånd och spårbarhet
- Stärkt konsumentinformation och hållbar konsumtion
- Ökad cirkularitet och minskad klimatpåverkan i hela kedjan

EU:s policy innebär att hållbarhet, klimat och cirkularitet fortsatt är centrala frågor, även om den nationella strategin har förskjutit fokus mot robusthet och export.

Jämförelse och analys: Likheter, skillnader och målkonflikter

Nedan jämför vi de strategiska dokument som styr utvecklingen på olika nivåer, EU:s policyer, den nationella livsmedelsstrategin 2.0 och Västra Götalands regionala agenda för omställning till hållbara livsmedelssystem. Syftet är att identifiera gemensamma utgångspunkter, tydliga skillnader och potentiella målkonflikter mellan nivåerna. Analysen ger underlag för att förstå hur regionala prioriteringar kan harmoniera med, eller skilja sig från, nationella och europeiska mål, samt vilka implikationer detta har för Västra Götalands fortsatta arbete.

Likheter:

- Alla tre nivåer, EU:s policy, den nationella livsmedelsstrategin 2.0 och Västra Götalands regionala agenda, betonar behovet av ökad robusthet och försörjningsförmåga i livsmedelssystemet.
- Samverkan och innovation lyfts fram som avgörande för utvecklingen.
- Offentlig sektor ses som en strategisk aktör för att driva hållbar konsumtion och skapa testmiljöer för nya lösningar.

Skillnader och målkonflikter:

- **Hållbarhet och klimat:** EU:s policy och den regionala agendan har fortsatt starkt fokus på hållbarhet, ekologisk produktion och cirkularitet, medan den nationella strategin 2.0 har tonat ner dessa frågor till förmån för robusthet och export.
- **Ekologisk produktion:** EU ställer krav på ökad ekologisk produktion, men både nationella och regionala data visar på minskande ekologisk areal och utmaningar för små producenter att bära omställningskostnader.
- **Export och lokal förankring:** Den nationella strategin betonar export och svensk kvalitet medan den regionala agendan även lyfter lokal förankring, småskalighet och offentlig sektors roll.
- **Regional styrbarhet:** Flera styrmedel och mål ligger utanför direkt regional kontroll, särskilt vad gäller importberoende, logistik och handelsflöden. Detta skapar en målkonflikt mellan ambitionen att öka robusthet och den faktiska möjligheten att påverka dessa faktorer regionalt.

Implikationer för Västra Götalands fortsatta arbete

- **Balans mellan mål:** Regionen behöver balansera nationella krav på robusthet, export och beredskap med EU:s och den egna agendans fokus på hållbarhet, cirkularitet och lokal utveckling.

- **Uppföljning och transparens:** Utvecklingen av uppföljningssystem bör ta höjd för både nationella och europeiska mål och synliggöra målkonflikter och synergier, även om agendan inte uttryckligen kräver indikatorbaserad uppföljning.
- **Regional profilering:** Västra Götaland har möjlighet att profilera sig som ledande inom hållbar produktion, innovation och gastronomi – men behöver samtidigt hantera beroendet av importerade insatsvaror och sårbarheter i logistik och kompetensförsörjning.
- **Samverkan och påverkan:** För att lyckas krävs fortsatt samverkan mellan offentlig sektor, näringsliv, forskning och civilsamhälle – samt ett aktivt påverkansarbete mot nationell nivå för att säkerställa att regionala behov och styrkor får genomslag i styrmedel och policy.

Sammanfattning:

Västra Götaland står inför både möjligheter och utmaningar i mötet mellan regionala, nationella och europeiska mål. För att regionen ska kunna ta en ledande roll i omställningen till ett hållbart, robust och konkurrenskraftigt livsmedelssystem krävs strategier och insatser som är flexibla, transparenta och förankrade i både regionala styrkor och övergripande policy.

5. FÖRSLAG TILL INSATSER OCH REKOMMENDATIONER

Detta kapitel presenterar övergripande rekommendationer och konkreta åtgärdsförslag för att stärka Västra Götalands livsmedelssystem utifrån de utmaningar och möjligheter som identifierats i nulägesanalysen. Förslagen är uppdelade i kort, medellång och lång sikt och kopplas till de prioriterade områdena i den regionala agendan samt till nationella och europeiska mål.

Rekommendationerna i detta kapitel riktar sig i första hand till Västra Götalandsregionen (VGR) och Länsstyrelsen i Västra Götaland (LST), som har ett övergripande och samordnande ansvar för utvecklingen av livsmedelssystemet i länet. Flera av förslagen kan samtidigt vara relevanta även för andra aktörer – såsom kommuner, branschföreträdare, företag, forsknings- och innovationsmiljöer samt civilsamhället – och bör ses som en grund för bred samverkan och gemensamt agerande.

5.1 ÖVERGRIPANDE REKOMMENDATIONER

- **Stärk robusthet och beredskap genom att tydliggöra ansvar och roller:** Västra Götalandsregionen kan ta en samordnande och pådrivande roll i att vidareutveckla regional beredskapsplanering och skapa strukturer som stärker livsmedelssystemets robusthet. Det inkluderar att samla relevanta aktörer, genomföra scenarier för störningar i globala flöden och initiera arbete kring regionala beredskapslager och alternativa distributionslösningar. Länsstyrelsen ansvarar för övergripande krisberedskap och myndighetsstyrning, medan kommunerna har ansvar för lokal beredskap, upphandling och nödvändiga anpassningar inom exempelvis måltidsverksamhet. Näringslivsaktörer såsom primärproducenter, förädlingsindustri, grossister och logistikföretag har en nyckelroll i att upprätthålla drift, lagerhållning och alternativa leveransvägar. Detta arbete kräver samtidigt nära samverkan med statliga aktörer, särskilt Trafikverket, som ansvarar för den infrastruktur och de trafikflöden som är avgörande för att alternativa rutter faktiskt ska fungera vid störningar. Genom att tydliggöra denna ansvarsfördelning kan regionen och dess partners stärka systemets motståndskraft vid störningar i globala och nationella flöden.
- **Främja hållbar produktion och konsumtion genom att bygga vidare på det arbete som redan bedrivs av regionen och kommunerna:** Regionens och kommunernas måltidsverksamheter arbetar redan aktivt med att öka andelen växtbaserade och ekologiska livsmedel och minska klimatpåverkan. Nästa steg är att konkretisera hur dessa ambitioner omsätts i inköp, menyer och kravställning. Västra Götalandsregionen kan tydliggöra vilka hållbarhetsmål som ska prioriteras och säkerställa att de integreras i regionala upphandlings- och måltidsstrategier. Kommunerna har en central roll i att genomföra förändringar i praktiken, till exempel genom att successivt öka andelen hållbara produkter i sina inköp, anpassa portionsplanering och kostpolicy samt samverka kring volymer och leverantörsdialoger. Producenter och livsmedelsindustri behöver samtidigt utveckla och anpassa utbud, volymer och leveransformat för att möta den ökade efterfrågan från offentlig sektor. Genom att fördela ansvar på detta sätt kan hållbarhetsarbetet skalas upp i hela regionen och ge ett bredare genomslag i värdekedjan.
- **Utveckla kompetensförsörjningen genom att skapa tydliga utbildningsvägar och konkreta möjligheter till praktik och arbetslivsanknytning i hela kedjan:** Västra Götalandsregionen kan stärka utbildningsplaneringen genom att samordna behovsanalyser och föra en strukturerad dialog med utbildningsanordnare om vilka kompetenser som efterfrågas inom primärproduktion, förädling, logistik och offentlig måltidsverksamhet. Kommunerna och de regionala utbildningsaktörerna kan bidra genom att utveckla attraktiva yrkesutbildningar, erbjuda praktikplatser i samarbete med arbetsgivare och skapa mentorsprogram som underlättar etablering och karriärvägar. Näringslivsaktörer, från lantbrukare och livsmedelsindustri till handel och distribution, behöver

samtidigt öppna upp för praktik, handledning och traineeupplägg för att säkerställa återväxt och långsiktig kompetens i sektorn. Genom att samla ansvariga aktörer kring ett gemensamt åtagande kan regionen stärka kompetensförsörjningen på ett sätt som ger effekt i hela livsmedelssystemet.

- **Stärk innovationssystemet genom att tydliggöra roller och utveckla långsiktiga förutsättningar för testbäddar och pilotprojekt:** Västra Götalandsregionen kan bidra genom att synliggöra regionala behov, samla aktörer och skapa en gemensam inriktning för utvecklingen av innovationsmiljöer inom livsmedelssystemet. Regionen kan även stödja testbäddarnas strategiska utveckling genom att underlätta kontakter mellan testbäddsägare, kommuner, producenter och akademi, samt säkerställa att innovationsfrågorna integreras i regionala strategier. Testbäddsägare och forskningsmiljöer ansvarar för att utveckla hållbara affärsmodeller, stärka sin relevans för näringslivet och erbjuda tjänster som efterfrågas av företag i olika delar av värdekedjan. Näringslivsaktörer har en viktig roll i att nyttja testbäddarna för att utveckla nya produkter, processer och affärsmodeller, och bidra med de behov som ska styra testbäddarnas inriktning. Exempel på sådana testbäddar i ett regionalt sammanhang är miljöer för precisionsodling och digital primärproduktion, där tekniker och odlingsmetoder testas i verkliga fältförhållanden, samt testbäddar för hållbara livsmedelsprocesser där företag kan prova nya växtbaserade produkter, förpackningslösningar eller cirkulära flöden innan de skalas upp industriellt. Genom denna ansvarsfördelning kan innovationssystemets aktörer stärka sin långsiktiga kapacitet och bidra till en mer konkurrenskraftig och hållbar livsmedelssektor i regionen.

5.2 KONKRETA ÅTGÄRDSFÖRSLAG

Kort sikt (1–2 år)

- **Etablera ett regionalt beredskapsforum för livsmedelssystemet:** Västra Götalandsregionen kan ta initiativ till ett permanent forum där regionen, Länsstyrelsen, kommuner, primärproducenter, förädlingsindustri, handel och logistikaktörer samlas för att arbeta gemensamt med beredskapsfrågor. Forumet kan arbeta med gemensamma scenarier, identifiera kritiska beroenden, koordinera lager- och distributionsinsatser och utveckla rutiner för snabb mobilisering vid störningar. Trafikverket bör ingå i forumets arbete för att säkerställa att alternativa transportvägar och infrastrukturfrågor beaktas. Genom att skapa en återkommande och strukturerad samverkansarena stärks den operativa förmågan i hela kedjan bortom projektform och tillfälliga konstellationer.
- **Ta fram en gemensam modell för kommunernas hållbara måltidsomställning:** Västra Götalandsregionen kan samla kommunerna för att utveckla en regional modell som stödjer arbetet med hållbara måltider, med fokus på klimatpåverkan, cirkularitet och ökad andel växtbaserade och ekologiska produkter. Modellen kan innehålla rekommenderade upphandlingskrav, menyförslag, portionsoptimering, volymsamverkan och gemensamma riktlinjer för dialog med leverantörer. Kommunerna ansvarar för att använda modellen i sina måltidsverksamheter och anpassa den efter lokala förutsättningar. Producenter och grossister kan samtidigt bidra genom att anpassa sitt sortiment och sina leveranser efter de samordnade behoven. På så vis omvandlas redan pågående måltidsarbete till en mer samlad och skalbar regional kraft.
- **Inrätta ett regionalt matchningsnav för kompetensförsörjning:** Västra Götalandsregionen kan initiera ett nav som samlar kompetensbehov i livsmedelssystemets olika delar och fungerar som en länk mellan utbildningsanordnare och arbetsgivare. Navet kan samordna praktikplatser, lärlingsprogram, traineeupplägg och mentorsinsatser, samt ge vägledning om vilka utbildningar som bäst matchar näringslivets behov. Kommunerna och de regionala utbildningsaktörerna ansvarar för att utveckla och erbjuda relevanta utbildningsvägar, medan företag inom primärproduktion, förädling, logistik och handel behöver öppna upp för att ta emot praktikanter och nya medarbetare. Genom att

skapa ett tydligt och sammanhållet system för arbetslivsanknytning stärks återväxt och attraktivitet i sektorn.

- **Genomför en strategisk genomlysning av testbäddar och innovationsmiljöer för att stärka deras relevans och användning:** Västra Götalandsregionen kan fokusera på att stärka testbäddarnas nytta genom att definiera vilka kompetenser och utvecklingsområden som är mest kritiska för livsmedelssystemet de kommande åren, och säkerställa att befintliga testbäddar arbetar mot dessa behov. Detta innebär att regionen, tillsammans med testbäddsägare och forskningsmiljöer, identifierar vilka tjänster och processer som behöver utvecklas för att fler företag ska kunna dra nytta av miljöerna i produkt- och processutveckling. Testbäddsägare ansvarar samtidigt för att vidareutveckla sina affärsmodeller och stärka sin relevans för näringslivet, medan företag i kedjan bör bidra med tydliga utvecklingsbehov och aktivt nyttja testmiljöerna.

Medellång sikt (3–5 år)

- **Etablera en långsiktig regional struktur för kompetensförsörjning i livsmedelssystemet:** Västra Götalandsregionen kan vidareutveckla arbetet med kompetensförsörjning genom att skapa en bestående struktur där region, kommuner, utbildningsanordnare och branschföreträdare tillsammans följer upp utbildningsutbud, praktikplatser, behovsprognoser och matchning. Denna struktur bör inkludera återkommande dialoger om kapacitetsbehov inom primärproduktion, förädling, logistik och måltidsverksamhet samt gemensamma planer för att möta dessa behov på 3–5 års sikt. Näringslivet har ansvar för att bidra med prognoser och öppna upp för framtida arbetslivsanknytning, medan utbildningsaktörer ansvarar för att anpassa utbildningar efter kompetensbehoven i kedjan.
- **Utveckla regionala principer för upphandling som kan användas av kommuner och offentliga måltidsaktörer:** Västra Götalandsregionen kan, tillsammans med kommuner och upphandlingsorganisationer, ta fram gemensamma principer eller vägledningar för hur offentlig upphandling kan stödja hållbar produktion, cirkularitet och ett ökat utbud av regionala livsmedelsprodukter. Det handlar inte om en ny strategi, utan om att utveckla praktiskt användbara riktlinjer och kravformuleringar som kommunerna frivilligt kan tillämpa. Kommunerna ansvarar för implementering i sina upphandlingar, medan producenter och grossister behöver anpassa sortiment och leveranskapacitet för att möta efterfrågan. Principerna kan fungera som ett gemensamt ramverk som successivt höjer ambitionsnivån i hela regionen.
- **Stärka testbäddars och innovationsmiljöers användning genom gemensam inriktning och behovsdrivna tjänster:** Västra Götalandsregionen kan bidra till att skapa en gemensam inriktning för testbäddar som är relevanta för livsmedelssystemets långsiktiga utveckling – exempelvis precisionsodling, cirkulära flöden eller utveckling av nya växtbaserade produkter. Inriktningen bör bygga på näringslivets utvecklingsbehov och tydliggöra vilka tjänster testbäddarna behöver erbjuda för att vara attraktiva. Testbäddsägare ansvarar för att vidareutveckla sina affärsmodeller och tjänsteerbjudanden, medan företag bidrar genom att nyttja testmiljöerna och beskriva vilka utvecklingsbehov som är mest prioriterade. Detta skapar förutsättningar för långsiktigt stabila och nyttiga innovationsmiljöer, utan att regionen behöver stå för finansiering av specifika testbäddar.
- **Utveckla en samlad regional struktur för innovationskluster och branscharenor:** Västra Götalandsregionen kan samla innovationsmiljöer, klusterinitiativ och branschplattformar i en gemensam struktur som tydliggör roller, målgrupper och prioriterade utvecklingsområden. Syftet är att minska fragmentering, stärka koordinering och skapa bättre förutsättningar för företag att hitta rätt stöd i utvecklingskedjan. Innovationsmiljöer och klusterorganisationer ansvarar för att utveckla specialisering och tjänster som möter behoven inom primärproduktion, förädling, logistik och måltidssektorn. Näringslivets aktörer bör aktivt delta i prioriteringar, piloter och affärsutvecklande aktiviteter. En samlad struktur stärker regionens innovationsförmåga och gör stödsystemet mer överskådligt och effektivt för företag.

Lång sikt (5+ år)

- **Vidareutveckla regionala samverkansmiljöer för hållbar produktion och export:** Västra Götalandsregionen kan ta en samordnande roll genom att stärka befintliga nätverk mellan företag, forskning och offentlig sektor. Syftet är att öka samarbetet och driva gemensamma satsningar som stärker exportmöjligheter och hållbarhetsarbete i hela livsmedelskedjan, utan att regionen själv behöver ”drifta” varje initiativ.
- **Påskynda omställningen till cirkulära, fossilfria livsmedelssystem:** Sätt upp tydliga och mätbara mål för minskad klimatpåverkan och resurshushållning i livsmedelskedjan och se till att Västra Götaland uppnår dem i linje med eller före nationella ambitioner. Genom att regionen och kommunerna går före med fossilfria lösningar, cirkulära flöden och höga hållbarhetskrav blir Västra Götaland en föregångare – inte bara i strategi utan i faktisk utveckling.
- **Öka regionens internationella synlighet och samarbete:** Delta aktivt i europeiska nätverk, EU-projekt och globala partnerskap inom hållbar livsmedelsproduktion, forskning och innovation. Genom att initiera samarbeten med ledande livsmedelsregioner och sprida Västra Götalands goda exempel (t.ex. via EU-plattformar) kan VGR och Länsstyrelsen både lära av andra och profilera regionen internationellt. Det handlar om att knyta kontakter bortom Sverige för att främja kunskapsutbyte, investeringar och innovation.
- **Utvärdera och justera insatser utifrån uppföljningssystemets resultat:** Använd det framtagna uppföljningssystemet med indikatorer (se avsnitt 5.4) för att regelbundet följa upp hur åtgärderna faller ut. Baserat på dessa data bör VGR och Länsstyrelsen ompröva och revidera strategier och insatser vid behov – exempelvis om en satsning inte ger önskad effekt eller om nya möjligheter identifieras. På så vis blir strategiarbetet adaptivt och faktaunderbyggt, i stället för att regionen tar ansvar för områden utanför dess rådgivning.

5.3 POLICYFRÅGOR OCH BEHOV AV FORTSATT UTVECKLING

- **Stärk det regionala handlingsutrymmet genom en samlad nationell påverkansroll:** Västra Götalandsregionen kan, tillsammans med Länsstyrelsen, ta en mer aktiv roll i nationella dialoger för att tydliggöra vilka förutsättningar som krävs för att regional nivå ska kunna ta ansvar i frågor om beredskap, upphandling och kompetensförsörjning. Det innebär att gemensamt lyfta behov av mer flexibla regelverk, tydligare mandat och långsiktiga nationella beslut som möjliggör regional anpassning. Kommunerna bidrar med erfarenheter från den praktiska verksamheten, exempelvis inom lokal krisberedskap, måltidsorganisation och upphandling, och ger därmed substans åt det gemensamma regionala perspektivet. Genom att samla dessa aktörer kan Västra Götaland agera med en tydlig röst gentemot regering, myndigheter och SKR, vilket stärker regionens möjligheter att påverka utformningen av nationella riktlinjer som direkt påverkar livsmedelssystemet.
- **Verka för att statliga och EU-styrmedel anpassas till länets skilda geografiska och strukturella förutsättningar:** Västra Götalandsregionen och Länsstyrelsen kan tillsammans synliggöra hur olika styrmedel, från jordbruksstöd och klimatomställningsprogram till beredskapsinsatser, bättre kan utformas utifrån länets blandning av kust- och inlandskommuner, olika produktionsinriktningar och varierande logistiska förutsättningar. Genom att systematiskt återkoppla regionala analyser, konkreta fall och behov till nationella myndigheter och EU-program kan styrmedlen bli mer träffsäkra och flexibla. Kommunerna och näringslivet bidrar med lokal och sektorsspecifik kunskap som gör det möjligt att identifiera vilka delar av dagens regelverk som fungerar och vilka som begränsar utvecklingen. På så sätt kan regionen stärka sin roll som kunskapsbärare i nationella och europeiska processer, vilket ökar sannolikheten för att centrala program och stöd utformas så att de faktiskt kan användas effektivt i Västra Götaland.
- **Bredda och fördjupa samarbetet mellan offentlig sektor, näringsliv och civilsamhälle för att stärka både beredskap och innovation:** Ett mer integrerat arbetssätt mellan region, kommuner,

näringslivsaktörer och civilsamhälle kan både stärka förmågan att hantera störningar i försörjningskedjor och skapa bättre förutsättningar för innovation i livsmedelssystemet. Västra Götalandsregionen kan ta en samordnande roll i att vidareutveckla befintliga samverkansstrukturer såsom krisberedskapsråd, innovationsplattformar och branschdialoger och säkerställa att fler aktörer involveras, från primärproducenter och livsmedelsindustri till frivilligorganisationer och forskningsmiljöer. Kommunerna ansvarar för att omsätta planeringen lokalt, exempelvis genom måltidsverksamhet, beredskapslager och praktiska testmiljöer. Näringslivets aktörer bidrar med driftkompetens, produktionskapacitet och kunskap om marknadens behov, medan civilsamhället kan stärka uthålligheten vid kriser. Genom att tydliggöra dessa roller kan samarbetet utvecklas från projektbaserade insatser till en mer långsiktig struktur som stärker både robusthet och innovationsförmåga i länet.

- **Säkerställ långsiktig och samordnad finansiering för strategiska satsningar och innovationsmiljöer:** För att testbäddar, klusterinitiativ och andra strategiska miljöer ska kunna utvecklas över tid krävs stabil finansiering och ett gemensamt åtagande från region, stat och näringsliv. Västra Götalandsregionen kan skapa långsiktiga ramar genom att integrera centrala livsmedelssatsningar i fleråriga budgetprocesser och regionala utvecklingsstrategier. Länsstyrelsen kan bidra genom att synka statliga och EU-finansierade program med de regionala prioriteringarna, vilket minskar beroendet av kortsiktiga projektutlysningar. Kommuner kan medfinansiera lokala initiativ och skapa värdefulla testmiljöer, medan företag och akademi kan involveras tidigt för att medverka i affärsmodeller, infrastruktur och gemensam kunskapsutveckling. Genom att samordna resurser från flera nivåer skapas stabilitet över tid, vilket är en förutsättning för att centrala innovationsmiljöer ska kunna bidra till omställning och konkurrenskraft i hela livsmedelssystemet.

5.4 FÖRSLAG TILL UPPFÖLJNINGSSYSTEM

Ett robust uppföljningssystem är centralt för att Västra Götalandsregionen och Länsstyrelsen ska kunna följa utvecklingen i livsmedelssystemet, identifiera flaskhalsar och bedöma effekterna av politiska och strategiska insatser. Det föreslagna systemet utgår från den systemlogik och de fyra huvudfrågor som strukturerar nulägesanalysen: struktur och konkurrenskraft, kompetensförsörjning, resiliens och beredskap, samt konsumtion och offentlig efterfrågan.

Uppföljningssystemet är utformat för att vara:

- **praktiskt användbart** – indikatorerna finns i hög grad i etablerad statistik,
- **analytiskt relevant** – varje indikator belyser en kritisk del av systemets funktion,
- **transparent och repeterbart** – datakällor, definitioner och begränsningar redovisas,
- **anpassningsbart** – systemet kan utvecklas över tid när ny statistik eller nya behov uppstår.

Ett uppföljningssystem för livsmedelssystemet behöver balansera två grundläggande utmaningar. Den första är att livsmedelssystemet är komplext och påverkas av en rad faktorer som ligger utanför den regionala nivån och mandatet, exempelvis globala marknadspriser, nationella stödformer, EU-regelverk och konsumenternas betalningsförmåga.

Den andra utmaningen är att många av de insatser som Västra Götalandsregionen och Länsstyrelsen gör är systeminriktade, det vill säga de skapar förutsättningar för utveckling snarare än att direkt påverka de volymer som senare syns i statistiken. Effekterna av insatser som rådgivning, innovationsstöd, kompetenssatsningar eller offentlig upphandling uppträder ofta först på längre sikt och kan vara svåra att isolera från andra förändringsfaktorer.

Mot denna bakgrund behöver uppföljningsmodellen utformas så att den ger en tillförlitlig, tillgänglig och långsiktigt användbar bild av utvecklingen i länets livsmedelssystem. Det innebär att indikatorerna ska ha

tydlig koppling till den regionala livsmedelsstrategins mål och insatsområden, samt bygga på statistik som kan följas upp kontinuerligt över tid utan omfattande manuellt arbete.

I första hand utgår modellen därför från registerbaserad och offentligt tillgänglig statistik, som ger stabilitet, transparens och möjligheter till jämförelse mellan år och mellan län. Samtidigt har vi valt att inkludera några indikatorer som i nuläget kräver mer avancerad bearbetning eller ny datainsamling, exempelvis inom områden som beredskap, logistik eller den offentliga måltidssektorn. Dessa områden saknar ännu nationellt enhetlig statistik men är strategiskt viktiga för att bedöma systemets robusthet och utvecklingskraft.

Strukturen för det föreslagna indikatorsystemet speglar de fyra huvudsektorerna i nulägesanalysen: primärproduktion, livsmedelsindustri, handel och distribution samt konsumtion och offentlig efterfrågan. Varje sektor har sina egna drivkrafter, sårbarheter och utvecklingsmöjligheter, och indikatorerna är valda för att belysa just dessa.

I primärproduktionen handlar det bland annat om en bransch som är avgörande för regionens försörjningsförmåga men som samtidigt präglas av ekonomiskt utmanande villkor, importberoende av insatsvaror och en tydlig generationsproblematik. I livsmedelsindustrin är det snarare konkurrenskraft, investeringskraft och arbetskraftsförsörjning som står i centrum, medan handel och logistiksektorn rymmer frågor om effektivitet, sårbarhet och regional infrastruktur. Den offentliga konsumtionen utgör i sin tur en betydande marknad och ett verktyg för att styra mot ökad hållbarhet men saknar på flera områden etablerad statistik som möjliggör systematisk uppföljning.

Indikatorerna är uppdelade i två kategorier:

1. **Indikatorer som kan tas fram med befintlig statistik** (t.ex. SCB, Jordbruksverket, Livsmedelsverket, Tillväxtverket).
2. **Indikatorer som kräver utvecklingsarbete**, exempelvis inom beredskap, logistik eller offentlig konsumtion.

Indikatorerna fyller olika roller och kompletterar därför varandra. Vissa fångar strukturella förhållanden – som antal företag, sysselsättning eller produktionsvärden – och fungerar därmed som stabila mått på långsiktiga förändringar. Andra är mer situationskänsliga och tydligare kopplade till aktuella trender, exempelvis lönsamhetsmått, exportutveckling eller förändringar i förädlingsvärden inom livsmedelsindustrin. Ytterligare andra belyser sårbarheter och beroenden, till exempel importberoende av insatsvaror eller flaskhalsar i logistiken, aspekter som inte alltid syns i traditionell produktionsstatistik men som har stor betydelse för regionens förmåga att hantera störningar. Sammantaget bidrar detta till en mer heltäckande bild av systemets funktion och motståndskraft.

Det finns samtidigt begränsningar att vara medveten om. Många indikatorer speglar utvecklingen på sektorsnivå men fångar inte alltid geografiska skillnader eller variationer mellan olika produktionsgrenar. Andra indikatorer är beroende av statistik som uppdateras relativt sällan, vilket innebär att kortsiktiga svängningar kan förbises. Indikatorer som kräver särskilda datauttag eller metodutveckling kan dessutom i ett initialt skede ha lägre precision, särskilt inom områden som försörjningsberedskap och offentlig konsumtion. Det är därför viktigt att uppföljningsmodellen ses som en levande struktur, där indikatorer successivt kan förbättras och kompletteras när ny statistik eller bättre metoder blir tillgängliga.

I sin helhet utgör indikatorerna ett **förslag** till ett uppföljningssystem som är genomförbart med dagens data men tillräckligt öppet för att utvecklas över tid. De är formulerade så att varje indikator belyser en tydlig och avgränsad aspekt av systemet, utan överlappningar, och så att det samlade paketet stödjer både den regionala livsmedelsstrategin och de mål som följer av nationella och europeiska styrdokument, såsom Livsmedelsstrategi 2.0 och EU:s "Från jord till bord"-strategi. Systemet bör därmed ses som en preliminär struktur, ett stöd för att förstå hur livsmedelssystemet förändras, vilka utmaningar som kvarstår och vilka utvecklingsmöjligheter som kan stärkas genom regionala insatser

Förslag på indikatorer för uppföljning av livsmedelssektorn i Västra Götaland

Tabell 10. Primärproduktion – Struktur och ekonomi

Indikator	Syfte	Geografisk nivå	Datakällor	Data-tillgänglighet	Kommentar
Antal jordbruksföretag efter storlek (hektar)	Visa struktur- och kapacitetsprofilen i primärproduktionen genom att följa hur brukningsarealen koncentreras till olika storleksklasser. Indikatorn fångar skalförutsättningar för investeringar, teknikupptag och produktionsomställning samt potentiella effekter på konkurrenskraft och sårbarhet.	Län	Jordbruksverkets statistikdatabas	●	
Länets andel av Sveriges jordbruksmark i bruk	Sätta länets produktionsbas i relation till riket och följa strukturella skiften i brukad areal som påverkar försörjningskapacitet.	Län	Jordbruksverkets statistikdatabas	●	
Länets andel av Sveriges spannmålsskörd (efter grödslag)	Visa länets specialisering och bidrag till nationell försörjning per gröda; stödjer prioriteringar i forskning, rådgivning och infrastruktur.	Län	Jordbruksverkets statistikdatabas	●	
Länets andel av Sveriges animalieproduktion (Mjölk, kött, ägg)	Följa länets roll i animalieledet och förändringar som påverkar foderbehov, klimatpåverkan och beredskap.	Län	Jordbruksverkets statistikdatabas	●	JV:s statistik över antal djur efter kategori. Nationella schabloner för att räkna fram produktionsvolymer
Länets andel av Sveriges specialgrödor (baljväxter, etc.)	Mäta utvecklingen av proteingrödor och andra specialiteter med betydelse för självförsörjning, växtföljd och klimatomställning	Län	Jordbruksverkets statistikdatabas	●	JV:s statistik över antal grödor efter kategori. Nationella schabloner för att räkna fram produktionsvolymer. I vissa fall kan data vara prickat (..)
Länets andel av Sveriges trädgårdsprodukter (frukt och bär olika kategorier)	Följa diversifiering och värdekedjepotential i trädgårdsodling; indikator på säsongsarbetskraftsbehov och logistikkrav	Län	Jordbruksverkets statistikdatabas	●	JV:s statistik över antal grödor efter kategori. Nationella schabloner för att räkna fram produktionsvolymer. I vissa fall kan data vara prickat (..)
Nystartade företag	Spegla dynamik och entreprenörskap i sektorn; tidig indikator på förnyelse, investeringsvilja och innovationsförmåga.	Län	Tillväxtanalys	●	TVA tillhandahåller data vid förfrågan

Antal konkurser	Följa finansiell stress och risknivå i sektorn; kompletterar lönsamhets- och produktivetsmått med faktisk utslagningstakt	Län	Tillväxtanalys		TVA tillhandahåller data vid förfrågan
Antal fiskebåtar	Ge en enkel kapacitetsindikator för regionens marina primärproduktion och dess betydelse i livsmedelssystemet.	Län	Havs- och vattenmyndighetens statistikdatabas		
Lönsamhet (rörelsemarginal)	Följa ekonomisk bärkraft i primärledet; används med metodkommentar som varnar för osäkerheter i regional EAA/FEK.	Län	JV, EAA och SCB, Företagens ekonomi		JV tillhandahåller data vid förfrågan. Går att köpa specialbeställd statistik från SCB. Stora skillnader i statistiken från EAA respektive FEK
Arbetsproduktivitet (Förädlingsvärde/sysselsatt)	Mäta effektivitet i resursanvändning och konkurrenskraft; kompletterar lönsamhetsmått och stödjer tolkning av investeringsbehov.	Län	JV, EAA och SCB, Företagens ekonomi		JV tillhandahåller data vid förfrågan. Går att köpa specialbeställd statistik från SCB. Stora skillnader i statistiken från EAA respektive FEK

Tabell 11. Primärproduktion – Kompetens och arbetskraft

Indikator	Syfte	Geografisk nivå	Datakällor	Data-tillgänglighet	Kommentar
Antal jordbruksföretagare efter ålder	Belysa återväxt och kompetensförsörjning i sektorn genom att följa generationsväxling och åldersstruktur. Indikatorn används för att bedöma risk för företagsnedläggningar, behov av riktade stöd/utbildningsinsatser och regionens långsiktiga produktionsförmåga.	Län	Jordbruksverket		JV tillhandahåller data vid förfrågan.
Antal sysselsatta i jordbruket efter företagsroll	Följa arbetskraftens sammansättning (ägare, familj, anställda m.m.) för att förstå resursbehov, sårbarheter och effektiviseringsmöjligheter i driften.	Län	Jordbruksverkets statistikdatabas		JV:s sysselsättningsmått skiljer sig från SCB:s. För branschjämförelser måste SCB:s statistik användas.
Antal sysselsatta efter utbildningsnivå och -inriktning	Bedöma matchningen mellan utbildningsprofil och behov i primärproduktionen; underlag för utbildningsinsatser och rekryteringsstrategier. Kan jämföras med SCB:s regionala utbildnings- och arbetsmarknadsprognoser som publiceras vart tredje år.	Län, kommun	SCB, BAS och utbildningsstatistik		Regionen har tillgång till mikrodata
Utländsk arbetskraft	Kvantifiera beroende av icke-folkbokförd/säsongsarbetskraft och belysa sårbarhet vid migrations- eller krispåverkan.	Län	SCB, BAS		Går att köpa specialbeställd statistik från SCB över lönesummor till personer ej folkbokförda i Sverige efter län och bransch.

Tabell 12. Primärproduktion – Klimat och miljö

Indikator	Syfte	Geografisk nivå	Datakällor	Data-tillgänglighet	Kommentar
Andel ekologiskt brukad jordbruksmark	Visa omställningstakten mot ekologisk produktion och associerade effekter på markhälsa, biodiversitet och marknadsprofil.	Län	Jordbruksverkets statistikdatabas		
Andel ekologisk djurhållning	Följa omställning inom djurhållning med bäring på foderflöden, djurvälstånd och miljöprofil i regionens utbud.	Län	Jordbruksverkets statistikdatabas		
Utsläpp från jordbruket (CO₂e)	Följa klimatpåverkan från primärproduktionen och möjliggöra uppföljning av utsläppsminskningar kopplade till teknik, foder och odlingssystem.	Län	SMHI, nationella emissionsdatabasen		

Tabell 13. Primärproduktion – Innovation och investeringar

Indikator	Syfte	Geografisk nivå	Datakällor	Data-tillgänglighet	Kommentar
Bruttoinvesteringar	Indikera förnysetakt/automation och långsiktig produktivitet.	Län	SCB, Företagens ekonomi		Går att specialbeställa branschuppdelad statistik från SCB.

Tabell 14. Primärproduktion – Beroenden och sårbarhet/beredskap

Indikator	Syfte	Geografisk nivå	Datakällor	Data-tillgänglighet	Kommentar
Regional lagerkapacitet (förråd, insatsvaror, foder)	Fånga robusthet och uthållighet i primärledet vid leveransstörningar; central indikator i försörjningsberedskap.	Län	Saknas idag officiell statistik		Behövs metodutveckling och nytt uppdrag till Regioner och Länsstyrelser.
Mark i träda	Visa latent produktionsreserv som kan mobiliseras i kris; samtidigt indikator på växtföljd/markhälsa i normaldrift.	Län	SCB, Markanvändningsstatistik		
Regional utlandsexport/-import	Belysa regionens externa beroenden och exponering mot omvärldsmarknader genom att följa flöden av import och export. Indikatorn visar sårbarheter vid globala störningar och ger underlag för att bedöma försörjningsförmåga, robusthet och strategiska styrkeområden.	Län	Saknas idag officiell statistik		Saknas idag i regionalt upplösning. Kräver utveckling av regionala modeller, nationell statistikdelning eller samordning mellan myndigheter. Strategiskt viktig indikator med tydlig koppling till försörjningsberedskap, konkurrenskraft och regional specialisering.

Tabell 15. Livsmedelsindustri – Struktur och ekonomi

Indikator	Syfte	Geografisk nivå	Datakällor	Data-tillgänglighet	Kommentar
Antal sysselsatta	Följa branschens storlek och utveckling som bas för värdeskapande och kompetensbehov.	Län, Kommun	SCB, BAS		Regionen har tillgång till mikrodata. Skiljer sig från JV:s sysselsättningsstatistik för primärproduktionen.
Antal företag i livsmedelsindustrin	Visa struktur/dynamik (inträd–utträde) och underlag för analys av regional/lokal specialisering och värdekedjor.	Län, Kommun	SCB, Företagsregistret		
Förädlingsvärde	Mäta ekonomiskt bidrag och trend i värdeskapande.	Län	SCB, Företagens ekonomi		Går att specialbeställa branschuppdelad statistik från SCB.
Arbetsproduktivitet (förädlingsvärde per sysselsatt)	Följa effektivitet/konkurrenskraft och relatera till övriga näringslivet.	Län	SCB, Företagens ekonomi		Går att specialbeställa branschuppdelad statistik från SCB.
Lönsamhet (rörelsemarginal)	Bedöma ekonomisk bärkraft och investeringsförmåga.	Län	SCB, Företagens ekonomi		Går att specialbeställa branschuppdelad statistik från SCB.
Exportvärde av förädlade livsmedel	Synliggöra regionens externa marknadsposition och efterfrågeexponering.	Län	Saknas idag officiell statistik		Saknas idag i regionalt upplösning. Kräver utveckling av regionala modeller, nationell statistikdelning eller samordning mellan myndigheter. Strategiskt viktig indikator med tydlig koppling till försörjningsberedskap, konkurrenskraft och regional specialisering.
Export per produktgrupp (KN/SITC)	Identifiera styrkeområden och specialisering i exportmixen.	Län	Saknas idag officiell statistik		Saknas idag i regionalt upplösning. Kräver utveckling av regionala modeller, nationell statistikdelning eller samordning mellan myndigheter. Strategiskt viktig indikator med tydlig koppling till försörjningsberedskap, konkurrenskraft och regional specialisering.

Tabell 16. Livsmedelsindustri – Kompetens och arbetskraft

Indikator	Syfte	Geografisk nivå	Datakällor	Data-tillgänglighet	Kommentar
Antal sysselsatta efter yrke- och utbildningsnivå och -inriktning	Bedöma matchningen mellan utbildningsprofil och behov i primärproduktionen; underlag för utbildningsinsatser och rekryteringsstrategier. Kan jämföras med SCB:s regionala utbildnings- och arbetsmarknadsprognoser som publiceras vart tredje år.	Län	SCB, BAS och utbildningsstatistik		Regionen har tillgång till mikrodata.
Utländsk arbetskraft	Kvantifiera beroende av icke-folkbokförd/säsongarbetskraft och belysa sårbarhet vid migrations- eller krispåverkan.	Län	SCB, BAS		Går att köpa specialbeställd statistik från SCB över lönesummor till personer ej folkbokförda i Sverige efter län och bransch.

Tabell 17. Livsmedelsindustri – Klimat och miljö

Indikator	Syfte	Geografisk nivå	Datakällor	Data-tillgänglighet	Kommentar
Vattenanvändning per ton produkt	Följa resurseffektivitet och risker vid vattenbrist.	Län	SCB, Miljöräkenskaper	●	Går att specialbeställa branschuppdelad statistik från SCB. Kan kräva uppskattningar baserat på nationella schabloner.
Processavfall och restflöden (kg/ton)	Indikera cirkularitetspotential och resurseffektivitet.	Län	Naturvårdsverket och SCB	●	Går att specialbeställa branschuppdelad statistik från SCB. Kan kräva uppskattningar baserat på nationella schabloner.
Utsläpp CO₂e (scope 1–2) per ton/förädlingsvärde	Koppla klimatintensitet till produktion/ekonomi för omställningsspår.	Län	SCB, Industrins energianvändning	●	Går att specialbeställa branschuppdelad statistik från SCB. Modellberäkning av utsläpp baserat på energidata.
Andel företag som utnyttjar restvärme/biogen energi	Indikera cirkulär energi- och resursintegrering.	Län	Energikartläggningar/kommunala data	●	Behövs metodutveckling och nytt uppdrag till Regioner och Länsstyrelser.

Tabell 18. Livsmedelsindustri – Innovation och investeringar

Indikator	Syfte	Geografisk nivå	Datakällor	Data-tillgänglighet	Kommentar
Bruttoinvesteringar	Indikera förnysetakt/automation och långsiktig produktivitet.	Län	SCB, Företagens ekonomi	●	Går att specialbeställa branschuppdelad statistik från SCB.
Andel företag med certifierade ledningssystem (t.ex. ISO 22000/BRC)	Proxy för kvalitet/marknadstillträde och processmognad.	Län	Saknas idag officiell statistik	●	Behövs metodutveckling och nytt uppdrag till Regioner och Länsstyrelser.

Tabell 19. Livsmedelsindustri – Beroenden och sårbarhet/beredskap

Indikator	Syfte	Geografisk nivå	Datakällor	Data-tillgänglighet	Kommentar
Import av råvaror och insatsvaror	Belysa länets externa beroenden och exponering mot omvärldsmarknader genom att följa flöden av import och export. Indikatorn visar sårbarheter vid globala störningar och ger underlag för att bedöma försörjningsförmåga, robusthet och strategiska styrkeområden.	Län	Saknas idag officiell statistik		Saknas idag regional upplösning. Kräver utveckling av regionala modeller, nationell statistikdelning eller samordning mellan myndigheter. Strategiskt viktig indikator med tydlig koppling till försörjningsberedskap, konkurrenskraft och regional specialisering.
EI- och värmeanvändning per produktionsvärde	Mäta energiintensitet och sårbarhet för prisavvikelse/avbrott.	Län	SCB, Industrins energianvändning		Regionen har tillgång till mikrodata.
Andel företag med kritiskt el-/IT beroende	Indikera driftsrisker vid el/IT-störningar och beredskapsbehov.	Län	Saknas idag officiell statistik		Behövs metodutveckling och nytt uppdrag till Regioner och Länsstyrelser.
Lagerkapacitet färdigvaror/insatsvaror	Mäta uthållighet/robusthet i JIT-kedjor.	Län	Saknas idag officiell statistik		Behövs metodutveckling och nytt uppdrag till Regioner och Länsstyrelser.
Livsmedelssäker logistik – redundans i kylkedjan	Bedöma robusthet vid driftstörningar/transportavbrott.	Län	Saknas idag officiell statistik		Behövs metodutveckling och nytt uppdrag till Regioner och Länsstyrelser.

Tabell 20. Handel, distribution och logistik – Struktur och ekonomi

Indikator	Syfte	Geografisk nivå	Datakällor	Data-tillgänglighet	Kommentar
Antalet sysselsatta i livsmedelshandel (detalj/parti.)	Följa sektorns storlek och efterfrågeledets kapacitet.	Län, Kommun	SCB, BAS		Regionen har tillgång till mikrodata. Skiljer sig från JV:s sysselsättningsstatistik för primärproduktionen.
Antal handels- och logistikföretag (livsmedelsinriktning)	Visa struktur/dynamik (inträd–utträde) och underlag för analys av regional/lokal specialisering och värdekedjor.	Län	SCB, Företagsregistret		Regionen har tillgång till mikrodata. Skiljer sig från JV:s sysselsättningsstatistik för primärproduktionen.
Förädlingsvärde	Mäta ekonomiskt bidrag och trend i värdeskapande.	Län	SCB, Företagens ekonomi		Går att specialbeställa branschuppdelad statistik från SCB.
Arbetsproduktivitet (förädlingsvärde per sysselsatt)	Följa effektivitet/konkurrenskraft och relatera till övriga delar av näringslivet.	Län	SCB, Företagens ekonomi		Går att specialbeställa branschuppdelad statistik från SCB.
Lönsamhet (rörelsemarginal)	Bedöma ekonomisk bärkraft och investeringsförmåga.	Län	SCB, Företagens ekonomi		Går att specialbeställa branschuppdelad statistik från SCB.
Exportvärde av förädlade livsmedel	Synliggöra regionens externa marknadsposition och efterfrågeexponering.	Län	Saknas idag officiell statistik		Saknas idag regional upplösning. Kräver utveckling av regionala modeller, nationell statistikdelning eller samordning mellan myndigheter. Strategiskt viktig indikator med tydlig koppling till försörjningsberedskap, konkurrenskraft och regional specialisering.

Tabell 21. Handel, distribution och logistik – Kompetens och arbetskraft

Indikator	Syfte	Geografisk nivå	Datakällor	Data-tillgänglighet	Kommentar
Antal sysselsatta efter yrke- och utbildningsnivå och -inriktning	Bedöma matchningen mellan utbildningsprofil och behov i primärproduktionen; underlag för utbildningsinsatser och rekryteringsstrategier. Kan jämföras med SCB:s regionala utbildnings- och arbetsmarknadsprognoser som publiceras vart tredje år.	Län	SCB, BAS och utbildningsstatistik		Regionen har tillgång till mikrodata.
Utländsk arbetskraft	Kvantifiera beroende av icke-folkbokförd/säsongarbetskraft och belysa sårbarhet vid migrations- eller krispåverkan.	Län	SCB, BAS		Går att köpa specialbeställd statistik från SCB över lönesummor till personer ej folkbokförda i Sverige efter län och bransch.

Tabell 22. Handel, distribution och logistik – Klimat och miljö

Indikator	Syfte	Geografisk nivå	Datakällor	Data-tillgänglighet	Kommentar
Transportrelaterade utsläpp (CO₂e) per ton livsmedel	Mäta klimatintensitet i distributionsledet.	Län	Saknas idag officiell statistik		Saknas idag regional upplösning. Kräver utveckling av regionala modeller, nationell statistikdelning eller samordning mellan myndigheter. Strategiskt viktig indikator med tydlig koppling till försörjningsberedskap, konkurrenskraft och regional specialisering.
Energianvändning i lager/terminal (kWh/m² eller kWh/ton)	Indikera energieffektivitet och elberoende i logistiknoder.	Län	Saknas idag officiell statistik		Saknas idag regional upplösning. Kräver utveckling av regionala modeller, nationell statistikdelning eller samordning mellan myndigheter. Strategiskt viktig indikator med tydlig koppling till försörjningsberedskap, konkurrenskraft och regional specialisering.

Tabell 23. Handel, distribution och logistik – Innovation och investeringar

Indikator	Syfte	Geografisk nivå	Datakällor	Data-tillgänglighet	Kommentar
Bruttoinvesteringar	Indikera förnysetakt/automation och långsiktig produktivitet.	Län	SCB, Företagens ekonomi	●	Går att specialbeställa branschuppdelad statistik från SCB.

Tabell 24. Handel, distribution och logistik – Beroenden och sårbarhet/beredskap

Indikator	Syfte	Geografisk nivå	Datakällor	Data-tillgänglighet	Kommentar
Import av varor	Belysa länets externa beroenden och exponering mot omvärldsmarknader genom att följa flöden av import och export. Indikatorn visar sårbarheter vid globala störningar och ger underlag för att bedöma försörjningsförmåga, robusthet och strategiska styrkeområden.	Län	Saknas idag officiell statistik		Saknas idag i regional upplösning. Kräver utveckling av regionala modeller, nationell statistikdelning eller samordning mellan myndigheter. Strategiskt viktig indikator med tydlig koppling till försörjningsberedskap, konkurrenskraft och regional specialisering.
Andel av regionens livsmedelsflöden via Göteborgs hamn	Kvantifiera beroende av ett kritiskt nav.	Län	Saknas idag officiell statistik		Saknas idag i regional upplösning. Kräver utveckling av regionala modeller, nationell statistikdelning eller samordning mellan myndigheter. Strategiskt viktig indikator med tydlig koppling till försörjningsberedskap, konkurrenskraft och regional specialisering.
Antal alternativa distributionsrutten per huvudflöde	Indikera redundans vid avbrott (väg/järnväg/hamn/terminal).	Län	Saknas idag officiell statistik		Saknas idag i regional upplösning. Kräver utveckling av regionala modeller, nationell statistikdelning eller samordning mellan myndigheter. Strategiskt viktig indikator med tydlig koppling till försörjningsberedskap, konkurrenskraft och regional specialisering.
Lagerkapacitet för livsmedel i ledet (dagar/volymer)	Mäta uthållighet i detalj/parti/3PL (JIT känslighet).	Län	Saknas idag officiell statistik		Saknas idag i regional upplösning. Kräver utveckling av regionala modeller, nationell statistikdelning eller samordning mellan myndigheter. Strategiskt viktig indikator med tydlig koppling till försörjningsberedskap, konkurrenskraft och regional specialisering.
Tillgänglighet till dagligvarubutik (andel befolkning inom X min)	Indikera geografisk livsmedelstillgänglighet/landsbygdens försörjning.	Län	Tillväxtverket, Pipos		Kräver nätverksanalys med GIS.

Tabell 25. Konsumtion och offentlig efterfrågan – Struktur och ekonomi

Indikator	Syfte	Geografisk nivå	Datakällor	Data-tillgänglighet	Kommentar
Nystartade företag	Spegla dynamik och entreprenörskap i sektorn; tidig indikator på förnyelse, investeringsvilja och innovationsförmåga.	Län	Tillväxtanalys		TVA tillhandahåller data vid förfrågan.
Antal konkurser	Följa finansiell stress och risknivå i sektorn; kompletterar lönsamhets- och produktivitetmått med faktisk utslagningstakt.	Län	Tillväxtanalys		TVA tillhandahåller data vid förfrågan.
Omsättning kopplad till restaurangsektorn från turism	Skatta måltidsturismens ekonomiska betydelse.	Län	Tillväxtverket, turismstatistiska myndigheten		Kräver specialbeställning.
Betalkortstransaktioner kopplade till mat/måltidsturism	Mer exakt mätning av måltidsrelaterad turistkonsumtion.	Län	Tillväxtverket, turismstatistiska myndigheten		Kräver specialbeställning.
Ekonomiskt värde av måltidsturism i regionen	Helhetsmått på sektorns bidrag till regional ekonomi.	Län	Tillväxtverket, turismstatistiska myndigheten		Kräver specialbeställning.
Lönsamhet (rörelsemarginal)	Följa ekonomisk bärkraft i restaurangledet.	Län	SCB, Företagens ekonomi		Går att köpa specialbeställd statistik från SCB.

Tabell 26. Konsumtion och offentlig efterfrågan – Kompetens och arbetskraft

Indikator	Syfte	Geografisk nivå	Datakällor	Data-tillgänglighet	Kommentar
Sysselsättning i restaurang- och måltidssektorn efter ålder, födelseland och utbildning	Att belysa sektorns arbetskraftsprofil och följa hur åldersstruktur, utbildningsnivåer och utrikes födda bidrar till kompetensförsörjning, rekryteringsmönster och instegsjobb.	Län, Kommun	SCB, BAS och utbildningsstatistik		Regionen har tillgång till mikrodata. Skiljer sig från JV:s sysselsättningsstatistik för primärproduktionen.

Tabell 27. Konsumtion och offentlig efterfrågan – Klimat och miljö

Indikator	Syfte	Geografisk nivå	Datakällor	Data-tillgänglighet	Kommentar
Konsumtionsrelaterade utsläpp (CO₂e) per invånare	Följa konsumtionens klimatpåverkan och omställning mot mer hållbara val.	Län	Naturvårdsverket och SCB, miljöräkenskaper	●	
Andel matsvinn i offentlig måltid (kg/portion)	Mäta resurseffektivitet och förbättringsutrymme i köken.	Län, Kommun	SKR, kommunernas uppföljning	●	

Tabell 28. Konsumtion och offentlig efterfrågan – Tillgänglighet

Indikator	Syfte	Geografisk nivå	Datakällor	Data-tillgänglighet	Kommentar
Andel befolkning med ≤15 min till närmaste butik (GIS)	Kvantifiera geografisk tillgänglighet och matökningar i regionen.	Län, Kommun	Tillväxtverket, Pipos	●	Kräver nätverksanalys med GIS

Tabell 29. Konsumtion och offentlig efterfrågan – Offentlig efterfrågan

Indikator	Syfte	Geografisk nivå	Datakällor	Data-tillgänglighet	Kommentar
Offentlig upphandling: andel ekologiskt/KRAV	Offentlig upphandling: andel lokal/regional mat.	Län, Kommun	SKR, kommuners upphandlingsstatistik	●	
Offentlig upphandling: andel lokal/regional mat	Visa hur stor del av upphandlingen som stärker regionala värden/robusthet.	Län, Kommun	SKR, kommuners upphandlingsstatistik	●	

Tabell 30. Konsumtion och offentlig efterfrågan – Måltidsturism och gastronomi

Indikator	Syfte	Geografisk nivå	Datakällor	Data-tillgänglighet	Kommentar
Antal restauranger, caféer och måltidsföretag	Mäta regionens gastronomiska bas och kapacitet som matdestination.	Län, Kommun	SCB, Företagsregistret		Regionen har tillgång till mikrodata. Skiljer sig från JV:s sysselsättningsstatistik för primärproduktionen.
Antal certifierade gastronomiska aktörer (t.ex. MICHELIN/White Guide)	Indikera kvalitet, renommé och internationell attraktionskraft.	Län, Kommun	Kommuner, arrangörer		Kräver insamling och bearbetning av informationen.
Antal matfestivaler och gastronomiska evenemang per år	Följa bredden och utvecklingen av matrelaterade upplevelser.	Län, Kommun	Kommuner, arrangörer		Kräver insamling och bearbetning av informationen.
Antal deltagare vid gastronomiska evenemang	Mäta attraktionskraft och publik genomslag för måltidsaktiviteter.	Län, Kommun	Kommuner, arrangörer		Kräver insamling och bearbetning av informationen.

Tabell 31. Konsumtion och offentlig efterfrågan – Hushållens konsumtion

Indikator	Syfte	Geografisk nivå	Datakällor	Data-tillgänglighet	Kommentar
Försäljningsandel ekologiskt i dagligvaruhandel	Spegla hushållens efterfrågan på hållbara livsmedel.	Län	SCB, HUI		Kräver modellberäkning med nationella schabloner.
Hushållens livsmedelsutgifter per capita	Följa konsumtionstrender, priskänslighet och köpkraft.	Län	SCB, HUI		
Konsumtion av animalier per capita (modell)	Mäta skifte från animalier till växtbaserat i regionen.	Län	SLV, SCB		Kräver modellutveckling.
Andel försäljning med hållbarhetsmärkning (EU-eko/Sigill m.fl.)	Visa efterfrågan på hållbar produktion.	Län	Branschrappporter		Kräver modellutveckling.

Metod och datatillgång

Indikatorerna i uppföljningssystemet baseras i första hand på offentlig statistik från Jordbruksverket, SCB, Livsmedelsverket, SMHI, Tillväxtanalys, Skolverket och andra relevanta myndigheter. Där det är möjligt bör data brytas ner på kommunal nivå. För vissa indikatorer krävs modellskattningar eller specialbeställningar, och i dessa fall ska underlagsdata och beräkningsmetoder dokumenteras och överlämnas till regionen.

Där regional statistik saknas används nationella indikatorer som referens, och metodproblem eller osäkerheter redovisas öppet i rapporten. Det är viktigt att uppföljningssystemet är transparent med avseende på datakällor, definitioner och eventuella begränsningar.

Process och förvaltning

Framtagandet och förvaltningen av uppföljningssystemet bör ske i en iterativ process med löpande dialog mellan regionen, statistikleverantörer och andra berörda aktörer. Systemet ska förankras och "ägas" av Västra Götalandsregionen för att säkerställa långsiktig nytta och användbarhet. Vid överlämning ska det finnas tydlig dokumentation kring datakällor, indikatorer och uppdateringsrutiner.

Sammanfattning

Det föreslagna uppföljningssystemet ger Västra Götalandsregionen ett konkret verktyg för att följa utvecklingen inom livsmedelssystemet, identifiera trender och flaskhalsar samt utvärdera effekter av insatser och policy. Systemet är utformat för att vara praktiskt tillämpbart, flexibelt och hållbart över tid, och bygger på principer om relevans, tillgänglighet och användbarhet. Genom att utgå från Jordbruksverkets nationella ramverk säkerställs jämförbarhet och legitimitet, samtidigt som systemet kan anpassas till regionala förutsättningar och behov.

6. SLUTSATSER OCH VÄGAR FRAMÅT

I detta avslutande avsnitt sammanfattas de viktigaste iakttagelserna från rapportens analys och tydliggör vad resultaten innebär för det fortsatta regionala arbetet. Efter att föregående avsnitt beskrivit utvecklingsmönster, utmaningar och möjligheter i livsmedelssystemet i Västra Götaland, samlar detta avsnitt de övergripande lärdomarna och visar hur de kan omsättas i praktisk riktning och prioriteringar. Syftet är både att ge en syntes av de centrala slutsatserna och att peka ut konstruktiva, realistiska vägar framåt.

Slutsatserna bygger på tre grundläggande insikter som löper som en röd tråd genom rapporten:

- Systemets resiliens behöver stärkas, särskilt i ljuset av beroenden, koncentrationstendenser och sårbarheter som identifierats inom såväl primärproduktion som industri och logistik.
- Kompetensförsörjning och innovationskraft är avgörande för långsiktig konkurrenskraft, och kräver samverkan mellan näringsliv, offentlig sektor och akademi.
- Regionala styrkor ska tas tillvara genom strategiskt riktade insatser, där specialiserade geografiska miljöer – liksom nya samverkansplattformar – kan fungera som motorer för förnyelse.

Detta kapitel syftar därför inte endast till att summera analysen, utan till att förtydliga vad resultaten innebär för aktörer i länet och vilka vägval som är mest verkningsfulla framåt. Utgångspunkten är att rekommendationerna ska vara konkreta, genomförbara och väl förankrade i den problembild som presenterats tidigare i rapporten. Integrera uppföljningssystemet i det strategiska arbetet

Det föreslagna uppföljningssystemet med indikatorer för respektive sektor bör bli en del i det fortsatta strategiska arbetet med att utveckla och ställa om livsmedelssektorn. Genom att regelbundet följa upp dessa nyckeltal kan regionen och länsstyrelsen:

- Identifiera trender och flaskhalsar i ett tidigt skede.
- Utvärdera hur genomförda insatser och projekt bidragit till utvecklingen och vad som kan förbättras framåt.
- Skapa ett faktabaserat underlag för prioriteringar och resursfördelning.
- Möjliggöra lärande och förbättring över tid.

Det är avgörande att uppföljningssystemet är praktiskt användbart, bygger på tillgänglig statistik och kan uppdateras utan stora resursinsatser. Regelbunden dialog kring indikatorernas utveckling rekommenderas, både internt och med externa aktörer.

6.1 STÖD FÖR STRATEGISK ÖVERSYN OCH PRIORITERING

Analysen visar att flera områden kräver fördjupad strategi och mer riktade insatser för att regionen ska kunna möta både dagens utmaningar och de strukturella förändringar som väntar. Dessa områden rör i första hand systemets motståndskraft, kompetensbas och förmåga att ställa om i linje med regionala och nationella mål. Nedan sammanfattas de teman som tydligast framträder i rapportens nulägesanalys och sektorsgenomgångar.

- **Produktion och primärproduktion:** Behovet är inte enbart "ökad lönsamhet", utan att stärka primärproduktionens långsiktiga bärkraft genom minskad exponering mot volatila insatsvaror, förbättrad riskhantering och tydligare incitament för investeringar. Analysen visar att importberoenden, smala marginaler och strukturrationaliseringar ökar sårbarheten. Därför krävs insatser som stärker robusthet, diversifiering och investeringsförmåga snarare än generella produktionsmål.
- **Kompetensförsörjning och matchning:** Problemen handlar inte enbart om "återväxt", utan om obalans mellan utbildningsutbud, branschens behov och attraktionskraften i yrkena. Flera sektorer

rapporterar rekryteringssvårigheter både för kvalificerade och praktiska yrken. En utvecklad strategi behöver därför omfatta:

- tätare dialog mellan utbildningsaktörer och näringsliv,
- riktade insatser för att stärka utbildningskapacitet inom bristyrken,
- åtgärder som förbättrar arbetsvillkor och attraktivitet i sektorn.

Målet är ett fungerande kompetensflöde, inte enbart ökade utbildningsplatser.

- **Konsumtion, offentliga måltider och hållbara val:** Analysen visar att offentlig sektor redan är en betydande drivkraft, men att potentialen inte nyttjas fullt ut. Den strategiska uppgiften framåt är att tydliggöra hur upphandling och måltidsverksamhet kan användas för att påverka efterfrågan, exempelvis genom kriterier för kvalitet, hållbarhet och regionalt värde. Fokus bör ligga på:
 - konsistens mellan upphandlingskrav och regionala mål,
 - förbättrade mätmetoder för uppföljning av konsumtionsmönster,
 - stöd till kommuner för implementering.
- **Beredskap och livsmedelssystemets robusthet:** Rapportens genomgång av beroenden och sårbarheter visar att regional beredskap inte kan reduceras till "lager", utan kräver ett bredare systemperspektiv: alternativa logistikflöden, redundans i förädlings- och distributionskedjor samt mer formaliserad samverkan mellan aktörer. Arbetet behöver därför inkludera både:
 - analysstyrda prioriteringar (vilka delar av kedjan är mest kritiska?) och
 - kapacitetsbyggande insatser över organisationsgränser.
- **Hållbarhet, klimat och den gröna omställningen:** Behovet är inte bara "fortsatta satsningar", utan strategiska val för att styra omställningen där den har störst effekt. Analysen pekar på att regionens styrkeområden, exempelvis kluster inom förädling, cirkulära materialflöden och energiomställning, kan fungera som utvecklingsmotorer om de stöds av:
 - gemensamma indikatorer som är realistiska att följa upp regionalt,
 - tydlig prioritering av områden där utsläppsreduktioner och resurseffektivitet kan realiseras,
 - stärkt innovationssamverkan med akademi och industrikluster.

Sammanfattning – riktning framåt

Dessa områden representerar de mest angelägna strategiska utvecklingsspåren. De bör därför utgöra grund för revidering av den regionala livsmedelsstrategin, utveckling av mål och styrmedel samt prioritering av kommande insatser. Syftet är att säkerställa att strategin blir genomförbar, kunskapsbaserad och tillräckligt fokuserad, i enlighet med analysens resultat och de kritiska synpunkter som lyfts i dialogen med regionens aktörer.

6.2 KOPPLING TILL REGIONENS PRIORITERINGAR

Rapportens slutsatser och rekommendationer adresserar de prioriterade områden som Västra Götalandsregionen och Länsstyrelsen Västra Götaland lyft fram:

Tabell 32. Analys och rekommendationer i rapporten

Prioritering	Analys och rekommendationer i rapporten
Produktion	Analys av styrkor, svagheter och utvecklingsbehov i livsmedelssystemets alla delar
Kompetensförsörjning	Identifierade utmaningar och förslag på insatser för återväxt och matchning
Goda matvanor/konsumtion	Den offentliga sektorns roll och möjligheter att påverka konsumtionsmönster
Beredskap och robusthet	Identifierade sårbarheter och åtgärdsförslag för ökad resiliens
Hållbarhet	Indikatorer och rekommendationer för grön omställning och minskad klimatpåverkan

Källa: WSP

Praktisk användbarhet och fortsatt förankring

För att skapa långsiktigt värde och säkerställa att strategin förblir relevant över tid rekommenderas att:

- Rapporten används som ett underlag för fortsatt dialog och gemensam utveckling mellan region, länsstyrelsekommuner, näringsliv och berörda statliga myndigheter.
- Resultat och indikatorer följs upp regelbundet och används aktivt i styrning och prioritering.
- Nya data, erfarenheter och utmaningar integreras löpande i analysen och strategiarbetet.

Avslutande reflektion

Västra Götaland har alla förutsättningar att vara en föregångsregion för hållbara, robusta och konkurrenskraftiga livsmedelssystem. Genom att bygga vidare på styrkorna, hantera utmaningarna och arbeta tillsammans kan regionen skapa långsiktigt värde för både invånare, näringsliv och samhälle i stort.

7. REFERENSER

- Blue Institute för PiiA Insight (2020). Digitaliseringens konsekvenser på råvaru- och processindustrin.* <https://blueinstitute.se/wp-content/uploads/2020/12/Livsmedelsindustrirapporten2020.pdf>
- Business Sweden (2021). Analys av exportpotentialen utifrån livsmedelssegment.* <https://www.business-sweden.com/499403/globalassets/insights/reports/trade/analys-av-exportpotentialen-utifran-livsmedelssegment-2021.pdf>
- Dagligvarukartan (2025). Dagligvarukartan 2025.* <https://www.dlf.se/rapporter/dagligvarukartan-2025>
- EU-kommissionen (2019). The European Green Deal.* https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en
- Fyrbodals kommunalförbund (2024). Miljarder satsas på landbaserad fiskodling.* <https://www.fyrbodals.se/nyhet/miljarder-satsas-pa-landbaserad-fiskodling>
- Greppa Näringen (2025). Nu tar även Greppa Näringen upp beredskapsaspekter.* <https://greppa.nu/aktuellt/nyheter/arkiv---nyheter/2025-01-14-nu-tar-aven-greppa-naringen-upp-beredskapsaspekter>
- Havs- och vattenmyndigheten (2025). Det yrkesmässiga fisket i havet 2024.* <https://www.havochvatten.se/download/18.48c5173119744f714bc43556/1749629047409/officiell-statistik-JO55SM2501.pdf>
- Hela Sverige ska leva (2024). Landsbygdsbarometern 2024.* https://www.helasverige.se/wp-content/uploads/2024/05/Landsbygdsbarometern_2024_webb.pdf
- Jordbruksverket (2010). Matlandet ur ett regionalt perspektiv. Rapport 2010:13.* https://www2.jordbruksverket.se/webdav/files/SJV/trycksaker/Pdf_rapporter/ra10_13.pdf
- Jordbruksverket (2019). Utvärdering och uppföljning av livsmedelsstrategin – Årsrapport 2019.* https://www2.jordbruksverket.se/download/18.37ee335016a437eec95d2df4/1556109780429/ra19_9v2.pdf
- Jordbruksverket (2023). Uppföljning och utvärdering av livsmedelsstrategin – Årsrapport 2023.* https://www2.jordbruksverket.se/download/18.20acff251875291a9bef173/1680768433318/ra23_6v3.pdf
- Jordbruksverket (2023). EAA – Ekonomisk kalkyl för jordbrukssektorn 2023.* <https://jordbruksverket.se/om-jordbruksverket/jordbruksverkets-officiella-statistik/jordbruksverkets-statistikrapporter/>
- Jordbruksverket (2024). EAA – Ekonomisk kalkyl för jordbrukssektorn 2024.* <https://jordbruksverket.se>
- Jordbruksverket (2024). EAA – Ekonomisk kalkyl för jordbrukssektorn. Prognos 2023–2024.* <https://jordbruksverket.se>
- Jordbruksverket (2024). Sveriges handel med jordbruksvaror och livsmedel 2024.* <https://jordbruksverket.se/download/18.46ae4116195bf598eee44f2d/1743760216455/Utrikeshandel-arssammanställning-2024-tga.pdf>
- Jordbruksverket (2025). Förslag på mål och uppföljningsmetoder för svensk livsmedelsproduktion.* https://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/ra25_10.html
- Jordbruksverket (2025). Livsmedelsförsörjningen i siffror.* <https://webbutiken.jordbruksverket.se/sv/artiklar/ovr750.html>
- Jordbruksverket (2025). SILO – Statistik av livsmedelsinköp till offentlig sektor 2023.* <https://jordbruksverket.se/e-tjanster-databaser-och-appar/e-tjanster-och-databaser-mat-och-drycker/silo---statistik-av-livsmedelsinkop-till-offentlig-sektor>
- Jordbruksverkets statistikdatabas.* <https://statistik.sjv.se>

Konkurrensverket (2024). *Alternativa distributionsformer på livsmedelsmarknaden.*

<https://www.konkurrensverket.se/informationsmaterial/rapportlista/alternativa-distributionsformer-pa-livsmedelsmarknaden/>

Konkurrensverket (2025). *Lönsamheten i livsmedelsindustrin, dagligvaruhandeln och dess grossister – en ekonomisk analys.* <https://www.konkurrensverket.se/informationsmaterial/rapportlista/lonsamheten-i-livsmedelsindustrin-dagligvaruhandeln-och-dess-grossister/>

Länsstyrelsen Västra Götaland (2024). *Klimat- och sårbarhetsanalys 2024.*

<https://www.lansstyrelsen.se/vastra-gotaland/om-oss/vara-tjanster/publikationer/2024/klimat--och-sarbarhetsanalys-2024.html>

Livsmedelsverket (2024). *Bedömning av förslagen i Kraftsamling – Livsmedelsförsörjning och dricksvatten.*

<https://www.livsmedelsverket.se/>

Livsmedelsverket (2024). *SOU 2024:65 – Kommuners och regioners grundläggande beredskap inför kris och krig.* <https://www.livsmedelsverket.se/>

Livsmedelsverket (2024). *Medborgarpanel om hållbar livsmedelskonsumtion.*

<https://www.livsmedelsverket.se/>

Livsmedelsverket & Jordbruksverket (2025). *Livsmedelsförsörjningen i siffror.*

<https://www.livsmedelsverket.se/>

Livsmedelsföretagen (2023). *Var ska livsmedelsindustrin hitta 20 000 nya medarbetare?*

<https://www.livsmedelsforetagen.se/>

Livsmedelsföretagen (2025). *Konjunkturbrev Q4 2024.* <https://www.livsmedelsforetagen.se/>

Macklean (2023). *Livsmedelsberedskap ur ett lagringsperspektiv.* <https://www.macklean.se/>

Macklean (2023). *Lagringsförmåga och lagringsstruktur i den svenska livsmedelskedjan.*

<https://www.lantmannen.se/>

MSB (2018). *Livsmedelsproduktion ur ett beredskapsperspektiv.* <https://rib.msb.se/filer/pdf/28493.pdf>

Regeringskansliet (2025). *Livsmedelsstrategin 2.0.* <https://www.regeringen.se/>

SCB (2022). *Vattenanvändningen i Sverige 2020.*

https://www.scb.se/contentassets/54f765e90041445397b0fdc85aa04424/mi0902_2020a01_br_mi27br2201.pdf

SCB (2022). *Växtskyddsmedel i jord- och trädgårdsbruket 2021.*

https://www.scb.se/contentassets/189b45d9dbf48d9821afe30b8440ae4/mi0501_2021a01_sm_mi31sm2201.pdf

SCB (2024). *Sämre lönsamhet i livsmedelsbranscher trots högre matpriser.* <https://www.scb.se/hitta-statistik/redaktionellt/samre-lonsamhet-i-livsmedelsbranscher-trots-hogre-matpriser/>

SMHI. *Nationella emissionsdatabasen.* <https://nationellaemissionsdatabasen.smhi.se/>

Statens Veterinärmedicinska Anstalt (SVA) (2024). *Beredskap i primärproduktionen.* <https://www.sva.se/>

Statskontoret (2023). *En stärkt livsmedelsberedskap i kommuner och regioner.* <https://www.statskontoret.se/>

Svensk Dagligvaruhandel (2024). *Dagligvaruindex – Årsrapport 2024.*

<https://www.svenskdagligvaruhandel.se/>

Sweco (2025). *Kartläggning av värdekedjan för livsmedel i Västra Götaland.* <https://skaraborg.se/>

SLU (Zachrisson m.fl.) (2016). *Utländsk arbetskraft i svenskt lantbruk.* <https://www.academia.edu/>

Trafikanalys (2016). Tillgänglighet till terminaler i Västra Götaland – en pilotstudie.

https://www.trafa.se/globalassets/pm/2016/pm-2016_9-tillganglighet-till-terminaler-i-vastra-gotaland--en-pilotstudie.pdf

Trafikanalys (2024). Yttrande över SOU 2024:8 – Livsmedelsberedskap för en ny tid.

<https://www.trafa.se/etiketter/transportovergripande/yttrande-over-betankande-sou-20248-livsmedelsberedskap-for-en-ny-tid-14706/>

Vetenskapsrådet. Swecris – databas med svenska FoU-projekt. <https://www.vr.se/swecris.html>

Visit Sweden / Jordbruksverket (2025–2027). Kunskap och analys inom måltidsturism.

<https://corporate.visitsweden.com/>

Västra Götalandsregionen (2025). Remissvar – Regional infrastrukturplan för Västra Götaland 2026–2037.

<https://mellanarkiv-offentlig.vgregion.se/>

Västra Götalandsregionen & Länsstyrelsen (2022). Västra Götalands agenda för omställning till hållbara livsmedelssystem.

<https://www.lansstyrelsen.se/>

8. BILAGOR

8.1 LIVSMEDELSSEKTORNS BRANSCHER

I rapporterna redovisas livsmedelssektorn utifrån fyra sektorer: Primärproduktion (främst jordbruk), Livsmedelsindustri (förädling), Livsmedelshandel (Parti- och detaljhandel) och Restaurang (inkl. Storhushåll)

I tabellerna nedan redovisas vilka branscher (och SNI-koder) och delbranscher som ingår i respektive sektor.

Detaljgrupp (SNI 2007)	Bransch	Delbransch	Sektor
01.110	Odling av spannmål (utom ris), baljväxter och oljeväxter	Odling av spannmål	Primärproduktion
01.120	Odling av ris	Odling av ris	Primärproduktion
01.131	Potatisodling	Potatisodling	Primärproduktion
01.132	Sockerbetsodling	Sockerbetsodling	Primärproduktion
01.133	Odling av grönsaker (köksväxter) på friland	Odling av grönsaker på friland	Primärproduktion
01.134	Odling av grönsaker (köksväxter) i växthus	Odling av grönsaker i växthus	Primärproduktion
01.135	Svampodling m.m.	Svampodling	Primärproduktion
01.140	Odling av sockerrör	Odling av sockerrör	Primärproduktion
01.150	Odling av tobak	Odling av tobak	Primärproduktion
01.210	Odling av druvor	Odling av fleråriga växter	Primärproduktion
01.220	Odling av tropiska och subtropiska frukter	Odling av fleråriga växter	Primärproduktion
01.230	Odling av citrusfrukter	Odling av fleråriga växter	Primärproduktion
01.240	Odling av kärnfrukter och stenfrukter	Odling av fleråriga växter	Primärproduktion
01.250	Odling av andra frukter och bär samt nötter	Odling av fleråriga växter	Primärproduktion
01.260	Odling av oljehaltiga frukter	Odling av fleråriga växter	Primärproduktion
01.270	Odling av växter för dryckesframställning	Odling av fleråriga växter	Primärproduktion
01.280	Odling av kryddväxter, drog- och medicinalväxter	Odling av fleråriga växter	Primärproduktion
01.290	Odling av andra fleråriga växter	Odling av fleråriga växter	Primärproduktion
01.410	Mjolkproduktion och uppfödning av nötkreatur av mjölkkras	Mjolkproduktion	Primärproduktion
01.420	Uppfödning av andra nötkreatur och bufflar	Nötköttsproduktion	Primärproduktion
01.450	Uppfödning av får och getter	Får- och getuppfödare	Primärproduktion
01.461	Uppfödning av smågrisar	Svinuppfödning	Primärproduktion
01.462	Uppfödning av slaktsvin	Svinuppfödning	Primärproduktion
01.471	Äggproduktion (för försäljning)	Äggproduktion	Primärproduktion
01.472	Uppfödning av fjäderfä, ej äggproduktion	Fjäderfäföretag	Primärproduktion
01.491	Renskötsel	Renskötsel	Primärproduktion
01.500	Blandat jordbruk	Blandat jordbruk	Primärproduktion
01.810	Service till växtodling	Service till jordbruk och bearbetning av skördade växter	Primärproduktion
01.820	Service till husdjurskötsel	Service till jordbruk och bearbetning av skördade växter	Primärproduktion
01.830	Bearbetning av skördade växter	Service till jordbruk och bearbetning av skördade växter	Primärproduktion
01.840	Bearbetning av utsäde	Service till jordbruk och bearbetning av skördade växter	Primärproduktion
01.700	Jakt och service i anslutning härtill	Jakt och service i anslutning härtill	Primärproduktion
02.300	Insamling av annat vilt växande skogsmaterial än trä	Bär, vilda, plockning för försäljning	Primärproduktion
03.111	Trålfiske i saltvatten	Fiske	Primärproduktion
03.119	Ovrigt saltvattensfiske	Fiske	Primärproduktion
03.120	Sötvattensfiske	Fiske	Primärproduktion
03.210	Fiskodling i saltvatten	Vattenbruk	Primärproduktion
03.220	Fiskodling i sötvatten	Vattenbruk	Primärproduktion

Detaljgrupp (SNI 2007)	Bransch	Delbransch	Sektor
10.111	Kreaturslakt	Beredning av kött	Livsmedelsindustri
10.112	Styckning av kött	Beredning av kött	Livsmedelsindustri
10.120	Beredning och hållbarhetsbehandling av fjäderfäkött	Beredning av kött	Livsmedelsindustri
10.130	Charkuteri- och annan köttvarutillverkning	Beredning av kött	Livsmedelsindustri
10.200	Beredning och hållbarhetsbehandling av fisk samt skal- och blötdjur	Beredning av fisk och skaldjur	Livsmedelsindustri
10.310	Beredning och hållbarhetsbehandling av potatis	Beredning av frukt, bär och grönsaker	Livsmedelsindustri
10.320	Juice- och safttillverkning	Beredning av frukt, bär och grönsaker	Livsmedelsindustri
10.390	Annan beredning och hållbarhetsbehandling av frukt, bär och grönsaker	Beredning av frukt, bär och grönsaker	Livsmedelsindustri
10.410	Framställning av oljor och fetter	Framställning av oljor och fetter	Livsmedelsindustri
10.420	Matfettstillverkning	Framställning av oljor och fetter	Livsmedelsindustri
10.511	Ostillverkning	Mejerivaru- och glasstillverkning	Livsmedelsindustri
10.519	Annan mejerivarutillverkning	Mejerivaru- och glasstillverkning	Livsmedelsindustri
10.520	Glasstillverkning	Mejerivaru- och glasstillverkning	Livsmedelsindustri
10.811	Mjötillverkning	Tillverkning av kvamprodukter och stärkelse	Livsmedelsindustri
10.812	Tillverkning av frukostflingor, mixer och andra livsmedelsberedningar av kvamprodukter	Tillverkning av kvamprodukter och stärkelse	Livsmedelsindustri
10.820	Stärkelsestillverkning	Tillverkning av kvamprodukter och stärkelse	Livsmedelsindustri
10.710	Tillverkning av mjukt matbröd och färska bakverk	Tillverkning av bageri- och mjölprodukter	Livsmedelsindustri
10.721	Knäckebrödstillverkning	Tillverkning av bageri- och mjölprodukter	Livsmedelsindustri
10.722	Tillverkning av kex och konserverade bakverk	Tillverkning av bageri- och mjölprodukter	Livsmedelsindustri
10.730	Tillverkning av pastaprodukter	Tillverkning av bageri- och mjölprodukter	Livsmedelsindustri
10.810	Sockertillverkning	Annan livsmedelsframställning	Livsmedelsindustri
10.821	Tillverkning av sockerkonfektyrer	Annan livsmedelsframställning	Livsmedelsindustri
10.822	Tillverkning av choklad och chokladkonfektyrer	Annan livsmedelsframställning	Livsmedelsindustri
10.830	Framställning av te och kaffe	Annan livsmedelsframställning	Livsmedelsindustri
10.840	Tillverkning av senap, ketchup, kryddor och andra smaksättningsmedel	Annan livsmedelsframställning	Livsmedelsindustri
10.850	Tillverkning av lagad mat och färdigrätter	Annan livsmedelsframställning	Livsmedelsindustri
10.860	Tillverkning av homogeniserade livsmedelspreparat inklusive dietmat	Annan livsmedelsframställning	Livsmedelsindustri
10.890	Framställning av andra livsmedel	Annan livsmedelsframställning	Livsmedelsindustri
11.010	Destillering, rening och tillblandning av spritdrycker	Spritdrycksindustri	Livsmedelsindustri
11.020	Framställning av vin från druvor	Vinindustri	Livsmedelsindustri
11.030	Framställning av cider och andra fruktviner	Cider- och annan fruktvinindustri	Livsmedelsindustri
11.040	Framställning av andra icke-destillerade jästa drycker	Framställning av andra icke-destillerade jästa drycker	Livsmedelsindustri
11.050	Framställning av öl	Olproduktion	Livsmedelsindustri
11.060	Framställning av malt	Mälteri	Livsmedelsindustri
11.070	Framställning av läskedrycker, mineralvatten och annat vatten på flaska	Mineralvatten- och läskedrycksindustri	Livsmedelsindustri
12.000	Tobaksvarutillverkning	Tobaksindustri	Livsmedelsindustri
46.110	Provisionshandel med jordbruksråvaror, levande djur, textilråvaror och textilhalvfabrikat	Provisionshandel med jordbruksråvaror m.m.	Livsmedelshandel (Partihandel)
46.170	Provisionshandel med livsmedel, drycker och tobak	Provisionshandel med livsmedel, drycker och tobak	Livsmedelshandel (Partihandel)
46.210	Partihandel med spannmål, råttobak, utsäde och djurfoder	Partihandel med spannmål, utsäde m.m.	Livsmedelshandel (Partihandel)
46.310	Partihandel med frukt och grönsaker	Partihandel med livsmedel, dryck och tobak	Livsmedelshandel (Partihandel)
46.320	Partihandel med kött- och köttvaror	Partihandel med livsmedel, dryck och tobak	Livsmedelshandel (Partihandel)
46.330	Partihandel med mejeriprodukter, ägg, matolja och matfett	Partihandel med livsmedel, dryck och tobak	Livsmedelshandel (Partihandel)
46.340	Partihandel med drycker	Partihandel med livsmedel, dryck och tobak	Livsmedelshandel (Partihandel)
46.350	Partihandel med tobak	Partihandel med livsmedel, dryck och tobak	Livsmedelshandel (Partihandel)
46.360	Partihandel med socker, choklad och sockerkonfektyrer	Partihandel med livsmedel, dryck och tobak	Livsmedelshandel (Partihandel)
46.370	Partihandel med kaffe, te, kakao och kryddor	Partihandel med livsmedel, dryck och tobak	Livsmedelshandel (Partihandel)
46.380	Partihandel med andra livsmedel, bl.a. fisk samt skal- och blötdjur	Partihandel med livsmedel, dryck och tobak	Livsmedelshandel (Partihandel)
46.390	Icke specialiserad partihandel med livsmedel, drycker och tobak	Partihandel med livsmedel, dryck och tobak	Livsmedelshandel (Partihandel)

Detaljgrupp (SNI 2007)	Bransch	Delbransch	Sektor
47.111	Varuhus- och stormarknadshandel, mest livsmedel, drycker och tobak	Detaljhandel med livsmedel, drycker och tobak	Livsmedelshandel (Detaljhandel)
47.112	Livsmedelshandel med brett sortiment, ej varuhus eller stormarknad	Detaljhandel med livsmedel, drycker och tobak	Livsmedelshandel (Detaljhandel)
47.210	Specialiserad butikshandel med frukt och grönsaker	Specialiserad butikshandel med livsmedel, drycker och tobak	Livsmedelshandel (Detaljhandel)
47.220	Specialiserad butikshandel med kött och charkuterier	Specialiserad butikshandel med livsmedel, drycker och tobak	Livsmedelshandel (Detaljhandel)
47.230	Specialiserad butikshandel med fisk, skal- och blötdjur	Specialiserad butikshandel med livsmedel, drycker och tobak	Livsmedelshandel (Detaljhandel)
47.241	Specialiserad butikshandel med bröd och konditorivaror	Specialiserad butikshandel med livsmedel, drycker och tobak	Livsmedelshandel (Detaljhandel)
47.242	Specialiserad butikshandel med konfektyrer	Specialiserad butikshandel med livsmedel, drycker och tobak	Livsmedelshandel (Detaljhandel)
47.250	Specialiserad butikshandel med alkoholhaltiga och andra drycker	Specialiserad butikshandel med livsmedel, drycker och tobak	Livsmedelshandel (Detaljhandel)
47.260	Specialiserad butikshandel med tobaksvaror	Specialiserad butikshandel med livsmedel, drycker och tobak	Livsmedelshandel (Detaljhandel)
47.291	Specialiserad butikshandel med hälsokost	Specialiserad butikshandel med livsmedel, drycker och tobak	Livsmedelshandel (Detaljhandel)
47.299	Övrig specialiserad butikshandel med livsmedel	Specialiserad butikshandel med livsmedel, drycker och tobak	Livsmedelshandel (Detaljhandel)
47.810	Torg- och marknadshandel med livsmedel, drycker och tobak	Specialiserad butikshandel med livsmedel, drycker och tobak	Livsmedelshandel (Detaljhandel)
58.100	Restaurangverksamhet	Restaurangverksamhet	Restaurang/Storhushåll
58.210	Cateringverksamhet vid enskilda evenemang	Cateringverksamhet	Restaurang/Storhushåll
58.291	Drift av personalmatsalar	Centralkök	Restaurang/Storhushåll
58.292	Centralköksverksamhet för sjukhus	Centralkök	Restaurang/Storhushåll
	Centralköksverksamhet för skolor, omsorgs- och andra institutioner	Centralkök	Restaurang/Storhushåll
58.293		Centralkök	Restaurang/Storhushåll
58.294	Cateringverksamhet för transportsektorn	Cateringverksamhet	Restaurang/Storhushåll
58.299	Övrig cateringverksamhet	Cateringverksamhet	Restaurang/Storhushåll

VI ÄR WSP

WSP är ett av världens ledande konsultbolag och rådgivare inom samhällsutveckling. Vi utvecklar allt ifrån städer och transportsystem till vattenförsörjning och höga hus. Med 67 000 medarbetare i över 40 länder samlar vi experter inom analys och teknik, för att framtidssäkra världen. I Sverige har vi omkring 4 000 medarbetare.

Tillsammans med våra kunder tar vi fram innovativa lösningar för en mänsklig, trygg och välfungerande morgondag. Vi planerar, projekterar, designar och projektleder olika uppdrag inom transport och infrastruktur, fastigheter och byggnader, hållbarhet och miljö, energi och industri samt urban utveckling. Så tar vi ansvar för framtiden.

wsp.com

WSP

WSP Sverige AB

Org. nr: 556057-4880

wsp.com

